

1999 - ŐSZ

Ára: 350 Ft

folkMAGazin

VI. évfolyam, 3. szám

Kitüntetések Augusztus 20-án

TÁNCHÁZAK NAPJA

Hol található manapság Kelet-Szlavónia?

A SZERENCSES XIII-IK

Egy kritika kritikája

Mohács II.

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

X. Szlovákiai TÁNCHÁZTALÁLKOZÓ Komárom 1999. október 2., 11.00-02.00

Gálaműsor

Pál István, Juhász Zoltán, Écsi Gyöngyi, Korpás Éva és a Tükrös együttes
Ifjú Muzsikás, Németh Ildikó, Szabó Szilárd, Bakonyi Erika, Fülöp Attila
Balla Tímea, Balla Zoltán, Méhesné H. Kata, Héglí Dusan, Péter Tímea
Füzék György, Balta Aranka, Oláh Attila
Magyarszovát, Ördögösfüzes, Martos, Magyarbödö csoportjai
Oláh Árpád, Farkas Rudolf, Potta Géza, Balogh Zoltán és Illés László zenekara
Feketebalogi zenekar, Komáromi cigányok, Kallós Zoltán
Sütő Anna, Szládecsek Mónika, Tomsík Jarka, Téka együttes

Játszóház

Játszóház - Tálás Ágnes és Juhász Zoltán
Pillike és viseletbemutató - Furik Rita és a martosi folklórcsoport
Karikázó és viseletbemutató - Furik Rita és a magyarbödöi folklórcsoport
Kati néni játszóháza és hangszerbemutató - Méhesné H. Kata, Ifjú Muzsikás
Széki táncok - Németh Ildikó, Szabó Szilárd, Ifjú Muzsikás

Lemezbemutató

Oláh Árpád és zenekara (Királyhelmece), Farkas „Dankó” Rudolf és zenekara (Kürt)
Potta Géza és zenekara (Abaújszina), Balogh Zoltán és zenekara (Füleke)
Illés László és zenekara (Osgyán), Július Bartoš zenekara (Feketebalog)
Németh Dénes zenekara (Dunaszerdahely), Koronczai Eszter (Ragyolc)
Écsi Gyöngyi (Borzéte), Korpás Éva (Komárom), Csámborgó zenekar (Kassa)
Péli Fazekas Rozália (Kürt), Mag Deme Ilona (Medveshidegkút)
Vendégek:
Pál István (Tereske), Hagyományörző zenészek és táncosok (Magyarszovát)
Kisláposi András, Hideg Anna (Ördögösfüzes)
Sütő Anna, Szládecsek Mónika, Tomsík Jarka (Kolon)

Rendező: Szlovákiai Magyar Folklórszövetség

Információ: Farkas József (00421.903.209-615), Richtarsík Mihály (00421.903.389-501)

Aprók tánca (Magyarbödö)

Furik Rita, Pribék Gábor

Potta Géza zenekara

Martosi táncok

Bukovszki Andrea, Keszeg István

Pengő zenekar

Szigetközi-Csallóközi táncok

Nagy Melinda, Palenik József

Zöld Pántlika zenekar

Feketebalogi táncok

Certanská Dagmar, Héglí Dusan

J. Bartoš „Šuko” zenekara

Kalotaszegi román táncok

Balla Tímea, Balla Zoltán

Lakatos Róbert és barátai

Zserei táncok

Méhesné H. Kata, Héglí Dusan

Juhász Zoltán és Varsányi Ildikó

Kelet-Európai zsidó táncok

Sue Foy, Veszprémer Klezmer Band

Dél-Alföldi táncok

Németh Ildikó, Szabó Szilárd, Téka együttes

Moldvai táncok

Bakonyi Erika, Fülöp Attila

Kárpátia zenekar

Vigadalom

Szék - Ifjú Muzsikás

Gömör - Németh Dénes zenekara

Magyarpalatka - Tükrös együttes

Koncert

Medves (Medvesalja), Gyepőlös (Dunaszerdahely)

Lakatos Róbert és barátai (Komárom)

Takács Ádám zenekara (Somorja), Tükrös (Bp.)

Csalló (Somorja), Pengő (Zselíz)

Németh Dénes zkr-a (Dunaszerdahely), Téka (Bp.)

Zöld Pántlika (Dunaszerdahely)

Kárpátia (Bp.), Cseh Tamás zenekara (Nagymeg-

yer) Csámborgó (Kassa)

Veszprémer Klezmer Band (Veszprém)

Bendő (Galánta)

RÉV-táncház

Németh Dénes, Takács Ádám és barátaik

V. Vajdasági Táncháztalálkozó Csóka · Jugoszlávia · 1999. október 16.

10.00 - 12.00 Gyermektáncház

Délalföldi - Gázsó Tibor, Forgatós együttes

Népdaloktatás - Ivánovics Tünde

Somogyi - Alilovity Gojko, Torontál együttes

Gyermekjátékok - Lukács Imre, Szőkös együttes

13.00 - 18.00 Táncoktatás

Délalföldi - Borsodi Árpád, Tisza együttes

Sóvidéki - Kis Zselykó, Palló együttes

Szlovák - Ana Vrbovska, Ondrej Bovdis, Szlovák együttes

Sárközi - Decsi együttes

Szászasávási - Urbán Mária, Szűcs Gábor, Palló, Szőkös

Bánáti szerb - Vesna Mickovic, Igor Popov, Szerb együttes

Rábaközi - Juhász Gyula, Szőkös együttes

Méhkeréki - Lukács Imre, Szőkös együttes

Bogárteleki - Lajló Levente, Fodor Sándor „Neti” és zenekara

Moldvai - Kuli Orsolya, Kocsán László, Szabó Csilla, Varga Attila

19.00 - 19.00 Népzenei koncert

Kóta (Ada), Rézmonyos (Szabadka), Torontál (Beckerek)

Tisza tamburazenekar (Peceló)

20.00 - 22.00 Gálaműsor

Sóvirág táncegyüttes (Csóka), Asszonykórus (Völgyes)

Slovenska Sporiceljnja Táncegyüttes (Petrőc)

Forgatós (ÓMoravica), Hagyományörző egy. (Doroszló)

Polgár Lilla - Szabó Csilla, Ivánovics Tünde - Micsik Béla

Batyu (Beese), Gyöngyösbokréta Hagyományörző egy. (Decs)

Kallós Zoltán (Válaszút), Palló (Nagyvárad), Gusle T.E. (Kikinda)

Szőkös (Szenttamás), Cirkalom T.E. (Bácska-Topolya)

Fodor Sándor „Neti” és zenekara (Kisbács)

Jászág Népi Együttes (Jászberény)

22.00 - 05.00 Éjszakai táncház

Somogyi - Szőkös együttes

Mezőségi - Szőkös és Palló együttes

Kalotaszegi - Fodor Sándor „Neti” és zenekara

Szervezők: Vajdasági Magyar Folklórközpont - Szabadka

Móra Ferenc Művelődési Egyesület - 23320 Csóka

Vinogradi br. 3. YU - Tel:230/71-936 - E-mail: vasit@ptt.yu

Néphagyományaink, ifjúság, nevelés

Az ezredvég, majd az új évezred küszöbén mindenki számadást végez, jól végeztük-e dolgainkat, vagy nem. Ha jól végeztük, örülünk, ha nem, akkor igyekszünk a jövőben okosabban cselekedni. Mi is ezt tesszük, akik a néphagyomány nevelésben való értékesítésén fáradozunk. Az egyik vizsgálati szempont az, hogy ezeket az értékeket valóban helyesen kezeltük-e? Éltünk-e hagyományaink nevelői értékeivel, vagy csak itt-ott álltunk elő vele táncegyütteseink tolmácsolásában, egy-egy tánccházban, vagy teljes nevelő rendszerünk alapja lett?... Ezt szeretnénk, de nagyon nehéz megvalósítani, mert ez mai világunkban nagyon sok érdeklődéssel ütközik. Csak néhány példát említek. A civilizációval beköszöntő üzleti világnak más a szándéka: Dobjunk földre mindent, ami régi, fogadjuk el az újabb és újabb divatokat és vásároljunk! Nem a másság a fontos, hanem az egységesülő, mindent fogyasztó, modern vásárló világ.

A politika is csak játékszernek, támogatójának tekintette a népművészetet. Az ötvenes években mi voltunk „a boldog jövő felé tartó, táncoló, éneklő Magyarország”, – szinte minden fiatalnak táncegyüttesben kellett ezt a szemléletet igazolnia, – majd

később mást gondoltak, nevezetesen, hogy a nemzeti kultúra ápolása nacionalista, a nemzetközi érdekekkel összeegyeztethetetlen.

A civilizáció és a hagyomány nemcsak nálunk került összeütközésbe. Így volt ez már korábban Nyugat-Európában is. Idehaza – különösen a paraszti társadalom átszervezése – a „tétesz-mozgalom” ártott sokat, mert a falun még létező, hagyományos társadalmi rendet felborította, a néphagyomány életének körülményeit szétzilálta. De ha nem a szocialista ideológia világának hálójában vergődünk volna, akkor a civilizáció könyörtelen kardja szabdalta volna szét, és üzleti érdekek béklyójába került volna.

Ezekkel a gondolatokkal nem a modern világunkat akarom teljes mértékben elmarasztalni. Nem az a baj, hogy civilizált világban élünk, hogy repülővel, gyorsvonattal, légkondicionált autóbusszal, vagy akár kerékpáron is utazhatunk kényelmesen. Nem az a baj, hogy a mosógépbe dobott ruhánkat rövid idő után tisztán, ha akarjuk szárazon vehetjük ki. Az sem baj, hogy a világban történő eseményekről a rádióból, a televízió számtalan csatornáin, vagy az írott sajtón keresztül értesülhetünk. A civilizáció

A TARTALOMBÓL:

3 - 4. Timár Sándor:
Néphagyományaink, ifjúság, nevelés	28. Szerényi Béla:
Szomorú padkaporos történet
5. Kóka Rozália:
„Margitka” kitüntetése	29. ifj. Tímár Sándor:
Ujjé, a szigeten nagyszerű...
5 - 7. K. Tóth László:
Épül a »Bakony, Balaton-felvidék«
tájegység Szentendrén	30. Simoncsics János:
Gyöngyöspárta... III.
8 - 9. TÁNCCHÁZAK NAPJA	31 - 35. TÁBORRÓL - TÁBORRA
Külsőrekecsin
Kiskunhalas
Jobbágytelke
Tiszadob
Vajdaszentivány
Köveskál
10 - 12. Avar Anna: Mohács II.	36 - 37. LEMEZPOLC
Balogh Kálmán és a Romano Kokalo
Rila
Lovász Irén - Hortobágyi László
Karikás
12. Császi Erzsébet:
A kosárfonás ifjú mestere	36. „egy zenész”:
A kritika kritikája
13. Szántai Eszter:
A szerencsés XIII-ik	38. Sue Foy:
Kivonatol angol nyelvű ismertető
14 - 15. Szabó Zoltán:
Hol található manapság Kelet-Szlavónia?	39. ÁLLAMI KITÜNTETÉSEK
15. „ÚJ ÉLŐ NÉPZENE 2000”	39. PLANÉTÁS KÖNYVEK
16 - 17. Juhász Katalin:
Amerikából jöttem...	40. Szabó Zoltán:
Az aradi vértanúk emlékezete
17 - 24. HÍREK - ESEMÉNYEK	
20 - 21. TÁNCCHÁZAK - KLUBOK	
24 - 25. Szigetvári József:
Szomszédolás...	
26. T. Asztalos Zoltán:
Korondi fazekasok	
27. Császi Erzsébet:
A kalap szakadjon...	

Címlapfotó: Bársony Mihály, a Népművészet mestere

áldás is számunkra, hiszen nélküle ennyi embert nem tudna eltartani Földünk. Az a baj, hogy a civilizált világ eszközeit az üzleti körök nagyon egyoldalúan a maguk javára használják. Ezzel szembe kell szállnunk! Hiszen a civilizált társadalmak számára is nagyon fontosak a művelt, képzett emberek, – de feltétel kellene legyen, hogy művelődésükhöz, nevelésükhöz mindenképpen vegyék igénybe a néphagyomány értékeit is. Sajnos a rövid távon gondolkodó üzleti körök vezetői erre nem gondolnak. Mi nem öncélúan harcolunk a népi műveltség értékeinek hasznosításáért. Mi az egész civilizált világ, még az üzleti körök érdekeit is védjük azzal, hogy magas értékrendű társadalom kívánunk nevelni a népi műveltség megmentésével, a jövő társadalmi számára való átmentésével. Ez nemcsak Magyarországnak fontos, hanem a világ valamennyi emberének.

Ha az elmúlt századokban a hagyományok nevelői értékét időben felismerték volna, akkor most nem kellene ennek élesztgetésével foglalkoznunk, mert az most is élne, nevelői értékét nem kellene bizonygatnunk, mert a napi életünk része lenne. Ezt a mulasztást kell pótolnunk nekünk is, és még sok civilizált ország társadalmának. Ha ezt elmulasztanánk, nagy kár érné a jövő nemzedékeit.

Népi műveltségünk nagyon széles körű, s ezt értenünk kell más népekre is. Például egy nép műveltségének fontos eleme a beszélt nyelv, melynek segítségével az emberek megértik egymást, a szavakban megfogalmazott gondolatokat le is tudják írni. Az élet fenntartása is nagyon sok tudnivalót, ismeretet igényelt. Az állattartás, a mezőgazdasági munka, a munka végzéséhez szükséges szerszámok a hétköznapi és az ünnepi viseletek elkészítése, a betegségek gyógyítása, vagy megelőzése, a természet rendjének, törvényeinek ismerete. Mind-ezen hasznos ismeretek mellett elődeink nagy gondot fordítottak az egymással való együttélés, a közösségi együttlét, az emberi magatartásformák, a széperék fejlesztésére. Erre a játék és a tánc tanulás, az ezekkel való szórakozás adott alkalmat a gyermekeknek. Az ifjúság szórakozására, egymás megismerésére (ami a családalapításhoz nélkülözhetetlen) a tánc adott alkalmat és lehetőséget.

A hétköznapi terheit, gondjait oldották a vasárnapi összejövetelek és az ünnepnapok közös együttléte, melyek naptári, családi, vagy munkaalkalmakhoz kapcsolódtak. Ezek az összejövetelek biztosították még az idősebbeknek is az énekes, táncos együttlét formáit, melyhez hozzátartozott az alkalomhoz illő öltözködés is.

A játék és a tánc hagyományainak átörökítésére helyezünk most nagy súlyt, ugyanis a civilizáció és a hozzá kapcsolódó iskolarendszerek ezt elhanyagolták!

Sokat emlegetem, hogy írni, olvasni, számolni tanítjuk a gyermekeket, s már az ének is szerepet kapott az iskolai nevelésben,

de a játékról és a táncról megfeledkeztek, melyek segítségével a gyermekek pótolhatatlan élményekhez, ismeretekhez juthattak volna. Ezt a hibát nemcsak mi követtük el, ez így volt Nyugat-Európában is. Ennek oka az lehetett, hogy a pedagógiai tervekben ki-ki csak a maga szűk szakmai területére koncentrált. A falusi vagy városi tanító is csak az írás, olvasás, számolás, az alapvető történelmi, földrajzi ismeretek átadására figyelt. Szerencsére az olvasás gyakorlására a szépirodalom és költészet segítségével történt. A játék és a tánc tanítására azért sem figyeltek, mert úgy tűnt, hogy ebbe a gyermek természetes módon beleszületnek. Ez valóban így is volt, a falvakban még 50-70 esztendeje élt ez a gyakorlat, de a városokban már korábban elhalt.

A játék és a tánc oktatásában a legfőbb gondot az okozza, hogy erre a feladatra nincs elegendő jól felkészült tanár. Erre már az iskolarendszerek kialakulásakor kellett volna gondolni itthon is és a világban is. E hiányosságok ellenére is nagyon szerencsés helyzetben vagyunk mi, magyarok európai és világviszonylatban is. Nálunk ugyanis a néphagyománnyal való törődés már elkezdődött Petőfi Sándor, Arany János költészetével, s ez a folyamat napjainkig tart az irodalmunk világában. A hagyomány-ápolásban zenei példaképeink: Bartók Béla, Kodály Zoltán és tanítványaik.

A tánc területén Molnár István volt a hagyománymentés mestere Réthei Prikkel Marián és Győrffy István szellemi ösztönzésével. Ezután jött a mi generációnk. A robbanásszerű fejlődés, a technika segítségével biztos nem következett volna be, – most a film, a video, hangrögzítő berendezésekre gondolok. Nekem táncos társam és tudományos segítőm Martin György volt, s nagyon sokat segítettek a Pesovár testvérek s Kallós Zoltán Erdélyben. E sokrétű közös munka eredménye lett az új koreográfiai iskola kialakulása, megszületése, melynek eredményei világszerte elismertek, valamint a táncmozgalom elindulása, amely ugyancsak világsikerre jutott. Ilyen gyakorlat a világon sehol sem alakult ki. A néptáncot újra tudjuk éleszteni saját szülőhelyén, Magyarországon és Európában, Ázsiában és Amerikában is szívesen táncolják. A japánok és a kínaiak, vagy Észak- és Dél-Amerikában a fiatalok ugyanúgy táncolják táncainkat, mint mi magyarok, vagy a falu népe, ahonnan a tánc származik. Ezzel a módszerrel bármelyik nép táncja újraéleszthető, s módszerünket szívesen átadjuk a világ bármely sarkából érkező érdeklődőnek.

E nagyszerű pedagógiai eredmények és sikerek ellenére nincsenek megoldva nálunk az óvodai és az iskolai táncoktatás gondjai. Eddig a tanárképzés tematikájából hiányzott a játék és a tánc oktatása, a tanítók és a tanárok felkészítése. A pótképzés pedig azért nehéz, mert a pedagógusok jó része olyan korban van, hogy a feladatra való

felkészítés nem oldható meg. A fiatalok, az ügyes táncosok pedig nem rendelkeznek olyan pedagógiai ismeretekkel és tanári diplomával, amivel az iskolákban eredményes pedagógiai munkába kezdenének. Mindezen túl az is gond, hogy a tanító ügyes táncosok nem rendelkeznek elegendő tánc-folklorisztikai ismerettel, ezért az tanítják, amit ők szeretnek táncolni, nem pedig azt, amit az adott helyen tanítani kellene. Mérán például rábaközi vagy sárközi táncokat, vagy Kalocsán moldvai csángó táncokat tanítanak táncanyanyelvnek.

Ha az óvodákban, iskolákban elkezdődik a néptánc oktatása, akkor feltétlenül a helyi hagyományokra kell támaszkodni, – ha néptánc anyanyelvet akarunk adni a táncot tanuló gyermekeknek. Ha ezt tesszük, akkor a hagyományélesztés természetes módja valósul meg, hiszen a helyi „táptalaj” olyan, mint az elődöké, ezért az újraélesztett hagyomány biztos alapot kap. Ha ezt a módszert követjük, vagyis a szülőföld hagyományait tanítjuk először a gyerekeknek, utána akármilyen táncot tanítunk, értően fogják megtanulni, – hiszen magyar család gyermeke először magyarul tanul, s csak utána következnek az idegen nyelv. Ezt a tanácsot különösen fontos meggondolni a határon túl élő magyarok körében, hiszen a nyelvünk és kultúránk – ide tartozik a tánc is – segít magyarságunk megőrzésében. A magyarországi szlovák, német, délszláv, román vagy cigány közösségeknek ugyanezt javasolnám, ha a nemzeti kultúrájuk megőrzését fontosnak tartják.

Záró gondolatként a nagyszerű és hasznos Kallós Táncbórral kapcsolatban még egy fontos dolgot kell megemlítenem: nem vigyázunk táncaink tisztaságára! Ez a probléma a színpadra készített táncok esetében is gyakran felmerül. A tábor záró programjaként vendég volt a szászcsávási cigányzenekar. A zenészek lenyűgöző virtuozitással játszottak, s a muzsikálás vége felé egy-egy zenész letette hangszerét és csodálatosan táncolt cigány táncot. A koncert után következett a „szászcsávási táncrend”, s a tábor résztvevői a friss csárdásra csak cigány táncot táncoltak, magyar frisset nem! Ezt látván arra gondoltam, hogy a táncot tanítók nem figyelik a rádióban minden héten elhangzó nyelvtisztaságunkat védő, őrző műsorokat. Vajon mi miért nem vigyázunk táncaink tisztaságára? Miért keverjük össze a magyar és a cigány táncokat? Én sokszor tanítottam cigány táncot itthon és külföldön, mert nagyon szeretem és tisztetem a cigányok hagyományait, de a magyar táncokkal soha nem kevertem össze. A keverés nekünk sem, a cigányoknak sem jó, mert az összevegyítésből egyveleg lesz, – vigyázunk egymás hagyományértékeire!

Timár Sándor

Elhangzott a választói Mezőségi Táncbórral, 1999. augusztus 17-én.

„Margitka” kitüntetése

Néptáncosok generációi ismerik, szeretik, tanultak, tanulnak tőle. Jeles néptáncosok példaképüknek tekintik s valamennyien keresztnevén emlegetik. A Rimóci Hagyományőrző Egyesülettel, vagy csak a ma már 92 év feletti táncos párjával, Vincze Ferencsel a hazai és nemzetközi fesztiválok állandó résztvevője. Tánc tudásával, szép énekhangjával, gyönyörű rimóci népviseleteivel s a színpadról is sugárzó kedvességével mindig lenyűgözi a közönséget.

Holecz Istvánné, Kanyó Margit Nógrádban, a Palóc-vidék egyik festői szépségű, erősen hagyományőrző falucskájában született 1945-ben. Édesapját korán elvesztette. Édesanyja és nagyszülei nevelték. Bár sokoldalú tehetsége már kisgyermekkorában kitűnt, az általános iskola befejezése után nem tanulhatott tovább.

Tizennégy éves korától férjhezmenetelig napszámoként dolgozott édesanyjával.

1964-ben kötött házasságot Holecz Istvánnal. Két gyermekük született, Gyöngyi és Attila. 1966-ban beléptek a helybéli termelőszövetkezetbe. A „dohánytermesztő asszonybrigádban” kapott munkát. A fárasztó, sokszorosított munkák közben

az asszonyok gyakran énekeltek, a kiemelkedően széphangú, jó hallású Holecz Istvánné szinte észrevétlenül a kis közösség vezetőjévé vált.

1969-ben, amikor a televízió áldásos közreműködésével a „pávamozgalm” országosan is kibontakozott, felkérte az iskola énektanárát, Pócsik Sándornét, hogy tanítsa őket, álljon a csoport élére. 1970. május 1-én léptek fel először a falujukban. Sokan kedvet kaptak, hamarosan férfiakkal és gyerekekkel is kiegészült az asszonykórus Rimócon, és elindult egy eredményekben gazdag, színes, tudatos hagyományőrző tevékenység.

1981-ben Holecz Istvánnét választották együttes-vezetőnek. Összehívta azokat az idős embereket, akik 1930-35 között tagjai voltak a helyi „Gyöngyösbokrétá” együttesnek. Megtanulták tőlük a régi táncokat, szokásokat, népdalokat, s egyúttal „hagyományőrző együttessé” alakultak a korábbi népdalköri forma helyett.

1997. szeptember 20-án kis ünnepség keretében helyezték el a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban a Bakony, Balaton-felvidék tájegység alapkövét, de az igaz ünnepségre jövő év szeptember 22-én kerül sor, amikor átadják az épületegyüttest. S bár néhány objektum feltehetően nem készül el a jelzett időpontig, ez a tájegység rekord idő alatt valósul meg. A helyszínen H. Csukás Györgyi tájegységfelelős muzeológus kalauzolta végig munkatársunkat.

A Bakony, Balaton-felvidék tájegység 2000-re történő felépítése annak köszönhető, hogy a múzeum a millenniumi ünnepségsorozat egyik fő helyszíne lesz, s a „Mindennapi élet az ezeréves Magyarországon” című program

Holecz Istvánné első „adatközlői” a nagyszülei voltak. Ők tanították meg táncolni, énekelni. Később tanult a kortársaitól is, majd együttes-vezetőként nagy tudatossággal kereste az öregeket. Mivel sem képzettsége, sem lehetősége nem volt a hagyományok szakszerű rögzítésére, mindent igyekezett gondosan és pontosan megtanulni. Így is adja tovább. Gondosan és pontosan a tanultakat. Egész életén át építgette, építgeti hagyományismeretét. Ismeri, táncolja faluja hagyományos alkalmait és színpadon a Palóc-vidék tánc kultúrájának helyi változatait. (1998-ig táncospárja a most 92 éves Vincze Ferenc, a Népművészet Mestere). Gyakorolja családjában és faluközösségében a jelesnapok szokásokat s ezek sorra megjelennek színpadi előadásai alkalmával is.

Népdalkincsének teljes felmérésére még nem került sor, de az alkalmi gyűjtések (népzenei szakemberek, népzenei táborozók, rádiósok stb.) nagy gazdagságról árulkodnak. Táncai, népdalai csak-

Fotó: Németh István

nem teljes mértékben az újstílushoz tartoznak. Felölelik a falu hagyománykincsének teljes keresztmetszetét, a bölcsőtől a sírig. Együttes-vezetői tevékenységét az ügy iránti elkötelezettséggel, szeretettel és nagy alázattal végzi. Figyelmesen és hálásan meghallgatja a szakemberek észrevételeit, ha szükségét érzi, tanácsot kér, s ezeket

alkalmazza jó érzékkel a néphagyományok színpadra állításának kényes és

nehéz műveletében.

Holecz Istvánné született előadói tehetség. Hangja, amely szépséges és a mai napig is nagy terjedelmű, erős, tiszta. Előadásmódja hiteles, a legmagasabb művészi kívánalmaknak megfelelően tolmácsolja szülőföldje népdalait. Személyes repertoárja, amelyet egy életre meghatározott az árvaság, szöveg és dallamvariációkban gazdag. Tánc tudását számos szakmai siker, díj bizonyítja. Példamutató gondossággal, hitelesen megőrzött népviseletei, együttesének színpadi öltöztetése a hagyomány tiszteletének és a szakmai tudatosság jelenlétének legmagasabb szintjét tükrözik.

1999 augusztus 19-én vette át a Népművészet Mestere kitüntetést Hámori József miniszter úrtól.

Kóka Rozália

Épül a »Bakony, Balaton-felvidék« tájegység Szentendrén

Csak tiszta - köveskáli - forrásból

részeként az intézmény külön állami támogatást kapott a tájegység megépítésére. Ennek jelentőségét jól érzékelteti, hogy az 1967-ben alapított múzeumban a kilenc tervezett tájegység közül eddig a Felső-Tisza vidék (1974), a Kisalföld (1987) és a Nyugat-Dunántúl (1993) készült el, s évek óta folyik az Alföld tájegység felépítése, melynek már több épülete – köztük az állattartó tanya, a képfestő műhely, a tímár-műhely, a pékség – látogatható.

Az említett rekordidő természetesen csak az építkezésre vonatkozik, hiszen a Bakony, Balaton-felvidék tájegység kiválasztott épületei közül például a szentjakabfai olajútót már 1964-ben lebontották eredeti

helyszínén az akkor szerveződő múzeum számára. A VIII. – akkor még Közép-Dunántúlnak nevezett – tájegység a múzeum legelső telepítési terveiben is szerepelt már, mint olyan táj, amely a kőépítkezést fogja megjeleníteni. A Bakony déli sávja és a Balaton-felvidék ugyanis az országnak az a legnagyobb összefüggő területe, ahol a XVIII-XIX. század folyamán a kő építőanyag a társadalom minden szintjén általánossá, sőt sok helyütt kizárólagossá vált. A kő építőanyag elterjedése egyúttal olyan területet is kijelöl, amely ökológiai sajátosságainál fogva gazdálkodásmódjában is eltér a környező sík vidékektől. A gabonatermelés itt a legtöbb

faluban alárendelt szerepet játszott, s a szűk határu Balaton-felvidéki falvakban a nagyobb mérvű állattartás feltételei is hiányoztak. Ellensúlyozta azonban ezt a szőlőművelés, a Bakony nagyobb határu falvaiban pedig egy ideig az erdők hasznosítása, majd az irtások révén kiterjesztett termőterület. Emellett különféle iparok üzése jelentett gazdasági erőforrást.

Az alapkövetélt több évtizedes kutatás előzte meg Csalog Zsolt, Takács Lajos, majd H. Csukás Györgyi tájegység-felelős muzeológus vezetésével, akik többek között alapos terepmunkát végeztek a megfelelő épületek és berendezési tárgyak kiválasztása, begyűjtése érdekében.

A tájegység helyszínéül a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban egy domboldalt jelölték ki, melyet nagyjából közepén árok szel ketté. Az utca ennek az egyik oldalán vezet a falu középpontjához, ahol a közösségi épületek állnak. „Ide szeretnénk felépíteni köveskáli mintára a közkutató és a mosót a falu központjában. Köveskálón a katolikus és a református templom szomszédságában most is áll a kútkávéval ellátott ma is bővíző forrás, mely fölé kútházat emeltek, mögé pedig fedett mosót építettek. A lakosság innen hordta a vizet, hiszen a köves talaj és a mélység miatt a legtöbb portán drága lett volna kutat ásni. A városkútnak nevezett forrás mellett – Köveskál ugyanis a múlt században mezővárosi rangot kapott – áll a jelenleg raktárként használt XIX. század végi tűzoltószertár. Ennek másolatát is felépítjük” – tájékoztat H. Csukás Györgyi. A mosóban is forrás tört fel, de a kút túlfolyó vizét is vályún keresztül ide vezették. A mosóból egy nyíláson erecske formájában folyt el a víz, mellyel a környező káposztáskerteket öntözték. A mosót az 1920-as években átalakították, tetejét lebontották, ám Taljándörögdon és Óbudaváron megmaradt egy-egy mosóház, ma mindkettő védett műemlék.

A múzeum a kiszemelt építményeket vagy elbontja, s épületelemeiket, felhasználható épületanyagukat a majdani építés céljából elszállítja, vagy – mint a védett műemlékként számon tartott köveskáli közkút és mosó esetén – azok hiteles másolatát építi fel. A bontás információkkal szolgál az épület történetéről, szerkezetéről, átalakításairól, ezért hiteles másolat esetén is elengedhetetlen a kiválasztott objektum kutatása. Így történt ez a tájegység központjában felépítendő, a kapu kö szemöldökgerendáján olvasható dátum szerint 1836-ban épített óbudavári templom esetében is, melyet a 100-120 lelket számláló falu emeltetett Szent Márton tiszteletére. A tájékozdó falkutatás során a jelenlegi alatt két rétegben tűntek elő falfestmények. Amíg nem történik meg a legelső, legkorábbi falfestés teljes feltárása és helyreállítása Óbudaváron, addig a már épülő szentendrei másolat falait fehérre festve láthatja majd a közönség.

Az utca tervezett három portája közül valamennyi áll – fűrészfogas elrendezésben. Ez a beépítés akkor jellemző, amikor a telek nem merőleges az utca vonalára. „Mi nemcsak a kőépítészet főbb típusait akarjuk bemutatni, ezért az épületeket úgy válogattuk össze, hogy a különböző életmódú, eltérő gazdálkodási módú folytatód, más és más vagyoni rétegből származó emberek életét is megelevenítsük különböző időmetszetekben, emellett a tájegység

vallási összetételét is figyelembe vesszük” – beszél a telepítés, terület-kialakítás elveiről H. Csukás Györgyi.

Az utcakép a századfordulót idézi. Az épületek közül a templomtól lefelé haladva az első porta a múlt század harmincas-nyolcvan éveiben épült Szentgálon. A ház a berendezésével a múlt század végi állapotot tükrözi, amikor egy paraszti életmódot folytató, 50-60 holdas birtokos erdővel is rendelkező kismemes lakott benne.

– Az építető módosságát mindig jelzik a gazdasági épületek, melyek együttesen itt majdnem nagyobbak a lakóháznál – magyarázza H. Csukás Györgyi. – Szentgál kismemesi falu, ami nem azt jelenti, hogy csak kismemesek laktak. A település kismemesi lakói hajdan királyi vadászok voltak. Évente többször is nagy hajtvadászatokat rendeztek, s 1848-ig szállították a szarvast Bécsbe, a királyi udvarba, bár ez akkoriban már csak szimbolikus jelentőséggel bírt.

Az említett szentgáli ház annyiban is fejlettebb a bemutatandó többi épületnél, hogy két szobás, és a konyhából nyíló „félkéz” kamra is található benne. Ez utóbbi spájként a napi ételek tárolására szolgált. Az építető a saját erdejéből hozatta az építkezésre való fát, s az eredeti gerendák közül sokat sikerült beépíteni a múzeumban. A szabadkéményes konyhában a kenyérsütő kemence mellett egy kisebb, kalácsütő kemencét is felállítottak. A szobai kályhák fűtőnyílása előtt kőpadkákat képeztek ki, melyek szabad tűzhelyként szolgáltak. Ezen főztek nagy cserépfazekakban vagy lábakon álló cseréplábasokban.

A ház földes, mert gazdája ugyan kismemes volt, de annyira mégsem volt módos, hogy téglával rakassa ki a padozatot.

Az épület szinte minden helyisége boltozatos. A tisztaszobaként funkcionáló – téglacsehsüveg-boltozattal fedett – első szobát biedermeier bútorokkal rendezik be, közülük a faragott fa kanapé a ház eredeti bútorzatához tartozott. Üveges kredenc is szerepel a berendezési tárgyak között, melybe főként a somhegyi hutában megrendelésre készült, díszített, feliratos üvegek kerültek. A kupolás záródású táblás cserépkályha azért érdekes, mert ilyet a módosabbak engedhettek meg maguknak, hiszen ezt nem fazekas készítette – mint a szemes kályhát –, hanem kályhás. Az asztal polgári szokás szerint közepén áll majd

a szobában, a székek viszont az ágyak előtt sorakoznak – tükrözve az átmeneti állapotot. A vadász mivoltára utal az özláb fogas, melyre a fegyvert és a löportartót akasztották. A falakat szarvasagancs trófeák díszítik, ahogy ez szinte valamennyi szentgáli házban ma is látható. Az 1896-os Millenniumi Néprajzi Falu szentgáli házának is megvannak a bútorai a Néprajzi Múzeum tulajdonában. Közülük néhány darabot megkapott a szentendrei múzeum. A bútorok zömmel keményfából készültek, hiszen ezen a vidéken lombos erdők találhatók.

A deszkafödémés hátsó szobába beépített fali téka, faragott fogas, sarokpad, asztal, intarziás láda, faragott támlájú, illetve intarziás és spanyolozott díszítésű székek kerülnek, s egy kismemesi levelesláda, melyben például az adásvételi szerződéseket meg a testamentumot őrizték. Ez általában a sarokpad szögletében állt, s a tetején tartották a Bibliát. Az első szoba alatti pincébe csapóajtón keresztül lehet lejutni a nyitott tornácra, azaz a gádorból. A hátsó gazdasági épület helyiségei közül feltétlenül említést érdemel a dongaboltozatos gabonaskamra, a két kőpillérral és hevederekkel hat csehsüveg-boltozatos mezőre osztott mennyezetű istálló, amely 2001 végéig ideiglenesen népművészeti kiállításnak ad majd otthont. Ugyancsak ideiglenes kiállítás várja majd a megnyitón a látogatókat az épületegyüttest záró pajtában, amely a tájegység szentendrei születéséről, felépítésének folyamatáról ad képet, s a táj kutatóinak is emléket állít. Ezt követően mindkét helyiséget eredeti funkciójának megfelelően rendezik be. A pajtában áll majd többek között a szekér, a szán, a borona, a faragószék. A fűrészmalmomban feldolgozott fát is itt őrizték, hogy hirtelen halál esetén legyen miből megcsináltatni a koporsót.

„Szentgál erdőben gazdag, nagy határu falu volt. Az erdőt a fa felhasználásán kívül legeltetéssel is hasznosították, majd a kiirtott erdők helyén szántókat létesítettek” – mutat rá a falu sajátosságára a tájegység-felelős muzeológus. „A tagosítást követően, a múlt század vége felé itt hasonló tanyásodási folyamat kezdődött el, mint az Alföldön. A Bakonyban jellemzőek voltak az erdőn alapuló iparágak. Bakonybélből például a Balkánig szállították a favillát. Gondoltunk arra is, hogy a múzeumban az erdei iparokat is bemutatjuk. Szénégető, mészégető boksát állítunk fel, s

az erdei munkások kunyhója is látható lesz. Ám az még nem dőlt el, hogy ezt a Bakony, Balaton-felvidék vagy az Észak-Magyarország tájegységhez kapcsolódva alakítjuk-e ki.”

A következő ház Mindszentkálláról származik, ahol a szőlőtermesztés volt a meghatározó. Alig néhány hold földdel rendelkező család lakta, akiknek gazdálkodásában a gabonatermesztés, állattartás nem játszott jelentős szerepet. Ezt a ház mérete, elrendezése is mutatja. Nincs benne kamra, istállója és pajtája rendkívül kicsi. Az épület füstös konyhás – ez a régió meghatározó tüzelőrendszere –, ami azt jelenti, hogy nem építettek kéményt, így a füst az ajtón keresztül távozott a konyhából. Ezért nem is meszelték fehérre a konyha falát, ahonnan a szobában álló kályhát is fűtötték. Kamra nem volt a házban, ezért a konyha tágasabb, mert tárolóhelyiségként is szolgált, csakúgy mint a padlás füstmentes traktusai. Ezeket kőből rakott csúcsfalakkal választották el a konyha fölötti füstös résztől. A füst elkerülése végett a szobának és a többi helyiségnek is külön bejárata van a nyitott tornácra, melynek így fontos, helyiségeket összekötő szerepe volt. Mivel Mindszentkállán mindig élt kőfaragó, ennél a háznál kőfaragó műhely is berendeznek, melynek felszerelését egy helyi mester özvegytől vásárolta meg a múzeum. A házban kialakított enteriőr a többgenerációs együttélést mutatja majd be az 1920-as évekből.

A harmadik porta Kádártáról került a múzeumba, s a telek aprózódása miatt elszegényedett parasztember életével ismerkedhet itt az érdeklődő a század tízes éveiből. A tulajdonos a kis föld miatt kiegészítő tevékenységeket is folytatott, például méhészkedéssel, fafaragással, szalmafonással is foglalkozott, s rendszeresen eljárta a veszprémi piacra mézzel, gyümölcscsel, lekvárral. A muzeológusok elképzelései szerint e mesterségekből bemutatókat is tartanak majd itt. Ez is füstös konyhás ház, mely szakaszosan épült. „Berendezésének különlegessége, hogy amikor 1969-ben megvásároltuk az akkor már évek óta üresen álló épületet, az 1820-as évekből származó sarokpadot és faragott, festett díszítésű komáromi ládát találtunk benne. A család elszegényedésére utal, hogy a keletkezésükkor még rangot jelentő bútorokat soha nem tudták lecserelni” – hívja fel a figyelmet H. Csukás Györgyi.

Érdeemes még megemlíteni a tájegységre jellemző vakolatlan kőkerítéseket, melyeket a helybeliek »kübastyának« hívtak, s tetejére kővirózsát és pozsgás növényeket telepítettek. A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum számára a Kertészeti Egyetemen szakdolgozat készül a Bakony, Balaton-felvidék tájegység növénytelepítési tervéről helyszíni gyűjtések alapján. A kádártai ház kőfallal zárt udvarán kiskert és szőlőlugas is lesz, mint ahogy eredetileg is volt. A kertben kőből épített zsuptetős disznóolat és méhest is felállítottak.

A templom mellett, a másik oldalon eddig az alapja készült el az 1754-ből származó nyirádi háznak. (A tájegység mind a négy lakóháza bontott.) Érdekessége, hogy az épületet attól a Nagy családtól vásárolta meg a múzeum 1987-ben, amely építtette. Ez egy tipikus jobbágyporta, melynek lakói

földműveléssel és állattartással foglalkoztak, s távolabb, a zalalahápi hegyen szőlőjük is volt. Magát az épületet alig alakították át a több, mint 230 év során, a füstökonyhát persze modernizálták. Ebben a házban az 1940-es évekre emlékeztető enteriőr alakítanak ki.

A Nyirádról származó másik objektum, a malom már áll. Eredeti helyén, a Kígyós patak mellett a XVII. században is működött malom, melyet a XVIII. század közepe táján leállítottak. Ennek falait azonban bizonyára felhasználták, amikor az 1840-es években új malmot létesítettek – ez a múzeum által lebontott malom –, alaprajza szerint ugyanis ez az építmény korábbinak tűnik a múlt század közepénél. Akétkerekű malomhoz molnárlakás csatlakozik. A malom hiányzó felszerelésének pótlására a múzeum megvásárolta egy nagyteveli, hasonló malom berendezését – a tárgyak restaurálása most folyik –, de bizonyos részeket rekonstrukcióként kell elkészíteni.

A nyirádi malom belsejéről a Néprajzi Múzeum fotótára őriz egy archív felvételt, amely segít a berendezés megtervezésében, a hiányzó „gatyaszár szita” rekonstrukálásában. A malom előreláthatóan naponta működés közben is látható lesz, az épület közelében ugyanis felduzzasztották a Sztaravoda-patak vizét, és felszivattyúzzák egy víztárolóba, onnan vezetik rá a zsilipen keresztül a malomkerekekre, amelyeket a felülről rázúduló víz esése forgat majd.

A tervezetben katolikus temető is szerepel kő sírjelekkel – azért katolikus templomot és temetőt létesítenek, mert a tájegységet össze kell hangolni a múzeum többi részével, ahol már található református és görög katolikus templom és temető. (A Bakony, Balaton-felvidék tájegység négy portája közül kettő katolikus, kettő református.) A temetőbe és az út mellé faragott kő feszületet is szeretne szerezní az intézmény, a templomba pedig berendezési tárgyakat keres. Másolatban a tizenhárom stációs gyulafirátóti kálváriát is felállítják.

A múzeumban vásárteret is kialakítanak, ahol felépítik a Kapolcson lebontott cédulaházat. Az épületben 1890 és 1945 között az állat- és kirakodóvásárokon a pasz-

szust állították ki, vagyis átírták az eladott állatot az új tulajdonos nevére.

Az átadásra nem valószínű, hogy elkészül, de a tájegység „külső területén” három, a Balaton-felvidék szőlőhegyeire jellemző, különböző típusú pincét is felépítenek, melyek közül kettő másolat lesz. A múzeum elképzelése szerint amennyiben valaki finanszírozná az építkezést, hasznosíthatná a pincéket. Természetesen profiljuknak megfelelően, azaz például borkóstolót tarthatnának, bort árulhatnának benne.

Nemcsak helyi lakosok, hanem távolabb élők, extránusok is vásároltak a Balaton-felvidéki szőlőhegyeken szőlőt, és építettek pincét. Aki távol lakott a szőlőjétől, rendszert szobát is épített a préház mellé.

Pécsely, Derék-hegyről származó kispaszti pince már dűledezett, amikor elbontották és a múzeumba szállították. Az épület kő bolthajtásos „belső pincéből” és „külső pincének” nevezett famennyezetes préházból áll.

Pécsely egy másik szőlőhegyén, a Bagomán most is áll az a szoba-préház-pince-istálló együttes, melynek másolatát Szentendrén felépítik. Az épület mindig német birtokosok tulajdonában volt, s a szobában jellegzetes, intarziás német bútorokat állítanak majd ki. A szőlőhegyi pince szobája ugyanis mindig a faluból kikopott, régi, elhasznált bútorok gyűjtőhelye volt. A préház sarkában egy kis szabadkémény is található, alatta vizet forralhattak vagy főztek.

A harmadik épület kétszintes kisnemesi pince Balatoncsicsóról, gazdag vakolatdíszítéssel. Alsó szintjén húzódik félig a domboldalba mélyítve a kő dongaboltozatos pince, felette a préház és a szoba. A mustot a pince boltozatában elhelyezett csövön keresztül a préházból közvetlenül a pincében lévő hordókba engedték.

A tájegység épületeiben elhelyezendő tárgyak nyolcvan százaléka már a múzeum tulajdonában van. A jelek szerint eddig semmi akadálya a jövő szeptemberi átadásnak.

K. Tóth László
Fotók: Deim Péter

„TÁNCHÁZAK NAPJA”

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONT, 1999. MÁJUS. 28.

Újfalusi Gábor igazgató kezdeményezte a Táncházak Napját.

A szezonzáró mulatságot konferencia előzte meg, amelyről hangfelvétel készült.

Az alábbiakban a Hollókői Lajos által vezetett beszélgetésből idézünk.

(Földiák András igazgató, MMI) ... Egész biztos, hogy nagyon sok társadalmi összefüggés határozza meg azt a helyzetet, amiben vagyunk. Nem csak a táncházaknál csökkent az aktivitás és mozgalmi jelleg, sajnos a mai világtársadalomban és azon belül a magyar társadalomban, nagyon sok más területen is. Ha kicsit belegondolunk abba a korszakba, amiben a táncház létrejött, akkor láthatjuk, hogy nem csak a táncház jött létre, hanem nagyon sok minden más is. Lendületes, valamit akaró, az ember társadalmi és kulturális lehetőségeiben fordulatot hozó korszak volt ez a 60-as évek legvége, de mondjuk inkább a 70-es évek eleje. ... Szakmai jelszava ennek a korszaknak a „nyitottság” és a „szakmaiság” volt. Azt hiszem, ezt a táncház is mutatja: nyitott, bárki bemehet, nem úgy, mint egy néptánc-csoportba, ahol rendszeresen csak azok dolgoznak, akik beiratkoznak.

... Tulajdonképpen a beat-korszak és a beat-zene is ehhez az időszakhoz kötődik. Az együtt zenélő, de nem szorosan együtt alkotó régi, mondjuk szalonzenekar-szerűségekből a group, az együtt alkotó beatzenekar születik meg. A kórusmozgalom is sokkal lendületesebb lett és ebben a korai korszakban óriási szerepet kaptak egy rövid pár évre az ifjúsági klubok. Azért mondom óvatosan, mert a fiatalok talán már azt ismerik, amikor a KISZ-be visszaállamosították őket, elég formális, majdnem ifjúsági szocialista brigád-szerűséget próbáltak belőle faragni. Nem egészen sikertelenül sajnos. ... Óriási érték, hogy most már, ha jól számolom 27 éves a táncházmozgalom. Egy-két hónapja voltam Sepsiszentgyörgyön, ahol most alakult újjá a táncház. Sajnos az eredeti, 70-es évekbeli nagy táncházukból azt hiszem, hogy mindenki elment, vagy Svédországba vagy ide-oda. Most egy 18-20 éves ifjú, új csapat alakult, csinálják a táncházatot, rendesen. A kedvessége, vagy különös varázsa, hogy a bögös egy abszolút fekete fiú, az igazi székelly táncházban.

... Vannak újjak is, a dolog terjed és él.

Túlságosan ne keseredjünk el, mert az érték megvan, itt van, fennmaradt, csináljuk és folytatjuk, mit tehetünk még többet és hogy tehetünk még többet, azt hiszem, ezek lennének a fontosabb kérdések.

(Halmos Béla zenész, tudományos kutató) ... Megannyiszor hallhattuk már, hogy: „Mi van a táncházmozgalommal?”, apály van, és nem tudom mi van. Semmiféle ilyen gondról nincs szó! Soha ennyi táncház, ennyi zenekar, ennyi ember nem volt a táncházakban, mint mostanában. Arról van szó, hogy bizonyos típusú táncházak látogatottsága csökkent. A konkrét élmény, ami miatt ez nekem eszembe jutott, az a Téka-táncház az FMH-ban, ahova elmentem két hónapja, amikor nagy szünet után visszajöttem, és volt 16 ember a sötét teremben, futottak körbe, a világ egyik legjobb zenekara ott muzsikált. Ez a táncház nem az a táncház, ami az FMH-ban volt, mondjuk 74-ben. Átéltünk már egypár táncház-megszűnést, ugye a Kassák volt az első, amiben a végén már két pár táncolt, hasonló volt a Tékának az is, amikor az Almássy téren a 800 helyett már csak 30-an voltunk a büfében.

... Nyilvánvaló, hogy egyes klubok, egyes táncházak is el tudnak fáradni egy adott zenekarhoz kötődően, hiszen életkori és egyéb mindenféle tényező lehet benne. De ugyanakkor elmegyek egy másik táncházba, most utoljára szerdán benéztem a Marczibányi térre, ahol a Tatros olyan táncházatot tartott, csak úgy füstölt. Tehát mondom, nem arról van szó, hogy baj van, és a harangot kell kongatni. Hanem az a modell, ahogy egy táncház működik, – a heti rendszeres táncházokról van szó elsősorban –, ami kialakult lassan 30 évvel ezelőtt, adott társadalmi, politikai és gazdasági körülmények között, már régi. Nyilvánvaló, hogy ennek a három évtizednek az elteltével, a nagyon erősen megváltozott körülmények között változtatni kell magán a módszeren. Gondolkodni kell, hogy mit kell változtatni. Ezért ismételtelen elmondanám azt a kedves mondást, amit olvastam. Egy ima, egy fohász: „Adj Uram, erőt, hogy elviseljem azt, amit nem lehet megváltoztatni, adj kitartást, hogy harcoljak azért, amit meg kell változtatni, és adj bölcsességet, hogy a kettőt meg tudjam különböztetni egymástól!”. Tehát nem pánik és nem közöny, hanem csak annyi, hogy mi az, ami.

(Lányi György zenész, Téka együttes) ... 1977-óta minden pénteken van klubunk és mi is érezzük, hogy bizony most kevesebben járnak hozzánk a táncházba. Itt elsősorban a zenekarnak van nagy felelőssége, hiszen én mindig is azt vallottam, hogy akkor lehet egy jó klubot csinálni, ha a zenekar ezen igazán rajta van, és még mellé egyebeket szervez. Mi az utóbbi időben kitaláltuk a „Régiek emlékezete” című programot, mert azt vettük észre, hogy olyan fiatalok kezdtek hozzánk járni, akik a régi, ősi táncházakat nem nagyon ismerik, sőt nem ismerik azokat az embereket, akik ezekben irányadóak voltak. Egy nagytermet megtölteni nagyon nehéz, éppen ezért úgy vettem észre, hogy jobbak a kis pinceklubok, és az olyan helyek, ahol az emberek közelebb vannak egymáshoz. Meg lehet inni egy sört, le lehet ülni, beszélgetni, de közel vagyok a zenéhez ...

(Berán István zenész, a Táncház Egyesület ügyvezetője) ... Nem lehet az a feladatunk, hogy adminisztratív kijelöljük, kinek mit kell csinálni, – nem hinném, hogy ezt bárki is így gondolná –, mert nincs egyedül üdvözítő megoldás. Olyan kérdések merülnek fel, hogy mi a táncháznak, mint klubnak, egy teljesen nyitott és heterogén közönségű szabadidős programnak a szerepe. Alapvetően megfordult az eredeti mintához képest a városi táncházak funkciója. A széki táncházban a táncosok fogtak össze, és felelősséget viseltek azért, hogy működjön a dolog. Ők bérelték ki a helyet, megfogadták a zenekart stb. A városi táncházak elsősorban a zenekarok köré csoportosultak, de nem elhanyagolható, hogy a táncházatot ki vezette. Azok a táncosok, akik az

első 10-15 évben ezt lelkesen vállalták, mára profi táncosok és együttesvezetők, sem idejük, sem energiájuk nincsen már arra, hogy a táncház-klubokkal foglalkozzanak. A táncegyüttes tagok is már csak nagyobb eseményekre mennek el, hiszen a táncpróbák is táncház-jellegűek a legtöbb helyen. ...

A magyar kulturális életben végül is a táncház a közművelődésbe „szorult bele”. Ennek nagyon súlyos következményei vannak, ugyanis a mai napig ez egy amatőr kategória. Nekünk állandóan azt kell bizonygatnunk, hogy milyen sok embert érdekel ez, hát elnézést, de mondjuk egy irodalmi est nem hinném, hogy nagyobb tömegeket vonz, nem is hiszem, hogy versenyezni kéne. Minket mégis úgy mérnek, hogy mekkora a tömeg, mintha ez egy tömegsport lenne.

Táncház a Selyemgombolyítóban
(Archív fotó Bodor Ferenc hagyatékából)

(Szitnyai Jenő főszerkesztő, Magyar Rádió) ... Nyilvánvaló, hogy a média ezen a téren nem teszi meg a tőle telhetőt a hagyományos értékek népszerűsítése, propagálása érdekében. Nagyjából három típusú szemléletet lehet megkülönböztetni.

Az egyik típusba tartozik az elutasító szemlélet. Ez még mindig a maradi kultúrharc része, ami egyszerűen nem óhajt tudomást venni ezekről az értékekről, nem óhajtja ezt műsoron látni. Ez még mindig összefügg az intézményeknek a politikai szereptévesztésével. Rendszerváltás előtt a Magyar Rádió, Magyar Televízió a politikai intézményrendszer része volt, ilyen funkciót töltött be. Ez már réges-rég megszűnt, de nem szűnt meg egyes emberek gondolkodásában. Tehát, aki mondjuk a hagyományörző műsorokon kívül normális, rendes magazin- vagy más műsorokban táncmuzikát megszólaltat, azt még mindig „lekiszagazzák”. Végelentül leegyszerűsítő, igen primitív szemlélet. Valamelyest javult a helyzet, de ezzel még ma is szembe kell néznünk.

A másik típusú, úgy nevezném, hogy muzeális szemlélet, amely nem bántja voltaképpen ezeket az értékeket. Nem akarja kiirtani a műsorokból, viszont úgy gondolkodik róla, mint egy avar kori leletről. Hogy tulajdonképpen ezeknek a múzeumban van a helye, ne bántuk, ne törjük szét, aki kíváncsi rá, nézegesse meg, járja körül, de úgy különösebbet ne kezdjünk vele. Nem egyszer megélem a magam műsoraiban, – mindig megszólal valamiképpen táncmuzika zene a témákhoz kapcsolódóan –, a zenei szerkesztők bizony ajkbiggyesztve fogadják, amikor én a saját CD-imet

vagy kazettáimat hozom be, mert nem biztos, hogy az a zene megtalálható. Nem volt benne a képzésükben, nincs benne a kultúr-ájukban. Ezen nyilvánvalóan változtatni kell.

Harmadik típusú lenne az a bizonyos értékszempéletű közszolgálati média, amely nemhogy elviseli ezeket a zenéket, hanem kifejezetten kötelessége, és ez nem lehet fakultatív normális körülmények között. Menedzselje – ha úgy tetszik – ezt a zenét, ezt a táncot, menedzselje ezt a mozgalmat. Ez kizárólag, azt kell mondjuk, a média sara, ugyanis általában az szokott lenni, hogy nem kapunk elég információt innen, onnan, amonnan. Erre a területre ez nem igaz. Aki erre kíváncsi, az hozzájut minden fontos információhoz, megtalálhatja a legkiválóbb szakembereket, és a legjobb zenekarokat, együtteseket. Egyelőre az értékszempéletű média kisebbségben van, összefogással lehet küzdeni, hogy egy kicsit többen legyünk.

Válságban van, vagy nincsen a Táncmuzikázmozgalom? Én sem hiszem, hogy válságban van. De ezekre a vészjelekre igenis fel kell figyelni. Az a kérdés, hogy hol hódíthat újabb tereket a táncmuzikázmozgalom, milyen új célokat lehetne kitűzni. A táncmuzikázról ne csupán, mint városi jelenségről beszéljünk, pontosabban ne nyugodjunk abba bele, hogy ez most már városi jelenség marad. Nekem meggyőződésem, és legszebb reményem az, hogy a táncmuzikázmozgalom a régi, eredeti pályáján tud majd istenigazából megújulni. Ez pedig a vidék. Én a táncmuzikázmozgalmat egyszerűen mint kulturális jelenséget a vidékfejlesztés részének tekintem. És nagyon jó lenne, hogyha minél többen annak tekintenék.

(Ötvös Györgyi igazgatóhelyettes, Belvárosi Ifjúsági Ház) ... A legrégebbi magyar táncmuzikáz vagyunk Budapesten. 1976-ban nyílt meg az intézmény, és azóta egyfolytában működik szombati napokon a táncmuzikáz. A 90-es években kezdtünk el sokat gondolkodni a táncmuzikázokkal azon, hogy azt vettük észre, mintha a törzsközönségünkkel kicsikét baj lenne, nem volt állandó közönségünk, jöttek mentek az emberek. Mindig telt ház volt a Molnár utcában, ezzel nem volt baj, de szerettük volna, ha van egy stabil csapatunk. Ekkor azt találtuk ki, hogy különböző csoportokat, tanfolyamokat

próbáltunk beindítani, többek között például néptánc-tanfolyamokat, tehát páros néptánc-tanfolyamokat. A táncmuzikáz mellett énektanítás is volt, az adott táncrendnek az énekeit tanítottuk, filmeket vetítettünk. Hívtunk adatközlő táncosokat, zenészeket is.

Fontosnak tartjuk azt is a Molnár utcában, hogy különböző erdélyi táncmuzikázmozgalomnak a társszervezői lettünk, ami megint azt jelenti, hogy rengeteg emberrel ismerkedtünk meg, nagyon sok embert vonzottunk így is, tehát azt gondolom, hogy a kötődés, talán ez is egy rendkívül fontos dolog

ebből a szempontból. Nagyon örülök annak, hogy hosszú-hosszú évek óta olyan az intézmény vezetése, mind igazgatói, tehát szakmai vezetés, mind pedig gazdasági szinten, hogy prioritást élvez a táncmuzikáz.

Ha most itt körülnézünk, itt is nagyon jól lehet látni, hogy a művelődési házak képviselői megint nem igazán jöttek el, lehet, hogy itt kellene valamit tennünk. Emlékszem arra az időszakra – 84-ben kerültem az Ifjúsági Házba –, hogy én sem tudtam, két diplomás létemre, hogy mi az, hogy táncmuzikáz. Ez tényleg így van. Nagyon fontos az, hogy megtanuljunk.

Kinél is kezdődött?

A 20. század elején, 1902-ben született Mihálovics Bogdán Péter, az akkoriban Szerbiából Mohácsra áttelepült egyik népes cigánycsalád sokadik gyermekeként. A cigányok között tudvaleg sok a muzsikus. A családon belül öröklik a tehetséget, az elsajátítás módszerét. Természetes dolog, hogy sokaknak ez volt, és a mai napig is ez a legkézenfekvőbb foglalkozása. Anyaországához, hagyományokhoz gúzsok sosem kötötték ezt a népet, hiszen mindig vándoroltak, ahogyan a szükség diktálta. Éppen ezért nem kerültek konfliktusba, sem magukkal, sem a fajtájukkal, sem környezetükkel, ha sokféle igénynek igyekeztek eleget tenni. Mohácson négy nagyobb nemzetiség él: a horvát, a német, a magyar és a cigány. Ezen kívül kisebb számban vannak még szerbek, bosnyákok. A cigányok szívéhez – állításuk szerint – a szláv népek zenéje áll a legközelebb. Játsoztak ők svábot is, magyarnótákat, cigányzenét is, de kedvükre leginkább a horvát zene, azon belül is a sokác muzsika volt. De ugyanúgy kedvelték a szerb zenét, és ma már tisztázhatatlan sok dallam szerb, horvát vagy éppen eredetően makedón volta. Amikor a villámkezü tamburások a már ősi, jól ismert dallamokat egy jóval dúsabb zenekari hangzásban szólaltatták meg, veszedelmes tempót diktálva – az már akkor a dudások, a dudazene végét jelentette. Lakodalomba, falusi bálókra, búcsúba, egyéb multságokra már nem a dudást, hanem a tamburazenekart hívták. Betörték a városokba, kávéházakba is, ahol a tulajdonos és elit vendéggörének igényeit is kötelesek voltak kielégíteni. Ilyen alkalmakkor az állása forgott kockán annak a muzsikusnak, aki az éppen divatos operettrészleteket, magyarnótákat, egyéb standard-eket esetleg nem tudta. A vendég számára pedig többnyire nem okozott gondot, hogy az operettrészletet mondjuk, szimfonikus hangszerelés helyett, jóval kevesebb hangszerből álló tamburazenekari hangszerelésben hallja. Egy dolog érdekelte a vendéget – és érdeklí ma is –, hogy az általa ismert dallam fölszendüljön. Tapasztalatok és mohácsi öregek elmondása alapján, fontosabb a hangszer tudásnál, virtuóz technikánál az „asztalozás” művészete, a vendég körül való „legyeskedni-tudás”. Meg az is, hogy a primás énekelni tudjon. Dobszay Lukács, sokác muzsikus elmondása szerint a primás értékének 50 százalékát az tette-teszi ki, ha énekelni is tud.

A repertoárt a horvát dudadallamokon kívül, szerb, makedón dallamok átvételével gazdagították. Több, általam megkérdezett sokác muzsikus egybehangzó állítása szerint, ezek a dallamok akkoriban egységet alkottak egy táncházban, egyaránt közkedveltek és ismertek voltak. Nem voltak megkülönböztetésnek kitéve: pl. az Užičko kóló szerb, tehát azt horvátoknak nem illendő játszani. Ha beszélhetünk délszláv lakodalma, táncházak táncrendjéről – márpedig miért ne beszélhetnénk? – akkor el kell ismernünk, hogy a szerb Užičko kóló vagy a Čačak, Šumadija, Popovičanka, stb. ugyanolyan elengedhetetlen feltétele egy délszláv táncháznak, mint a horvát Na dvi strane, Hopa cupa, Trojanac, Kukunješće, stb. Egyik nélkül sem elképzelhető egy táncház, bál (ez utóbbi, amely mindig meghatározott időpontra esik, felsorakoztatja a nemzetiségi lakosság minden korosztályát) sem a szerbek lakta Pomázon, Tökölön, sem a sokácok lakta Mohácson, sem Pécsen, ahol főként horvátok vesznek részt a táncházakban. Ide tartoznak még különböző makedón dallamok is.

A repertoár kiteljesedése másfelől köszönhető a rádióknak: rengeteg dallam, szerzemény folklorizálódott a Radio Beograd, Radio Novi Sad, Radio Skopje, stb. hallgatása folytán. Kovács Toncsinak, az első részben említett „primáskirálynak” például a disznók őrzése közben, remek alkalma nyílt az állandóan magával hordott rádióján becserkészni ezeket az adókat, hogy aztán a „lekagylózt” dallamokat leírás nélkül, „fejében és kezében”

rögzítse. Nem egy dallamnál egyszeri hallásra volt csak lehetősége. Azután berobbant a „Novi Sad-i gyöngyszem”, a világhímvére szert tett mindenkori tamburaprimás, oly sok tamburás példaképe, az utánozhatatlan Janika Balaž, akinek nevét feltétlenül meg kell említeni. Az Újvidéki Rádió tamburazenekarának primása volt. Cigány-magyar származású. Repertoárján egyaránt szerepeltek a múlt század érzelmes nótái (szerb és magyar) valamint népdalok, táncdallamok. Játéka annyira nevezhető autentikusnak, mint maga a hangszer. Azonban tökéletes példáját adja a stílusok, játékmódok stb. egymásra hatásának, amiről már írtam.

Hatása a magyarországi, elsősorban a mohácsi tamburazenére igen jelentős, amiben nagy szerepet játszott maga az Újvidéki Rádió.

Ömlött a rádióból akkoriban, akár mint Zvonko Bogdan, a nem kevésbé híres énekes kísérelőjeként, vagy önállóan. Akár szerzemény, akár népdal, a Balaž-zenekar-féle feldolgozásokat nyakatekert, túlbujánzó futamok, a

legkülönbözőbb bravúrok, eltávolodó, majd megint egymásba érkező szólamok, elképesztően virtuóz technika jellemzi. És még valami, amitől olyan utánozhatatlan marad: ez a ritmus sajátos kezelési módja. Janika Balaž játéktílusába beletartozik, hogy időnként belesiet a dallamba, vagy éppen késleltet, de a megfelelő pillanatra időben érkezik. Elrugaszkozik a kökemény, dinamikus ritmusszekciótól, vagy a „jobbra-balra tekerő”, a „fogólapot tűvé tevő”, meglehetősen romás basszprim- és csellósólamoktól. Sokan próbálták utánozni több-kevesebb sikerrel, aminek eredményeképpen rengeteg dallam folklorizálódott. Ezzel is bővült a repertoár. Speciális réteget képvisel a kávéházi, vendéglátós tamburások repertoárja, a már említett operettrészletek, örökzöldek, magyarnóták, slágerek tamburán történő megszólalása. Érdekes megfigyelni, mennyire kiütözik még ebben az esetben is az a cigányos-sokácus íz, ami a Mohácsi Tamburazenét jellemzi, és ezáltal kissé folklorizálódni engedti ezeket a standard-eket.

Mivel Mohács a Dunán határállomás, (itt található a hajók számára a vámhivatal is), kikötőjében sokféle náción megfordul, akár csak a mohácsi hajósok más Duna menti országok kikötőiben. Az érdekes fejlődési folyamaton végigment Kukunješće dallam – amelynek szerb, majd később horvát változata is kialakult, – eredetileg román volta nem meglepő, ha belegondolunk egy kicsit, mondjuk Mohács város egyik ivójában, csárdájában, kimenőjét ünneplő román hajós lelki világába. A hajósok között soknak volt hangszere, amit többnyire útjaik során vásároltak össze. Hasznos dolog volt, hiszen sok unalmas órának vehette elejét. Aztán a mohácsi zenészek fülébe mászó dinamikus dallamok kellő fogadtatásra találtak újabb román hajósok érkezése esetén, hiszen milyen kedves is a fülnek az ismerős hazai zene, az otthonról távol. Minorics Mátyás (68) édesapja is dunai hajós volt, jó zenei képességek birtokában, sokféle hangszer érdekelte, mindenfélét összevásárolt útjai során. Alkalmi zenekarával helyi igényeket elégítettek ki falujukban, Tolnán, de hajós útjain is sokszor kézbe kerültek a hangszerek: „... mindenfélét összeszedtek az idők folyamán, svábot, sőt szerbet is játszottak egy keveset, ahol arra volt igény, repertoár az volt ide is, oda is, mert hát az öregem a hajózás során sok mindent látott-hallott.”

A tamburák ma használt formája, valamint a tamburazenekarok, mint a későbbiekben látni fogjuk, a múlt század közepén, a városi kávéházakban alakultak ki. Innen indultak hódító útjukra, hogy később a parasztság körében is elterjedjenek, és „délvidéken”, Szerémségben, Bácskában, a Bánságban, Szlavóniában, vagy akár az Alföldön, Baranyában, Somogyban, és a Dráva mentén mindenütt, minden népcsoport körében megtalálhatók legyenek. Mindebből világosan kitűnik az is, hogy tambura repertoárnak, főleg tamburazenekari előadásban, kár is volna archaikus rétegeit kutatni. Inkább az az érdekes, hogy ez az

Avar Anna: MOHÁCS II. A dudától a szintetizátorig

Kovács Toncsi és zenekara (archív felvétel)

új hangszer, és új játékmód visszajutva a paraszti közegbe, hogyan találta meg új arcát. Hogyan formálták át a régi dallamokat az új hangszer lehetőségei, és hogyan formálták az új játékmódot a régi hagyományok keretei.

A tiszta és autentikus játékmód felkutatását még valami nehezíti: a paraszzenészek elsősorban parasztok voltak, csak mellesleg zenéltek, ami gyakran meglátszott technikájukon is, csakúgy, mint napjainkban a pávakörök és más amatőr társulatok előadásain. A technikailag felkészült, profi zenészek viszont – kevés kivételtől eltekintve – cigányok, ennél fogva mindenképpen több stílust, több népcsoport jegyeit ötvözték a játékmódjukban. Tekinthejük-e stílusjegyek egy adatközlő paraszt-kontrás kétakkordos (és véletlenszerűen változtatott) kíséretét, csak mert történetesen nem tudott többet lefogni, vagy inkább a cigányok magyarnótáiból vagy román zenéből származó öncélúan burjánzó akkordmeneteit nevezzük etalonnak?

Különböző hangok, vagy éppen más hangszerek hangjának megszólaltatása, imitálása, régi keletű dolog. Sokszor jobban rávilágít az eredeti hang vagy hangszer sajátosságaira, föl hívja rá a figyelmet. Az említett tambura szamica is ide tartozik, ám a dudautánzásnak széles skálája ismeretes sokfelé. (Bár a szamica dudajáték jellege elképzelhető, hogy önmagából fakad. A szamica fénykora, ősiségénél fogva egybeeshet a dudahasználat általános gyakorlatával, amikor is a paraszti hagyományt a szólóhangszerek használata jellemezte. Mindkét hangszernek létre kellett hoznia saját kíséretét a ritmus stabilitása és a hangzás dúsitása végett. Erre a viszonylag legegyszerűbb mód, alapvető esetben a dó-szó kontrasztolam, a duda esetében még ehhez hozzájárul az alaphangtól egy oktávval mélyebben folyamatosan hangzó hang, az ún. bordun-kiséret – alapesetben! De más variációk is vannak bőven.) Pusztán dudautánzó éneklési mód a magyar népzeneben is ismeretes, de sokkal általánosabb például a bolgár népzeneben. Hegedűn, harmonikán is gyakorta előfordul, sőt tamburazenekari földolgozásban is találkoztam már ezzel a jelenséggel. A dudautánzó játékmód a bordun-kiséret imitálásánál kezdődik leggyakrabban. A harmonika esetében például: a balkéz a megfelelő basszussal az alaphangtól egy oktáv mélyre folyamatosan hangzó hangot tartja ki, esetleg a kontrát is megszólaltatja, a jobb kéz hüvelykujja a dó-szó kontrát váltogatja. A többi ujj a dallamot játssza, amit megint csak a duda sajátos törvényei szerint tehet, hiszen a dudának folyamatosan szólania kell, tehát egy hang megszakításához feltétlen egy másik hang megszólaltatása szükséges. A kisujj pedig a csippantásokat imitál, időnként a dudának megfelelő legmagasabb hangot (!) röviden megszólaltatja. A tamburazenekar esetében az összes tambura dó-szó kontrahangokkal adja meg a dudajáték sajátos

lücketését, a prímtambura kivételével, amely a dallamot játssza az előbb elmondottak értelmében.

De nemcsak a dudát lehet utánozni. Dinicu Pacsirtája a madár hangját utánzó hegedű eredetileg, de cimbalmon, sőt tamburán stb. ugyanúgy kötelező műsorszám a vendéglátóiparban. (Bár az jó kérdés, hogy itt minek az utánzásáról van már szó: a pacsirtáé, mint madáré, vagy Dinicu hegedűs Pacsirtájáé?) A mohácsi Ivancs Stipa szintetizátoron történő ragyogó prímtambura- vagy klarinét-utánzása tiszteletteljes kalapemelés a színről lelépő, eredetibb hangszer felé, amit részben a szükség hozott így, részben az új feladatban rejlő kihívás. A tamburajáték jellegzetessége a „tremolóban” rejlik elsősorban, amit a pengetővel pengetett húr oda-vissza pengetése adja, azonban mindez nagyon rövid idő alatt, éppen ezért

nagyon laza kéztartással kell, hogy történjen. Ez ad egy jellegzetes csilingelő hangot. Másik jellegzetessége a kisszekund befogása a tremolóba. A szintetizátorra leképezve mindez úgy történik, hogy a dallamban itt-ott, sorvégeken, hosszabb kitarított hangokat, – ahol a tambura is beledíszítene – kisszekund befogásával sűrűn, röviden, felváltva kell lebillenteni. De ez csak egy trükk, a sok közül. Mind ezt azért tartottam fontosnak leírni, hogy nyilvánvalóvá tegyem azt a folyamatosságot, ami a dudától a szintetizátorig megfigyelhető, ez pedig az új hangszer beépülési folyamata. Az új hangszer akkor fogadtathatja el magát leginkább, ha fölleveníti a régi időket. Ez történt a duda idejének lejártával, a hegedű és a tambura részéről, amit elkeseredve vettek tudomásul az öreg dudások, de a fiatalok kaphatók voltak rá. És ez történik ma is. A színről lelépő tambura átadja helyét a szintetizátornak, amely utólagja még tiszteleg, föllevenítve a 20. század jelentős időszakának sokák lakodalmait, báljait, hogy ezután megkezdhesse saját kiteljesedésének útját.

A mohácsi tamburazenekarok kialakulása:

Olyannyira kedvelté lett a tamburazene, hogy maguk a sokácok is kedvet kaptak ahhoz, hogy szakítván a hagyományokkal, saját népük zenéjét duda helyett tamburán műveljék. Ezt pedig nem tanulhatták mástól, csak a cigányoktól. A sokác sokác zenét tanul – cigánytól! Ennek köszönhetően a cigányoknak nem okozott problémát – legalábbis ha zenéről volt szó –, hogy beilleszkedjenek a sokácok zárt világába, s ez a hagyomány generációkon keresztül megőrződött. (Hiszen Toncsi is sokácok között volt primás, a gyerekei is sokákkal zenélnek együtt mind a mai napig.)

Mohácson tehát kialakult egy sajátos, igen határozott karakterű, jellegzetes cigány-sokác ízű tamburazene. Talán nem túlzás a megállapítás, hogy a Mohácsi Tamburazene története Mihálovics Bogdán Péternél kezdődik. Visszaértünk oda, ahol az írás elkezdődött A Mihálovics-név utalhat szerbiai cigányságra is, erről megoszlanak a vélemények. Ő Toncsi apjának, id. Kovács Antalnak a sógora volt, nála (id. Kovács Antalnál) jóval idősebb. Tamburaprimásként nagy elismerésre tett szert, Toncsi is az ő stílusát követte – habár Toncsi még nála is jobb primás volt, az öreg stílusából, technikájából rengeteget merített. (Mondanám inkább úgy, hogy ellesett.)

A dinasztia két ágra bomlik: M. Bogdán Péter és élettársának, Kovács ?-nak gyerekeire egyfelől, másfelől Kovács ? jóval fiatalabb öccsének, id. Kovács Antalnak a gyerekeire. M. Bogdán Péter és Kovács ? valószínűleg nem voltak törvényes házasságok, mert gyerekeik anyjuk után kapták vezetéknévüket. Apjuk után, a Kovács név gyakorisága miatt megkülönböztető jelleggel és művésznévként, nevük elé felvették a Peti nevet. A Peti Kovácsok magukat cigánynak vallják, összetartóak, és elhatárolódnak id. Kovács Antaltól és gyerekeitől. A dinasztia csak a Peti Kovács-

ágát hirdetik, családfájuknak azonban a „Mohácsi cigány zenész-dinasztia” címet adták, amely ily módon hiányos. Az apa utáni első ember itt Peti Kovács István. (1996-ban, fél évvel a rivális Toncsi halála után, megkapta a „Tamburások Királya” címet.) A Halászcárdában játszanak esténként. A zenekar tagjai Peti Kovács István, a fia és két unokája. A hangszerelés prím tambura, brács, basszusgítár, harmonika. Népszerűségük többet köszönhet az „asztalozás művészetében” való jártasságuknak, mint virtuóz és ízes játékuknak.

Más a helyzet (sajnos már csak múlt időben) ifj. Kovács Antal, „Toncsi” (1937-1996) játékát illetően. Toncsi a fentebb már említett (és a családfáról „lefelejtett”) id. Kovács Antal fiaként Kölkeden született. Tamburázni is apjától tanult, aki már hét évesen rábíztta a zenekart, az asztalra állítva Toncsit, hogy látsszon. (Később, talán félteékenységéből és abból a megfontolásból, hogy ez talán nem túl biztos pénzkereseti lehetőség, megpróbálta megtiltani neki, hogy tamburázzon, de akkor már késő volt). Egyébként nem tanult zenélni, ellentétben öccseivel, Istvánnal, aki Norvégiában zenél, és Józseffel („Maci Laci” sz. 1943), aki – külföldi vendéglátós múlt után – a pécsi horvát iskola növendékeit tanítja tamburázni. (Elsősorban gitáros lévén, tamburásnak kevésbé virtuóz, persze csak ha Toncsival kell összehasonlítanom, viszont félelmetesen jó hallása van, a legutolsó csellószólamot is kihallja a zenekarból, és kapásból papírra is tudja vetni.)

Toncsi játékára a mohácsi zamat, a sokácosan sodró lendület mellett a precizitás volt jellemző. (Ez cigány muzikusoknál ritka erény). Semmi „kanyhalás”, minden „ki van játszva”, futamai még lelassítva is tiszták és pontosak. Fénykorában igen keresett volt, – szerencsére – több rádiófelvétele is van. Ráadásul nem volt „lekötve” egy vendéglőben sem, hanem szabadúszóként ott vállaltatott fellépést, ahol akart.

Mi hát az oka, hogy népszerűsége Peti Pista zenekarát nem söpörte le a színről, sőt saját zenekara felbomlása után hozzájuk állt be kontrásnak? A válasz részben a már leírtakban rejlik: Toncsi nem volt jó énekes, habitusától idegen volt a vendég „elvtelen körüludvarlása”. Fiai szerint: „Soha nem azt nézte, kit mire lehet levenni”. „Virtuóz primás volt, de állt, mint egy kőszikla.” – mondta róla más. (A régi anekdota szerint egy cigány primás mondta Menuhinról: –Jól játszik, de asztalnál meghalna.) Másrészt Toncsi visszahúzódó és családcentrikus volt, hét gyer-

A Šokadija tamburazenekar (archív felvétel)

mekének kiegyensúlyozott családi légkörben való felnevelését előbbre valónak tartotta, mint karrierjét. Gyermekei közül hárman zenészek. Ők a „modern” zenét művelik, modern hangszerelésben, a dolgok azon rendje értelmében, amiért annak idején a dudát felváltotta az úgymond „korszerűbb” tamburazenekar. Az együttes vezetője Ivanac Stipa, eredetileg harmonikás, bár a múlt évben, mikor elővette a harmonikáját, a busójárás nosztalgikus igényeket támasztó hatására, döbbenet láttá, hogy itt-ott penészes. Nem használja, a szintetizátorra van ma már szükség. Elmondásukból arra következtettem, szívesen játszanának több sokácot, horvátot, szerbet, makedont, ám ez a nagyszámú rajongói kör erőteljes megcsappanását, ebből kifolyólag a megélhetés veszélyét eredményezné. Tizenöt-húsz évvel ezelőtt még megpróbálták délszláv zenekarként megélni. Repertoárjuk óriási, így operettrezleteket, standardokat, nótákat, svábot, sokácot stb. is tudnak, de ahol ők megfordulnak, leginkább fiataloknak zenélnék mindenféle futó slágert, azok igényei szerint. A hangszerek: basszusgítár, elektromos dob, szintetizátor, elektromos gitár, trombita, szaxofon. Nagyon tehetségesek és igényesek. Ha svábot játszanak, annak „sváb íze”, ha sokácot..., hát igen, annak aztán „sokác íze” van!

És ha ebben a felállásban elvéve még megszólal egy Užičko kóló, egy Čačak, – az ember szíve összeszorul. Hiába, a vér hordozza a tehetséget, a stílusérzékét. Így az ember elfogadja, amit mindenképpen el kell fogadjon, hogy ez a népzene mai formája.

A kosárfonás ifjú mestere

A kaputól sövénykerítés vezet a házig, a falon vesszőből fonott cégér hirdeti, hogy itt Baji Imre kosárfonó, a Népművészet Ifjú Mestere, népi iparművész él és dolgozik.

A Népművészet Ifjú Mestere címen még meg sem száradt a tinta, s az alkotó csak augusztus 19-én kapta kézhez a kitüntetést. Pedig a fiatalember idestova 17 éve dolgozik. A Békés megyei születésű Baji Imrének már a dédapja, nagypapja és az édesanyja is kosárfonó volt, ő pedig a Budapesti Egyesült Fonottárú Szövetkezet tanulója, majd bedolgozója lett. De nem

csak a rá szabott munkát végezte el, hanem édesanyjától, Kiss Julianna népi iparművésztől tanult üvegfonás művészetét is gyakorolta. Kosaraiért, lámpáiért, demizsonjaiért, lakberendezést kiegészítő tárgyaiért 12 éve kapta meg a népi iparművész címet. De nem elégedett meg tudásával. Folyamatosan tanul, könyvekből, idős mesterektől lesi el az újabb és újabb tudományt. Nemrég fogott bele a bútorfonás tanulásába, s mint kis házuk berendezése, a régi bútorok nyírfaháncsba, fűzbe öltöztetése jelzi, máris magáénak tudhatja az új szakmát. Gyűjtőútjai

Polgár, Tiszacsege, Egyek, Derecske, Berettyóújfalu mellett leggyakrabban Bojtra vezetnek, ahol még él a vesszőből font szekérka-sok készítésének emléke. Mivel minden egykor használatos darabot szeret elkészíteni, beszerzett egy kaskötő széket és megtanult rajta dolgozni. Szekérkasa, amit régen terményszállításra használtak az alföldi gazdák, a debreceni Tímárház udvarán álló szekér dísz lett. Szívesen szerepel bemutatókon, mint ahogy augusztus 20-án, a Budai Várban megrendezett Mesterségek Ünnepe és az év színter minden napján a Tímárházban. Itt, akit érdekel, megnézheti és kipróbálhatja a vesszőfonás tudományát. Baji Imre

javarészt zöld vesszőből, vagyis hántolatlan fűzavesszőből, aranyvesszőből dolgozik, de alkalomadtán felhasználja az amerikai fűzet, trópusi nádat is. Évente öt mázsa anyagot fon meg, egy részét saját ültetvényéről takarítja be. Munkáin a vessző színárnyalataival is játszik. Vékony, trópusi náddal fonja be az üveg demizonokat, palackokat, míg mezőgazdasági kosarai vastag zöld vesszőből készülnek. Tojásos kosarat aranyfűzből, kétfülű szakajtóját, krumplis kosarat amerikai fűzből fonja. Szívesen készít munkás utazókosarat szögletes és ovális változatban, valamint mózeskosarat. Több óvoda rendelt már tőle bábos paravánt, játéktartó kosarat, s felkérték egy pékség fonnott tárgyakkal való berendezésére is. Játszóházi, nyári napközis foglalkozásokat vezet a gyerekeknek, csörgőt, játékokat, virágalátéteket fon

velük. A pedagógusoknak népi játékok és kismesterség oktatói tanfolyamot, nyári tábort tart, s úgy megtanítja nekik a fűz megmunkálását, hogy aztán ők is tovább tudják majd adni tudásukat diákjaiknak.

Legnagyobb örömeire felesége is megtanult kosarat fonni. A gyesen lévő tanárnőnek már több tárgyát lezsűrizte a Népi Iparművészeti Tanács. S jó úton halad a legfiatalabb tanítvány, a három és fél éves Baji Matyi is, aki már egy-két fűzgyűrű fonásával mutatta meg mesterségbeli tudását. A debreceni mester munkái hagyományörző kiállításokon szerepeltek, így a Hadtörténeli Múzeumban és a kecskeméti Népi Iparművészeti Múzeumban is. Önállóan kiállított a Tímárházban, sőt Olaszországban, Németországban is.

Császi Erzsébet

Fotó: Iklády János

A SZERENCÉSÉK XIII-IK

Forróság. Vakító napsütés. A várfalak között várakozással teli feszült csönd. Apró porszemek a tikkasztó melegben. Elérkezett augusztus 19., az évezred utolsó(előtti) Mesterségek Ünnepének első napja...

A Budai Vár már két napja lázban ég, valami készül, valami van a levegőben. Az arra tévedő turisták vezetőjüket kérdezzék halkan: „Mi lesz itt?”

A kézművesek már napok óta aggodalommal figyelik az időjárás-jelentést, mintha az eső lenne az egyetlen elem, mely tönkretethetné a mulatságot, elriaszthatná az érdeklődő gyerekeket, hiábavalóvá tehetné az emberfeletti előkészületeket.

De mindenki tévedett. A felforrósodott levegőt lehűtő esőcseppek sem kergethették szét a tömeget, mindenki folytatta a megkezdett agyagkorsót, a szőttest, nemezlabdát, a Rondellában vidám olasz hangok hívogatták

a közönséget, szorgos kezek gyúrták a hamisítatlan olasz tésztát, majd kóstolót osztogattak a híres Teramo-i borból. A színpadokon a legkiválóbb táncosok gondoskodtak a hangulatról, keveredett a magyar, horvát, francia, portugál, s ki tudja még miféle beszéd, majd fél órára ismét a törököké volt a Budai Vár egy színpadnyi területe. Az olasz táncosokat még a nedves padló sem tántorította el, egy kis időre igazi latin hangulatot varázsoltak az ódon falak közé.

Szent István napján többezres tömeg gyülekezett az arató-felvonuláshoz, majd a Mátyás templomnál tartott papi kenyérszentelés után buzgón követelték az első falatokat az új kenyérből.

Másnap megható pillanatok következtek: átadták az Év Mestere díjat, amelyet Falusi Béla fazekas vehetett át, az Év Ifjú Mestere pedig Szakács Aliz bőrműves lett.

A mesterek négy nap alatt igyekeztek mindenkinek a lehető legtöbbet megmutatni, és átadni tudásuk legjavát, türelmesen tanígtatták a gyermekeket, szemtanúi lehettünk, ahogy az élő népművészet szájról-szájra, kézzel-kézre jár.

Végül elérkezett a vasárnap, szinte észre sem vettük, de hirtelen vége lett. Újra jönnek a dolgozós hétköznapok, a Palota elcsendesedett, a feltámadó szél papírgalacsinokat görget az üres kockaköveken, ám mindenki boldogan tekint vissza, mert négy napra étellel teltek meg az ódon kövek. Egy év múlva pedig újra élvezheti majd a közönség a vásári hangulatot, a komédiások tréfáit és az idős mesteremberek jóízű történeteit.

Hát ilyen volt idén a Mesterségek Ünnepe, még a tizenhárom szám legendája sem fogott ki rajta, s ha Ön, tisztelt olvasó, nem volt ott, úgy találkozzunk jövőre 2000. augusztusában a Budai Várban!

Szántai Eszter

Fotó: Bogár Csaba

Hol található manapság Kelet-Szlavónia?

(és »Alsóbaranya« – »Baranya háromszög« – »Drávaköz« – »Drávaszög« – és »Hegyalja«)

Örömmel olvastam Avar Panni: „Mohács” című – a magyarországi tamburazenét bemutató – cikkének első részét a folkMAGazin előző számában. Nagyon helyesen és szemléletesen mutatja be a magyarországi horvátok Baranya és Bács-Kiskun megyében élő etnikai csoportját, a sokácokat, akik a XVI-XVII. században az ismert történelmi tények miatt hagyták el akkori hazájukat, Bosznia-Hercegovinát. Egyes feltételezések szerint ferences papjaik vezették őket észak felé, –főként Mohács környékére, ahol a ferencesek is letelepedtek, – tehát a történelmi Baranya vármegyébe, valamint Szlavónia északkeleti részére. Avar Panni így fogalmaz cikkében: „... 4. Dráva-menti sokácok (Kásád, Beremend, Alsószentmárton – elcigányosodott, és a sokác lakosság zöme Siklósra költözött.) Mára a sokácok nagy többsége Kelet-Szlavóniában él, és az ottani horvátság zömét képezi...”

Felvetődik a kérdés: a fent említett utolsó mondat a sokácok egészére vonatkozik, vagy csak a Dráva-menti sokácokra, illetve mit ért a szerző Kelet-Szlavónián. Hiszen a Dráva-menti sokácok többsége a trianoni határok megrajzolását követően a történelmi Baranya vármegye akkor Jugoszláviához került részében él, és a Duna és Dráva folyók szegletében az ottani horvátság nagyobb hányadát alkotja.

Az utóbbi évtizedben a volt Jugoszlávia területén zajló – a trianoni békeszerződés dokumentumaival nehezen összeegyeztethető – területszerző háborúk kapcsán egy új gyűjtőfogalom alakult ki, amit a tömegtájékoztató feltétel nélkül használt, hiszen „Kelet-Szlavónia” hovatartozásáról ment a politikai huzavona Szerbia és Horvátország között. A megszállók, illetve a később visszafoglalók a „kelet-szlavóniai szerb” majd horvát hadsereghez tartoztak és a Magyarországgal közös 82 km hosszú aláaknázott jelenlegi határszakasz a „kelet-szlavóniai területekkel” volt határos. A különböző híradások anyagából válogatva a legmegdöbbentőbb az volt, amikor a Kelet-Szlavónia területén élő 4-5 ezer fős magyarság került szóba, mivel nem lehetett tudni, hogy az Eszéktől délre levő négy falu magyar lakosságáról van-e szó, vagy hozzágondolják a Baranya háromszögben (Drávaszögben)

élő magyarokat is. A földrajzi fogalmak pontatlan használata nem új keletű probléma, hiszen Hölbling Miksa »Baranya vármegye orvosi helyirata« című munkájában, amit 1845-ben a Pécsre sereglett magyar orvosok és természetvizsgálók VI. nagygyűlésének tiszteletére jelentetett meg, ekképpen fogalmaz:

„Baranya melly egy részét tette a’ nagy terjedelmű Pannoniának ... fekszik Magyarország déli végrészeiben ... mellyet hibásan neveznek még most is némellyek Slavoniának, ...

Határai: Keletről a’ Duna, melly által Bács vármegyétől választatik el; délről a’ Dráva, melly leszakadván a’ stájer hegyekből, Baranyának és szomszéd Verőczének alacsony partjai között sebes futtában számtalan kanyarulatokkal hömpölyög, ...” – írja

Tisztában vagyok azzal, hogy egy ilyen jól beékelődött fogalommal nagyon nehéz hadakozni, de úgy érzem, ezt kötelességem megtenni több szempontból is.

1. A tudományos kutató szakmai önértékét állandóan bántja egy rosszul használt tájnév bevezetése és széles tömegek felé közvetítése.

2. A Táncázmozgalom egyik hatalmas eredménye, hogy a táncokzenék gyűjtése, feldolgozása kapcsán a mozgalomhoz tartozók pontos és alapos – az iskolarendszerben nehezen elsajátítható – ismeretekre tettek szert a Kárpát-medence rendkívül sokszínű etnikai képéről, így továbbra is rendkívül fontosnak vélem a vitás, félreérthető, kétértelmű helynévhasználat pontosítását.

De menjünk sorjában, és először vizsgáljuk meg, hogy a történelmi idők során mely területeket hívtak Szlavóniának?

A Dráva és Száva folyók közti terület közigazgatási hovatartozása és neve a magyar történelem folyamán többször változott. Az Árpád-korban még csak Zágráb környékét jelentette Szlavónia. Az elnevezés fokozatosan kiterjedt kelet felé és a XIX. században már Zágrábtól egészen a Dráva torkolatáig tartó vidéket hívták így.

Ezért nevezzük a néprajzi szakirodalomban a Vuka menti magyar településeket (Szentlászlót, Harasztit, Kórógyot) és az Eszék tőszomszédságában lévő Rétfalut szlavóniai magyar falvaknak, jöllehet a terület a Szerémséggel érintkező

határvidékre esik, és Kórógy éppenséggel Szerém vármegyéhez tartozott 1918 előtt. A Duna és a Száva, Dráva folyók torkolata közti vidéket illették a nagy múltú Szerémség tájnévvel, amely Fiume városáért cserébe 1764-ben lett Horvátország része. Tehát leszögezhetjük, hogy Kelet-Szlavónia a Dráva folyótól délre eső területeket takarhatja, mely nagy részében egybeesik a történelmi Szerémséggel.

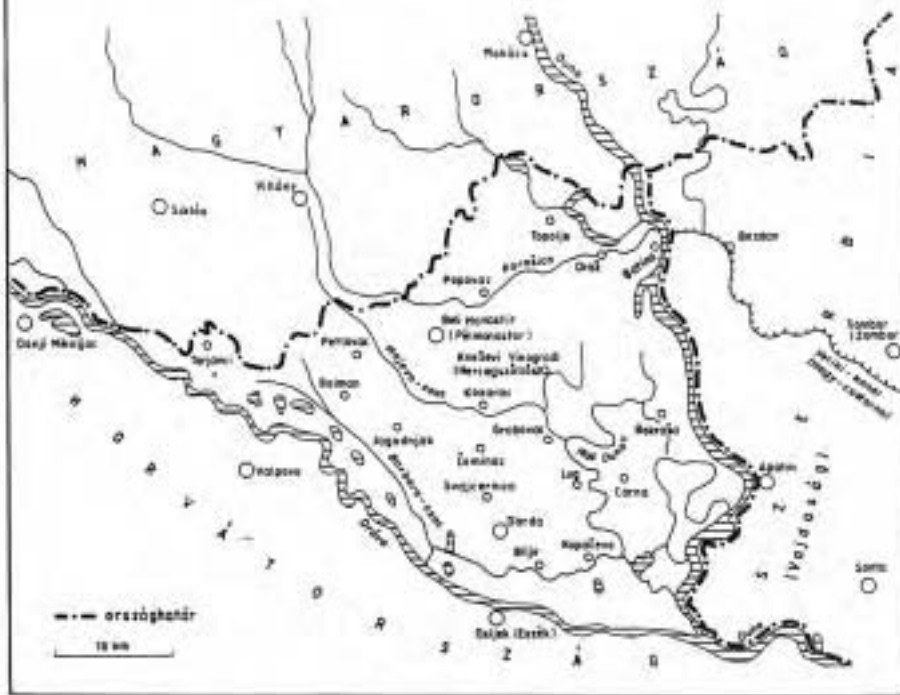
De akkor mi a helyzet a Dráva, a Duna és a jelenlegi országhatár közti területtel?

Ez a terület 1918-ig a történelmi Baranya vármegye szerves része volt. Alsó-Baranyához tartozott, népi neve: Hegyalja. A XX. század közepétől a néprajzi szakirodalomban Gönyei (Ébner) Sándor kutatásait követően Drávaszög (Drávaköz) néven vált ismertté, a történelmi irodalomban pedig Baranya-háromszög néven említik. A néprajz által használt tájnév pontosságát egy Haas Mihály által 1845-ben publikált munkában is megerősíteni véljük (»Baranya Földirati Statisztikai és Történelmi tekintetben« 1845.), ahol a szerző így fogalmaz:

„Legkiterjedtebb rónasága (Baranya vármegyének) az, melly a’ Dráva mentén 2 mérföldnyi szélességgel, hosszúsággal terül el; továbbá azon szeglet, mellyet a’ Duna és Dráva összefolyása képez Mohács, Villány és Bellye helységek között.”

A Drávaszög (maradjunk ennél a kifejezésnél) 1100 km²-es területén 1696-ban 24 falu található. A magyarság a török megszállás alatt ugyan jelentősen meggyérül, de a terület így is komoly szerepet kap a vallási megújulás, a reformáció történetében, hiszen 1544-ben Sztáray Mihály, a híres prédikátor elsőként a Duna és a Dráva közti Hegyalján kezdi terjeszteni Luther Márton tanításait. Így ír erről ő maga: „Már hét esztendeje, mióta én Isten akaratából a’ török uralom alatt alsó Baranyában Laskó városában a’ keresztnek igéjét kezdém hirdetni, és már a’ Duna és Dráva mentében a’ később hozzám csatlakozó segítők közre munkálásával 120 egyházat építettem.”

A XVII. században az ott élő lakosok 54,3 %-a magyar, 24,7 %-a horvát, valamint 24 %-a szerb. A XVIII. századi migráció után a sokszínű nemzetiségi összetétel a németiséggel is bővül. Így 1839-ben a 35200 lakos többségét (30,6

%) a horvátok adják, míg a magyarság 29,5 %-ra, a szerbség 15 %-ra csökken. A németek aránya ekkor 24 %.

Nem felejthetjük el a XIX. század közepén híressé vált Ács Gedeont sem, aki laskói lelkészként 1848-ban állt be a honvédseregbe majd az emigrációban Kossuth káplánjává vált. A törökországi száműzetést követően Amerikába, Bostonba költözött, ahol egy füzeteskébe írta jegyzeteit, naplóját (»Mihelyt gyertyámat eloltom«), amely a XIX. századi magyar irodalom egyik gyöngyszeme. Gyülekezete hívó szavára 1861-ben költözött haza és haláláig papként szolgálta Hegyalja reformátusságát, azt a népet, mely szigetszerűen elkülönül környezetétől. Visszatérve a terület további sorsához: a magyarok aránya 1910-ig a református vidékre jellemző egykézés ellenére is nő, hiszen az 50800 lakos 40

%-a magyar, 26,7 %-a német, 19,6 %-a horvát, 12,2 %-a szerb nemzetiségű.

1918-ban az Újvidéki szerb gyűlés kimondja a megszállt területek Szerbiához csatolását és a békekonferencia 1919. május 12-én elfogadja a Jugoszláv Mura-Dráva határt. A szerb fél Temesvár és Klagenfurt kompenzációjaként a Vendvidék és a Szegedi-háromszög mellett igényt tartott a Baranya-háromszögre is, melyet a Dályok - Baranyavár - Torjanc vonallal mintegy 82 km-nyi határszakaszal rögzítettek.

Ekkor még Baranya megye egész területe szerb megszállás alatt állt. A szerb annexió elkerüléséért 1921. augusztus 14-én antantvédelem alatt kikiáltották a „Baranyai Szerb Magyar Köztársaságot”. A magyar csapatok 1921. augusztus 22-én vonultak be Pécsre, de a Baranya-háromszög Szerbiához, és ezen belül a

formálódó Vajdasághoz került. Ekkor a 49200 lakos 33,8 %-a magyar, 32,6 %-a német, 18,8 %-a horvát, 12,9 %-a szerb. A szerbek aránya a Magyarország déli részéből kitelepült szerb családokkal fokozatosan nőtt.

A II. világháború alatti (1941-44) magyar uralom után a terület visszakerült Jugoszláviához, de Szerbia, valamint Horvátország osztozkodásakor a Drávaszöveget Horvátország kapta a Szerémségért cserébe. Az 1981-es népszámláláskor az 53400 lakosból a horvátok aránya 35,8 %, a magyaroké 18,6 %, a németeké 0,8 % (kitelepítés!), a szerbeké 24,1 %.

A közelmúltig tartó háború alatt folyamatosan hajtottak végre etnikai tisztogatásokat, így a jelenlegi etnikai viszonyokat nem ismerjük. Az biztos, hogy a mintegy 20 ezres magyarság jó része elmenekült, hiszen a szlavóniai falvak: Kórógy, Szentlászló, Rétfalu, Haraszi szétszóródott népessége mellett a drávaszögi magyar falvak (Kopács, Laskó, Vörösmart, Dárda, Bellye, Csuzza, Hercegszöllös, Sepse stb.) lakosságának többsége is elmenekült. Ugyanígy menekültek a horvátok is, azon belül a Dráva-menti sokácok is (főként Torjanc, Bolmány, Baranyavár községekből), akik főként a határ másik oldalán élő közeli, és távoli rokonaikhoz költöztek át. Természetesen a háború alatt a Drávaszögben élő sokácok jó része Horvátországba (Szlavóniába) is menekült.

Napjainkban rendeződni látszik a helyzet ezen a területen is, és amikor majd remélhetőleg pontos népszámlálási-etnikai adatokkal rendelkezünk, annak nyomán folytatódhat a további tudományos feltáró- és elemző munka. Addig is azt javasolom, hogy a néprajzi, vagy a történelmi névhasználatot vegyük irányadónak.

„Új élő népzene 2000”

címmel ismét lemez pályázatot hirdetünk, népzenei együttesek, énekes és hangszeres szolisták részére. A pályázatra olyan műsorszámokkal lehet jelentkezni, amelyek eddig még CD-lemezen nem jelentek meg. (Hangkazettán való korábbi megjelenés nem kizáró ok.)

Annak érdekében, hogy a szakmai zsűri minden egyes tagja a teljes anyagot meghallgatva tehesse meg javaslatát, szolistáktól legfeljebb hatperces, együttesektől legfeljebb tízperces hangfelvételt várunk. Az időkorlátot túllépő pályázati anyagokból csak az első hat ill. tíz percet bocsátjuk a zsűri elé. Szerkesztési okokból kérjük, hogy egy blokk lehetőleg ne legyen hosszabb öt percnél!

A zsűri tagjai arról döntenek, hogy mely műsorszámokat javasolják hangfelvételre. A zsűri külön nem értékeli a pályázatokat, de a szavazati arányról minden pályázó értesítést kap.

A zenei szerkesztő-rendező a stúdióban rögzített felvételekből – szakmai és szerkesztési szempontok alapján – állítja össze a CD és hangkazetta anyagát. Fenntartjuk annak lehetőségét, hogy néhány műsorszámra pályázaton kívülről hívjunk meg előadókat.

A stúdiófelvételre 2000. februárjában kerül sor. A hangfelvételre érkezők előzetes egyeztetés alapján útiköltség-hozzájárulásban részesülnek. A CD és hangkazetta megjelenését a XIX. Táncháztalálkozóra (2000. április 1-2.) tervezzük.

A válogatásra felkerülő előadók bruttó 1.200,- Ft/perc tiszteletpéldányban részesülnek, a megjelenést követően.

A pályázati kazetták beérkezési határideje: 1999. október 31.

A pályázathoz egy minden szükséges információt tartalmazó mellékletet kérünk csatolni. Ebben szerepeljen a pályázó neve, levelezési címe, telefonszáma (ha van, fax-száma és e-mail-címe). Kérjük feltüntetni az egyes műsorszámok címét, időtartamát, a tájegységi hivatkozásokat (esetleg a gyűjtők nevével), számonként a közreműködők nevét és hangszerét, valamint az elhangzó dalok szövegét. Hiányosan dokumentált és késedelmesen benyújtott pályázatokat nem tudunk figyelembe venni.

Postacím: Táncház Egyesület, 1255 Budapest, Pf. 153.

Személyesen: Budapest, I. Corvin tér 8., II. em. 406-os sz.

Telefon/fax: 214-3521 * e-mail: tanchaz@mail.datanet.hu

Amerikából jöttem...

Interjú Tobak Ferencsel

Tobak Ferenc neve sokak számára ismerősen cseng, de talán nem mindenki tudja pontosan, milyen életpálya van mögötte, és még kevésbé értesülhettünk arról, mivel foglalkozik most. A Halmos Béla által nemrég alapított Táncház Archívum célja éppen az, hogy a Táncházmozgalom történetének főbb eseményeit dokumentálja és anyagot gyűjtsön az utókor számára e világviszonylatban is egyedülálló szubkultúra (talán nevezhetjük így) egyes személyiségeiről is. A továbbiakban az Archívum számára Ferivel készített hosszabb interjú legérdekesebb részleteit adjuk közre.

– Először is arra kérnélek, hogy dióhéjban mesélj a népzenevel való kapcsolatod legfontosabb állomásairól azoknak az olvasóknak a kedvéért, akik nem ismernek.

– Zenészcsaládból származom, nagyapámék öten voltak testvérek, ebből négyen Kecskemét egyik híres paraszzenekarában játszottak vonós hangszereken és klarinéton. Nagybátyám híres lakodalmi zenész, én pedig gitározni tanultam. 21 éves koromban bulgáriai nyaralásom során Szozopolban egy csárdában láttam először élő dudást egy dobos kíséretében és azonnal beleszerettem ebbe a zenébe, annyira, hogy vettem kint egy dudát. Előtte már játszottam blockfőten, de a gajdát nem tudtam sehogy megszólaltatni. Sokat bütyköltem szegény hangszereken, míg végül teljesen elrontottam, de közben rájöttem a működésére, így a szétfarigcsált alkatrészek helyett újakat tudtam készíteni. Közben egy lemezboltban kezembe került a Sárosi Bálint szerkesztette hangszeres magyar népzenei album, amelyen egy csomó dudás felvétel szerepel. Ezután már tudatosan kerestem azokat a könyveket, amelyekből még többet megtudhattam a magyar dudáról. Az így talált fényképek alapján építettem meg az első dudámat mindenféle népzenei mozgalmtól függetlenül. Az általam készített hangszereken aztán megtanultam néhány dalt játszani és a népzene iránt is érdeklődni kezdtem. Amikor a Muzsikás Veszprémbe jött, és meghallottam Csoóri Sanyit, a koncert után odamentem hozzá és mondtam, hogy én is tudok dudálni. Sanyi a kezembe nyomta a saját hangszerét, hogy akkor mutassam meg. Hát így kezdődött a kapcsolatom a hazai népzeneisékkel. Később közösen is készítettünk egy ideig dudákat, majd önállóan dolgoztam. Mintegy száz dudában van benne a kezem munkája.

– A hangszereid nemcsak kivételesen jók, hanem szépek is. 1997-ben a Népi Iparművészeti Tanács »Gránátalma díját« nyerted el az egyik mestermunkád elismeréseként. De ne szaladjunk előre, Veszprémnél tartottunk, ahol a népzenei pályafutásod elindult.

– Igen, a veszprémi Hajdina együttesben kezdtem muzsikálni, szólistaként. Pécsre (Méta táncházba), Miskolcra jártam, és mint első generációs népzeneész, szinte mindenkivel muzsikáltam együtt. Később bekerültem a Vasmalom együttesbe, amellyel az országban elsők között független kiadásban jelentettünk meg kazettát és lemezt, amire ma is büszke vagyok. Aztán megnősültem, majd Amerikából származó feleségemmel és időközben született két gyermekünkkel az amerikai Brisbane-be (Kalifornia) költöztünk, remélhetőleg átmenetileg.

– De a zenélést ott sem hagytad abba.

– A feleségem, Mary Wallace a MAG olvasói számára sem ismeretlen Sue Foy-jal együtt, az ottani népzenei megmozdulások aktivistái. Rendszeresen tartunk táncházat, gyermekprogramokat, és évente népzenei táborot szervezünk. Nagyon izgalmas az amerikai népzenei érdeklődés kialakulásának és fejlődésének története, amely a magyarországi táncházmozgalomtól a gyökereiben különbözik, viszont sok jelenségében mégis hasonló. Ott például nem szerepelt a kialakulást meghatározó tényezők között az identitástudat, inkább a hippimozgalom természetközelsége, a primitív és hagyományos kultúrák iránti vonzódás volt a mozgatórugó.

– Úgy tudom, nagy fába vágta a fejszédet, ugyanis immár másodszer indulsz hosszabb gyűjtőútra Moldvába, ahol dudazenét próbálsz gyűjteni. Hogyan és mikor kezdte a moldvai dudások után érdeklődni, és mikor bukkantál először dudásokra?

– Domokos Pál Péter könyvében olvastam a hetvenes évek végén, hogy még van Moldvában két dudás: Klézsén és Külsőrekecsinben. 1980 nyarán kerekedtem fel Sztancsik Sándorral. Rekecsinig jutottunk, ahol a helyes irány után érdeklődve a rendőrségen kötöttünk ki, így végül is meghiúsult a tervünk. Ezt követően egészen tavalyig nem volt lehetőségem visszatérni. Mielőtt Amerikába mentem, Stuber György (Svédországban élő népzeneész) hozott nekem egy rekecsini dudát, a Mersterke Gergelyét, hogy készítsék róla másolatot. Ezt megcsináltam és magamnak is „legyártottam” egy sípszárát. Szerencsére, mert így a tavalyi rekecsini látogatásom alkalmával Mesterke Gergely kezébe tudtam adni az én dudámmal összekombinálva, hogy játszhasson rajta, mivel neki továbbra sem volt hangszere.

– A rekecsini dudáson kívül is találtál még dudához értő muzsikust Moldvában?

– Tavaly, mikor szisztematikusan elkezdtem bejárni a moldvai falvakat, néhány nap alatt kiderült, hogy nagyon gazdag hagyománya volt Moldvában a dudának, csak legfeljebb eddig nem fordítottak rá kellő figyelmet. Én általában falvanként találtam egy-két embert, aki még emlékezett falubeli dudásokra.

– Ezek magyar dudások voltak?

– Igen, magyarok voltak. Egy egész listám van a már nem élő dudásokról (több mint húsz névvel), akik az utóbbi 10-15 évben hunytak el, volt egy olyan, aki fél éve halt meg.

– Élő dudásokat is találtál?

Tobak Ferenc saját készítésű moldvai dudái

Palotka Antal (Nagypatak) – Tobak Ferenc felvétele

– Négy élő dudással sikerült találkoznom: kettő sípon játszott, ami a magyar duda megfelelője, a másik kettő csimpolyon, azaz a román dudán. Azt tapasztaltam, hogy a Szeret keleti partján a magyarok is a román csimpolyt, a nyugati oldalán, Bákótól délre viszont a sípot használják. Körülbelül ugyanazt a zenei anyagot játsszák mindkét hangszeren.

– Látom, most alaposan felkészültél dudákkal is.

– Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy Moldvában a duda elnevezést egyáltalán nem ismerik. (A »csimpoly« nyelvészek szerint a »synphonia« szóból – 'együtthangzás' – eredeztethető.) Elutazásom előtt két sípot és két csimpolyt készítettem, amelyekből hármat otthagytok ajándékba, mert már nincsenek használható hangszereik.

– Mesélj valamit azokról a dudásokról, akikkel találkozta!

– Két erdélyi román dudást látogattam meg. Az egyik a pásztorcsaládba született Mírcea Nicolea Zabolán, aki jól beszél magyarul is. Ő csimpolyon játszik, ami kivételesnek számít ebben a térségben. Ennek magyarázata, hogy ő egy moldvai juhással pásztorzkodott együtt és tőle tanulta meg a hangszerkészítést és a játékot. A másik Cosma Covan, aki kiválóan kavalozik és a magyar dudának megfelelő hangszereken játszik, mint ahogy a többi dudás is a Kárpátok vonalán belül. Mindketten kizárólag román dallamokat játszanak.

– És a magyar dudások?

– Moldvában a Szeret nyugati partján találtam két élő magyar dudást (sípost). Az egyik az 56 éves Palotka Antal Nagypatakon, aki Porondi János dudáját örökölte és tőle tanult meg dudálni. Ahogy Antal mondja János bácsi rendezte a játékát, tehát ő igazította el, hogyan kell a sípon játszani. Így a nagypataki hagyomány folyamatosnak mondható. Palotka Antal nagyon jó furulyás is. Nem pásztorember, szakmája szerint autószerelő és sofőr. A másik sípos Mesterke Gergely Külsőrekecsinből. Ő ma Dobrovényben lakik, mert a kilencvenes évek elején egy árvíz elvitte a házukat. Gergely bácsi asztalos, tehát ő sem pásztor. A sípjátékát az édesapjától tanulta. Dudarepertoárjában jobbra tánczene szerepel, de az uráláskor játszott valamennyi dallamra is emlékszik. Figyelemreméltóak a hangszer részeinek szép magyar elnevezései: a basszus-síp a hangja, a sípszár a szültüje, a nádat kicsinyítő képzővel sípká-nak nevezik, mivel a teljes hangszer neve a síp, a befúvócső neve ugyanúgy befúvó. Tömlőként kizárólag kecskebőrt használnak.

– A duda mellett megszólalhatott más hangszer is?

– Mesterke Gergely nem tudott a falujában más hangszeresről, azonban informátoraim más falvakban említették a dobot, mint a síp kísérőhangszerét, tehát ez a Balkánon széles körben használt hangszeregyüttes, vagyis a síppal-dobbal való muzsikálás ezen a területen is népszerű lehetett.

– Felvételeket is sikerült készítened a tavalyi utad során?

– Igen, több mint háromszáz különböző hosszúságú felvételt készítettem. Ebből a dudás anyag mindössze harmincöt perc (ennyit sikerült első nekifutásra összeszedni), a többi furulyás felvétel, mintegy kilenc órányi időtartamban.

– Találkoztál még magyar dudással?

– Dima Mihályra Proszkucében akadtam rá. Ő földműves és az édesapjától tanult csimpolyozni. Mihály bácsi nagyon izgatott lett attól a gondolattól, hogy lesz hangszere, ezért még levelet is írt nekem, hogy eszébe jutott néhány új dallam. Rajzot is küldött a régi hangszeréről és ez is segített abban, hogy rekonstruálni tudjam ezt a dudatípust.

– Itt van az asztalon ez a négy duda, amit készítettél. Kérlek mondd el röviden, mi is a különbség a síp és a csimpoly között.

– A csimpoly a képen a bal alsó hangszer, a többi síp. A képen szinte semmi különbség nem látszik. A csimpolyban a sípszárban egyetlen nád (síпка) van, a sípok sípszáraiban a tőke két nád rejt, ezenkívül a csimpoly basszus-sípjá rövidebb, mert más hangolású, mint a sípé. A csimpoly közelebb áll a bolgár dudákhoz, mint a Kárpát-medencei típushoz.

– Most az idén újra fölkeresed az említett dudásokat és újak után is kutatsz.

– Igen, egy hónapot tudok erre részálni. Előbb fölkeresem az ismerős dudásokat, elviszem nekik a hangszereket, aztán terveim szerint szisztematikusan átkutatom Moldova területének mintegy felét, a tavalyi negyedrészt után. A maradékot majd talán jövőre be tudom járni. Remélem, hogy a kutatás most sem lesz eredménytelen és nagyon örülnék, ha legalább még tíz-tizenöt dudát kellene csinálnom.

– Én pedig ígérem, hogy a MAG olvasóit a további eredményekről is tájékoztatjuk.

Juhász Katalin

AZ ANGYALFÖLDI
VADRÓZSA ÉS VADVIRÁG
TÁNCGYESEMLET

FELVÉTELT HIRDET IFJÚSÁGI, UTÁNPÓTLÁS ÉS FELNÖTT CSOPORTJÁBA
12-14 ÉVES KORTÓL. A FELVÉTELI VÁRHATÓ IDEJE: OKTÓBER ELEJE.

ELÉRHETŐSÉG ÉS EGYBEN A PRÓBÁK HELYE:

ANGYALFÖLDI GYERMEKHÁZ
1131 BUDAPEST, DAGÁLY U. 15/A
TEL.: 349-7761 / PALKOVICS ZOLTÁN

JELMEZKÖLCSÖNZÉS

Általános és középiskolai néptánc és színjátszó csoportok számára szerény összeg ellenében kölcsönöz viseleteket és egyéb kellékeket a Csepeli Munkásotthon jelmeztára.

Érdeklődni, időpontot egyeztetni
a jelmeztáros telefonszámán (277-0470) lehet
hétfői napokon 17 - 20 óráig.

Ugyanitt túrára, fesztiválra utazó zenekaroknak
bőgőkölcsönözhető.

TÁNCHÁZVEZETŐ KÉPZÉS

A Magyarországról elindult tánc ház-mozgalom az eltelt két és fél évtized alatt itthon és külföldön is elismerésre méltó sikereket tudhat magáénak. A mozgalom elindulásának feltétele volt egy új pedagógiai módszer kialakítása, amely lehetővé tette a Kárpát-medencében halódó néphagyományok városokban való újraélesztését. Ezt az oktatási módszert a hajdani Bartók Béla Táncgyűttesemben alakítottam ki a néptánc és népzene színpadról való közvetítéséhez. Ebben ösztönzőm volt Bartók Béla, Kodály Zoltán példaadó munkája és segítségemre volt táncos társam Martin György táncfolklorista. Ő általa ismertem meg Sebő Ferencet és Halmos Bélát, akik először szólaltatták meg hitelesen a népzene városban, ahol már mindenki halottnak hitte azt.

A tánc ház ötletével volt tanítványom, Lelkes Lajos keresett fel, aki Széken, Novák Ferencsel szerzett mélyreható élményt az ottani tánc házakban. A tánc házak szervezésének gondolata nekem is tetszett és megszerveztük az elsőt a Bartók Béla Táncgyűttes, a Bihari János Táncgyűttes, az Építők Vadrózsák Táncgyűttese és a Vasas Táncgyűttes összefogásával.

A Tánc ház Egyesület

Tánc házvezetői Tanfolyamot

indít pedagógusok, táncpedagógusok, táncosok részére. A tanfolyam szeretné megoldani a tánc házak működésében jelentős részt kivéző speciális tánc házvezetők (táncoktatók) szakmai képzését, mert hiányuk alapvető gondot jelent.

A tánc ház szórakozási formaként nem általános, ezért alkalmazásához már hozzáértők segítségére van szükség, akik ismerik a táncokat, jó kommunikációs és helyzetfelismerési képességgel rendelkeznek és rövid idő alatt kedvet tudnak ébreszteni, gátlásokat feloldani az emberekben.

A tánc ház manapság már nem zárható be a szórakozási forma kategóriába, hisz résztvevői a magyar kultúra szerves részét ismerhetik meg, kaphatják igényes, hiteles tolmácsolók által. Az egyetemes kultúrában a tánc ház nemzetközileg egyedülálló értékeket képvisel és közvetít.

Az iskolai néptánc, népzene oktatás mellett a tánc ház e képzésnek egy kötetlenebb, szabadabb, természetesebb formája, melyet csak egyszerű táncismeret vagy pedagógiai ismeret birtokában nem lehet végezni. Egy ilyen típusú képzés problémájának megoldására vállalkozik a Tánc ház Egyesület, hiszen az országban eddig semmiféle közművelődési intézmény nem vállalta fel a tánc ház-vezetők speciális oktatását.

A tánc házvezető képzés már évek óta foglalkoztatja a szakembereket. 1995-ben a Tánc ház Egyesület elnöki posztjára a tagság felkérte Tímár Sándort, aki már akkor felvetette a képzés gondolatát, amikor elvállalta a fenti tisztséget. Az ő vezetésével dolgozó szakmai stáb állítja össze a tanfolyam programját.

Ezt a kezdeményezést a Művelődési Intézet is támogatta, szervezésükkel több tánc házvezető képző tanfolyam indult vezetéssel, Martin György, és több táncfolklorista szakmai segítségével.

*

Most szeretnénk ezt a képzést újraindítani. Ennek legfőbb támogatója és szervezője lehet a Tánc ház Egyesület, melyet elnevezése és társadalmi szerepe is erre kötelez. A képzés két formában történhet: Az egyik a jó tánc-készséggel, pedagógiai adottságokkal rendelkező táncosok tanfolyama négy féléves időtartammal és egy nyári táborral (egy hét, 45 óra foglalkozás). A képzést a hallgatók záró dolgozattal, valamint gyakorlati és szóbeli vizsgával zárják.

A másik a jelenlegi tánc házvezetők munkáját segítené egy-egy konferenciaszerű találkozóval, ahol szakmai tanácskozással, tapasztalatok cseréjével segítenék a még sikeresebb tánc házvezetést. Ehhez nem kötnénk vizsgát, de a beszélgetésekből, hozzászólásokról írott anyagot készíthetnénk. Ilyen összejövettel félveként lehetne, összesen négy alkalommal egy-egy hétenként (16 óra elméleti és gyakorlati foglalkozás).

Tímár Sándor

A képzés formája: tanfolyam.
Ideje: 4 félév, havonta egy teljes hétvége gyakorlati és elméleti foglalkozásokkal (16 óra/hétvége)

A képzést záró ellenőrzési formula:

- zárodolgozat

- gyakorlati és szóbeli vizsga

A tanfolyam kezdése: november (időpont egyeztetés alatt)

A jelentkezés feltétele:
felvételi elbeszélgetés

A részvételi költség
a résztvevők számának függvénye.

Információ, jelentkezés:
Tánc ház Egyesület
1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: 214-3521
tanchaz@mail.datanet.hu

A TANFOLYAM TÉMAKÖREI

1. Táncok, táncrendek minden nagyobb tájegységből
2. Táncfolklorisztikai és általános néprajzi ismeretek (táncokkal, ünnepnapokkal, öltözködéssel, munkával kapcsolatos ismeretek), tánc- és hagyományok gyűjtésének módszerei, terepmunka
3. Zenei ismeretek (népzene történelmi és stílusrétegei, népi éneklés, ének tanítás módszerei, hangszeres muzsika)
4. Gyermekjátékok (típusok és tájegységek helyi játékhagyományai)
5. Tánc történelmi visszatekintés (a tánc és játék szerepe a nevelésben)
6. Általános pszichológiai és pedagógiai alapismeretek, gyermek és ifjúsági táncpedagógia
7. Tánc tanítási gyakorlat
8. Az egyes tánc házak tánc- és művelődési programja
9. Szervezés (aprók, felnőttek és szülők tánc háza)
10. Tánc írás elmélete és gyakorlata
11. Tánc házak látogatása (hospitálás, tapasztalatok megbeszélése)

JANEK JÓZSEF és a KALAMAJKA (Archív – Bodor Ferenc hagyatékából)

„TEDD KI A PONTOT...”

IV. Nemzetközi Legényes Verseny
2000. április 29. – Budapesti Művelődési Központ

A verseny célja:

A rendezőség segítséget kíván nyújtani a legényes tánc minél magasabb színvonalú elsajátításához és továbbéléséhez.

Az évenként megrendezett versenyen a Kárpát-medence kiváló legényes táncosainak anyaga kerül sorra Kalotaszegről, a Küküllő mentéről és a Mezőségről.

A verseny két részből áll:

I. kötelező:

Jakab József rögzített táncfolyamataiból a rendezőség által kijelölt három folyamat (video- és táncírásmelléklet igény szerint biztosítunk).

II. szabad tánc:

Magyarózdai és/vagy szentbenedeki pontozó (10–14 pont terjedelmű rögtönzés).

A versenyző szabadon építkezhet a kötelező folyamatokból és/vagy más magyarózdai és/vagy szentbenedeki táncosok anyagából, a táncfolyamatok építkezési elveinek megfelelő módon történő újraalkotásával.

A versenyre 18. életévüket 2000. Szent György napjával bezárólag betöltött férfiak jelentkezhetnek.

Nevezési határidő: 2000. április 2.

Nevezési díj: 1.500,- Ft

A felkészüléshez szükséges videofelvételt – hozott kazettára – és táncírást a rendezőség ingyen bocsátja a versenyre jelentkezők részére, kizárólag a nevezési díj befizetését igazoló szelvény bemutatását követően.

A táncosokat öt tagú szakmai bizottság értékeli

Tervezett díjak:

I. díj: 50.000,- Ft; II. díj: 30.000,- Ft; III. díj: 20.000,- Ft.

A nevezés módja:

A kitöltött nevezési lapokat a nevezési díj befizetését igazoló szelvény fénymásolatával együtt kell visszaküldeni.

Külhoniak nemzetközi postautalványon, vagy átutalással a

Budapesti Művelődési Központ 11784009-15490610 számlaszámára adhatják fel – országuk pénznemében – a nevezési díjnak megfelelő összeget.

Budapesti Művelődési Központ / Bartók Táncegyüttes Alapítvány

H-1518 Budapest Pf.: 145. Tel.: (36.1)203-4646/262 Fax: (36.1)203-4632

e-mail: bartokta@c3.hu

1999. július 28. és augusztus 1. között immár negyedik alkalommal került megrendezésre a Nógrádi Folklór Fesztivál az ország kicsiny északi megyéjében. A Nógrád Megyei Közművelődési és Turisztikai Intézet rendezésében, sok-sok folklórt és hagyományt tisztelő és ápoló intézmény és szervezet segítségével jött létre a kulturális rendezvénysorozat, mely Hollókőben, Szügyben, Mihálygergén, Salgótarjánban, Bánkon, Pásztón, Szécsényben, Egyházas-gergén és Balassagyarmaton adott lehetőséget egy kis nézelődésre, szórakozásra, s adott esetben egy kis közös táncolásra.

A fesztiválra három külföldi együttes kapott meghívást: a Szlovákiából érkezett Kopaničiar, a lengyelországi Ziemia Cieszyńska és a dán Rejsegruppen Vests-jaellands együttes. Természetesen nem hiányozhattak a Nógrád megyei táncegyüttesek, a mihálygergei Ipoly, a szécsényi Palóc és a salgótarjáni Nógrád Táncegyüttes sem, akik fellépéseik mellett a fesztivál szervezésében és lebonyolításában is részt vettek. A külföldi és magyar táncegyüttesek mellett a szervezők megmutatták, hogy mily gazdag a nógrádi hagyomány dalban, táncban, viseletben. A programok sorában bemutatkoztak Kazár, Lányarc, Rimóc, Mi-hálygerge, Kétdodony, Mátraszőlös és Hollókő hagyományörző együttese is. Örömmel üdvözlöttük e sorban a 92. évében járó rimóci Vincze Ferencet, Feri „bácsit”, aki még mindig jókedvvel, szép hanggal és sok esetben a fia-

FOLKLÓR FESZTIVÁL NÓGRÁDBAN

talokat is megszegyenítő lendülettel táncolt és énekelt a nyitó és záró gálaműsorban.

A programban kapott helyet Bánkon a XXXIII. Nemzetiségi Találkozó, Magyarországi Szlovákok Folklór Fesztiválja. A „Besoroztak katonának” címmel rendezett gálaműsorban magyarországi szlovák és német nemzetiségi együttesek is felléptek, melyet Dr. Egyedné Baránek Ruzsenka, a fesztivál igazgatója, és Jan Skoda szerkesztett. A báni programot a Kopaničiar műsora zárta. A szlovák együttest a fesztivál ideje alatt a „Nógrád” táncosai és családjaik látták vendégül, melyet ezúton is megköszönünk.

A Salgótarjánban rendezett IX. Nógrád Megyei Gyermek Néptánc Antológia is a fesztivál részeként került a programba. A megyei antológián 10 gyermekcsoport mutatkozott be, akik a somoskőújfalui és a pásztói regionális gyermek néptánc fesztiválokön nyújtott teljesítményük alapján kaptak meghívást a gálaműsorra. Az antológia és a fesztivál salgótarjáni gálaműsorának rendezésében a Salgótarjáni Néptáncművészetért Közalapítvány vett részt, házigazdaként pedig a Nógrád Táncegyüttes.

A felvonulásokkal, folklór misékkal, kirakodóvásárral, táncházakkal tarkított programsorozat jó alkalmat adott a megye

lakóinak és az idelátogató vendégeknek, hogy miközben bepillantottak a nógrádi palóc hagyományokba, Európa más népeinek zenéjével, táncával is megismerkedhettek. Az eseményorozat a Bongo Men együttes tette egzotikussá, akik afrikai zenét és táncokat mutattak be.

Ez a program is bizonyosága annak, hogy kellő összefogással, hittel és szorgalommal az oly „szegény” megyének kikiáltott Nógrádban is lehet és kell folklór találkozó(ka)t szervezni, s Palócország gazdagságát megmutatni.

Gyebnár László

FELHÍVÁS!

A salgótarjáni Nógrád Táncegyüttes 2000-ben ünnepli fennállásának 25. évfordulóját. A jeles esemény megünneplésére az együttes és fenntartója, a Salgótarjáni Néptáncművészetért Közalapítvány, egy egész évet átfogó programsorozatot rendez, melynek zárásaként kerül majd sor a jubileumi gálaműsorra. Várjuk minden kedves volt együttesvezetőnk, táncosunk, zenésznünk jelentkezését, akik aktívan is közre tudnak működni a jubileumi gálaműsoron, s velünk együtt szeretnék felidézni az elmúlt 25 esztendőt. Várjuk azok jelentkezését is, akik az együttes életének történetét bemutató kiállításunkhoz archív fotókkal, újságcikkkel, filmekkel rendelkeznek, s szívesen bocsátanák azt rendelkezésünkre.

Címünk: Nógrád Táncegyüttes
3100 Salgótarján, Menedek u. 7.

Tel/fax: 32/310-811

TÁNCHÁZAK – KLUBOK

HÉTFŐN

Balkán táncház

RECE-FICE TÁNCHÁZ
minden hétfőn 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 352-1572; 342-0312

Indiai zene

CALCUTTA TRIO
klub minden minden hétfőn 19 órától
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

KEDDEN

Magyar táncházak

MUZSIKÁS GYEREKTÁNCHÁZ
minden kedden 17.30-18.30
Oktatók: Várkonyi Piroska, Bakonyi Ernő
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

Ír népzene

ÍR TÁNCHÁZ
minden kedden 19-től haladóknak
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

SZERDÁN

Magyar táncházak

TÁNCHÁZ A FONÓBAN
minden szerdán 20 órától
Muzsikál
az ÖKRÖS vagy a TÜKRÖS
Hetente felvidéki falusi zenekarok
Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

GEORGIKON-KLUB
a hónap utolsó szerdáján, 18 órától
Piccolo söröző
Keszthely, Városház u. 16.
Muzsikálnak:
vidéki zenekarok
Georgikon
Néptáncgyűttes Egyesület
Katona Zsolt Tel.: 30/9-971-929

Gyimesi, moldvai táncház

„GUZSALYAS”- TATROS TÁNCHÁZ
minden szerdán 20.00-01.00
Oktató: Fülöp Attila
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

Balkán táncház

KOLO TÁNCHÁZ
minden szerdán 19 órától
Ferencvárosi Művelődési Központ
1091 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 216-1300

Délszláv táncház

TANAC TÁNCHÁZ
az utolsó szerdák 19.00-23.00
Muzsikál a VIZIN zenekar
Táncoktató: Szávai József
Ifjúsági Ház
7622 Pécs
Nagy Lajos király útja 13.
Tel.: 72/330-211

CSÜTÖRTÖKÖN

Ír koncert és táncház

GREEN FIELDS
minden csütörtökön 20 órától
Tortuga Kalóz Pub
1203 Budapest, Kossuth L. 73.
Tel.: 283-8245

Folk-zene

GHYMES KLUB
minden hónap első csütörtökén
Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

PÉNTEKEN

Magyar táncházak

ÜSZTÜRÜ TÁNCHÁZ
péntekenként
kicsiknek és nagyoknak
18.00- 00.30
házigazda:
Csatai László Csidu és Strack Orsolya
Ferencvárosi Művelődési Központ
1091 Budapest, Haller u. 27.
Tel.: 216-1300

CSÍK ZENEKAR TÁNCHÁZA
minden hónap második péntekén
Oktatók:
Haránt Eszter, Lukács László
Erdei Ferenc Művelődési Központ
6000 Kecskemét, Deák Ferenc tér 1.
Tel.: 76/484-594

GAJDOS ZENEKAR TÁNCHÁZA
havonta egy pénteken
Táncitanító:
Barsi Csaba és
Várkonyi Tekla
Ifjúsági Ház
3300 Eger
Széchenyi út
Tel.: 36/410-094

Moldvai csángó táncház

ZURGÓ EGYÜTTES TÁNCHÁZA
minden hónap első péntekén
Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

KEREKES EGYÜTTES TÁNCHÁZA
kéthetente pénteken 19 órától
gyimesi és moldvai csángó táncok
Házigazda: Barsi Csaba
Megyei Művelődési Központ
3300 Eger
Knézich K. u. 8.
Tel.: 36/311-954

Délszláv táncház

KOLO EGYÜTTES TÁNCHÁZA
a hónap 1. és 3. péntekén 21 órától
Művelődési Ház
2316 Tököl, Kossuth L. u. 66.
Tel.: 24/479-284

Balkán táncház

RILA TÁNCHÁZ
a hónap utolsó péntekén 19 órától
Házigazda: MARTENYICA Együttes
Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

Ír koncert és táncház

GREEN FIELDS
minden pénteken 19 órától
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

SZOMBATON

Magyar táncházak

KALAMAJKA TÁNCHÁZ
minden szombaton
17.00-18.00 Aprók tánca Fábián Évával
19.00-20.30 Táncstanulás
Oktatók:
Redő Júlia, Pál Mihály
20.30-24.00 Kalamajka tánc
23.00-02.00 Össznépi vigadalom
vendégzenekarokkal
Belvárosi Ifjúsági Ház
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928

TILINKÓ TÁNCHÁZ
páros szombatokon
Házigazda:
Alba Regia Táncgyűttes
18.00-19.00 Aprók tánca
19.00-23.00 Felnőtt tánc
„TÁNCHÁZ”
8000 Székesfehérvár, Malom u. 6.
Tel.: 22/312-795

TÁNCHÁZAK – KLUBOK

ÖRDÖNGÖS ZENEKAR TÁNCHÁZA
havonta egy szombaton 20 órától
Rendezvény- és Programiroda,
Közösségek Háza
6400 Kiskunhalas, Bokányi D. u. 8.
Tel.: 30/903-5128 (Maruzsenszki Endre)

KOLOMPOS GYEREKTÁNC HÁZ
kéthetente szombaton 17.00-18.00
Táncitanító: Szántai Levente
Békásmegyeri Közösségi Ház
1038 Budapest, Csobánka tér 5.
Tel.: 243-2433

HEGEDŰS GYEREKTÁNC HÁZ
havonta két szombaton
Szórákaténusz Játékmúzeum
6000 Kecskemét, Gáspár A. u. 11.
Tel.: 76/481-469

GYERMEKTÁNC HÁZ – JÁTSZÓHÁZ
kéthetente szombaton, 16 órától
vendégzenészekkel
(okt. 9., 16., 30., nov. 13., dec. 11.)
Háziasszonyok:
Bíró Erna és Tólas Ágnes
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

Görög tánc ház

MASKARADES
minden hónap második szombatján
18.00-tól koncert
19.00-22.00 tánc ház
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

Ír koncert és tánc ház

GREEN FIELDS
havonta egy szombaton
(október 9., december 18.)
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

Ír népzene

ÍR TÁNC HÁZ
minden szombaton 18-tól kezdőknek
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-0803

VASÁRNAP

Magyar tánc ház

MÉTA EGYÜTTES TÁNC HÁZA
minden vasárnap 19.00-24.00
Első alkalom: október 3-án!
Házigazd: Palkovics Zoltán
Józsefvárosi Klub
1085 Budapest, Somogyi B. u. 13.
Tel.: 318-7930

Archív felvétel
Bodor Ferenc hagyatéka
Selyemgombolyító

PÉCSI NÉPZENÉSZEK TÁNC HÁZA
minden 2. vasárnap
16.30-tól Aprók tánca és játszóház
19.00-24.00 Felnőtt tánc ház
Vasutas Művelődési Ház
7621 Pécs, Dr. Váradi Antal u. 7/2.
Tel.: 72/310-037

BERKÓ MAGYAR TÁNC HÁZ
minden vasárnap 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 352-1572

**MEZŐ EGYÜTTES
GYEREKTÁNC HÁZA**
minden vasárnap 10.00-12.00
Cserepes ház
1144 Budapest, Vezér u. 28/b
Tel.: 363-2656

GYERMEKTÁNC HÁZ
minden vasárnap 10.00-12.00
Sándor Ildikó és a Kárpátia zenekar
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-5504

„FOGÓCSKA”
HEGEDŰS GYEREKTÁNC HÁZ
havonta egy vasárnap 10.00-13.00
Vezeti: Ertl Péter
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 352-1572

Ír - skót tánc ház

M. É. Z. EGYÜTTES TÁNC HÁZA
1. és 3. vasárnapokon 19 órától
Táncoktató: Martin Hajdú György
Virányosi Közösségi Ház
1125 Budapest, Szarvas Gábor u. 3.
Tel.: 355-0811

Görög tánc ház

SIRTOS EGYÜTTES TÁNC HÁZA
minden vasárnap 18 órától
Almássy téri Szabadidőközpont
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 352-1572

**TÉKA TÁNC HÁZAK
SZOMBATON**

Tök, Művelődési Központ

szeptember 17., október 30.,
december 11.
18 órától Gyerektánc ház
19.00-20.00 Tánc tanítás
20 órától Mulatság
Házigazda: Höcögő Néptánc együttes
Bodó-Bán János

**TÉKA TÁNC HÁZAK
PÉNTEKEN**

Angyalföldi Gyermek és Ifjúsági Ház
1131 Budapest, Dagály u. 15/a

október 8., november 5., december 3.
17.00-18.00 Gyerektánc ház
19.00-24.00 Felnőtt tánc ház
Házigazdák:
Hlinyánszky Tamás és Fisser Szilvia
Téka koncertek:
A szüzek tánca
Ha te húzod én meg járom
Erdélyország sok szép vize

Virányosi Közösségi Ház
1125 Budapest,
Szarvas G. út. 8/c
október 15., december 10.

19.00-22.00 Tánc ház
Házigazda: Tímár Sándor

Marek Műhely

– Jössz este a Marekba? – hangzott el idén nyáron vagy tucatszor azok körében, akik épp Pesten tengtek-lengtek két táborozás, turné vagy egy egész heti munka után szombatonként.

– De mi a csuda az a Marek? – kérdezhetik többen, hiszen ilyen nevű helyről eleddig nem nagyon hallhatott a tánc házas publikum. Ez teljesen érthető, hiszen a „Marek”, vagy ahogy mi nevezzük, a „Marek Műhely” Budapest jelenleg legifjabb népzene-színház néptáncos találkahelye (amely egyébként a VII. kerületben, a Marek József utcában található). Nem igazán klub, nem igazán tánc ház még csak nem is afféle folkocisma (annak ellenére, hogy eredetileg a hely egy étterem és pizzéria, ahol egyébként pesti viszonylatban meglehetősen szolid árszínvonalú büfé működik), hanem egy leendő, igen sokoldalúnak megálmodott szellemi alkotóműhely, amelynek alappillére a Tánc ház.

A tánc ház, mint program a pizzéria tulajdonosának ötlete volt, hogy ezzel is népszerűsítse az amúgy igen hangulatos kis éttermet. Nyár lévén csak az Almássy téren „üzemelő” Berkó tánc ház jelenthetett konkurenciát, ezért a június közepén induló klubnak nagy esélyei voltak az életben maradásra, sőt a sikerre (főleg, hogy a „berkósokkal” inkább együttműködési viszony alakult ki, mintsem „ellenlábasság”), melynek – gondolhatják többen –, igen egyszerű a képlete: kell egy jó hely, egy jó banda, a büfé lehetőleg legyen olcsó, és legyen közönség. Az „infrastruktúrával” nem is volt gond. A többi viszont...

Kezdetben a Kolompos együttesre gondoltunk, mint házigazdára, de a zenekar egyéb elfoglaltságai miatt ezt a programot nem tudta vállalni. Mégsem hátráltunk meg a nehézségek elől, amit a hétről-hétre ismétlődő zenekar-szervezési procedúra okozott, csak némiképp átírtuk a „siker receptjét”, olyan formán, hogy: végy egy telefont és a létező összes általad ismert és ismeretlen zenésznek tudd meg az elérhetőséget (különös tekintettel a bőgősökre), majd csörögd fel a létező összes közeli és távoli ismerősödet, rokonodat, stb., hogy meginvitáld őket a „világ legjobb bulijába”.

A dolgoknak ez a része is – egy-két kivételtől eltekintve – egész jól működött, így mára – amellet, hogy egy igen tekintélyes adatbankkal rendelkezünk a zenészek címeit, telefonszámait illetően –, a „Mareknek” kialakult egy nagyjából 30-40 fős törzsközönsége, akik hétről-hétre lejárnak a váltott zenekarokkal működő Tánc házba. S hogy kik húzták eddig a talpalávalót?

Az első hetekben Pállagi Pál és barátai, később a Berkó, az Üsztürü, gyakran volt vendégünk Virágvölgyi Márta is, időnként pedig az alkalmilag összeállt „Marek Jam” szolgáltatta a muzsikát.

Nos, eddig tart az „átlagos” tánc ház átlagon felüli története. Innentől pedig – kissé komolyabbra fordítva a szót – következik a Marek Műhely – amely több, mint tánc ház – bemutatása. A Műhely önálló, rendszeresen megjelenő információs lapjában (!) – a Marek Hírekben – a következőképp fogalmaztuk meg a jövőre vonatkozó terveinket, elképzeléseinket:

„Már maga az elnevezés is arra utal, hogy ezt az amúgy is jó adottságú, családias atmoszférájú helyet szeretnénk egy szellemi alkotóműhellyé varázsolni, mert a Marek Műhely egy nyitott fórum kíván lenni mindazok számára, akik szeretik, tisztelik, ápolják és továbbadják-viszik a magyar hagyományokat, szokásokat, mesterségeket, zenét, táncot, nyelvet – ezt, az összességében felbecsülhetetlen értékű szellemi-kulturális örökséget.”

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az elkövetkezendőkben a Tánc ház programon belül helyet adnánk a néphagyományok, jeles napok megelevenítésének, mint ahogy augusztus 21-én egy saját sütésű friss cipóval emlékeztünk meg az Új Kenyér ünnepéről. Ezenfelül tervezünk különböző tréfás vetélkedőket, mesemondó esteket, néprajzi előadásokat, lemezbemutató koncerteket, a fiatalabb

zenekaroknak bemutatkozási lehetőséget... és még lehetne sorolni, mi minden van a tarsolyunkban.

Mellesleg a hely kínálta lehetőségeket kihasználva lesz „Ínyencpéntek” program, amikor mi főzünk az egybegyűlteknél, és már most készülünk egy fergeteges évezred-búcsúztató bulira. Mindemellet elképzeléseink közt szerepel a „Marek Galéria” létrehozása is, ahol tehetséges kézművesek, népi iparművészek munkáiból rendeznénk kiállításokat, bemutatókat.

Minderről, illetve a tánc házai élet aktualitásairól, a régi tánc házai hagyományokról, az aktuális naptári ünnepekről, kulisszatitkokról tájékoztat a Marek Hírek.

A Tánc ház időpontja egyébként szeptember közepétől péntekre módosul, mert októbertől szombatonként ír tánc ház lesz a Green Fields együttesrel, és később a hét fennmaradó napjain is lesznek zenés, táncos programok, ahová mindenkit szeretettel vár a „Marek Team” a Marek Műhely szervező csapata.

Sajnos lapzártá előtt egy nappal tudtuk meg a kellemetlen hírt: a Marek Műhely, pontosabban a Tánc ház programja egy időre szünetel, ugyanis a környéken lakók sorozatos feljelentései miatt a VII. kerületi önkormányzat intézkedései betiltották a „nagy zenebonával” járó Tánc házát, amíg a helyiség megfelelő hangszigetelést nem kap. Azt viszont örömmel mondhatjuk, hogy a „Marek nem vész el, csak átalakul”, hogy azután újult erővel és „záróra nélkül” fogadja a táncolni, mulatni, szórakozni vágyókat! Szeretettel vár mindenkit a „Marek Team”.

Marek Étterem és Pizzéria, Bp. VII. ker., Marek József u. 5.

Tel.: 322-2038; 352-1325

ifj. Tímár Sándor

Tel.: 06(23) 441-326

FONÓ HÍREK

Az utolsó negyedévben várható lemezújdonságok:

Nyolc ÚJ PÁTRIA CD!

- Szilágynagyfalu - Jód (Máramaros) - Szék - Görgényoroszfalu - Radnót - Ördöngösfüzes - Erdőszombattelke - Gyergyódomokos

Panek Kati

X. Szlovákiai Tánc házतालकोजो

Amaro Suno II.

Lovász Irén és a Makám Műhely: SKAN-ZEN

Jeszenszky István: Világok hangja

Szabados György: Az események titkos története

Őszi és téli programok

Szeptember: Sörfesztivál, Borfesztivál, Kanalas Éva estje

Október: Etno Fesztivál, 4 éves a Fonó - 4 nap, 4 fesztivál

December: Utolsó Óra Fesztivál

Höcögő Néptánc együttes

Várjuk fiatal és lelkes táncosok jelentkezését szeptember 30-ig!

Próbák: Hétfőn 19-22^h

Szombaton 10-13^h

Cím: Művelődési Ház

2073 Tök, Zalka M. u. 12.

Tel.: 06(23) 341 422, 348 036

06(30) 952 9761

06(20) 335 9979

Előreláthatólag

1999. végéig

megjelenik a

MAGYAR NÉPI

ÉNEKI SKOLA

III. kötete,

Bodza Klára

és Vakler Anna

szerkesztésében.

folkHÍR Radó

»A folklór, – a hagyományok ápolása – nem „konzumkultúra”, a társadalomnak csak egy bizonyos részét érdekli, és ez így van rendjén. Mégis ezeket mozgat meg a benne rejlő erő, a tisztaság és a tisztelet a múltunk, nagyapáink iránt« – írja Előszó helyett... c. írásában a négy éves szünet után újraindult felvidéki folkHÍRadó hasábjain Farkas József. Szeretettel köszöntjük laptársunkat, s kívánjuk nekik, hogy – bár az út rögös – nagyobb zökkenők nélkül haladjanak rajta, járuljanak hozzá ők is a maguk eszközeivel, hogy egyszer majd azok az „ezrek” – tízezrek s százezrek legyenek!

MAG

1999. október 27., Petőfi Csarnok

Folytatva a tradíciót, negyedik alkalommal is megrendezésre kerül a – Klezmer és irodalom – című zsidó kulturális est.

Az idei program sztárvendége a világ talán leghíresebb klezmer együttese, a Klezmaties és Izrael fantasztikus énekesnője Chava Alberstein. Chava Alberstein az elmúlt, több évtizedes pályafutásán harminc szólólemezt készített, játszott szinte mindenkivel, aki „számított” a zsidó zenei, vagy irodalmi életben. Az esten közreműködik – a Klezmaties és Chava Alberstein koncertje előtt – Gryllus Dániel és Gryllus Vilmos. Kányádi Sándor: *Volt egyszer, volt egyszer egy kis zsidó* című, erdélyi népköltészeti gyűjtéséből adnak elő részleteket. A zeneszerző Gryllus Dániel. Este hat órától a koncertek kezdetéig, azaz 19 óráig irodalmi kávéház lesz a Petőfi Csarnok éttermében. Bächer Ivánnal Fodor János beszélget. A beszélgetés témája az író-publicista munkássága és legutóbbi könyve, a Kutya Mandovszky.

Részletes információk elérhetők:
<http://biomusic.mentha.hu>

„Mit akartok a régi székely dalokkal? Az utcán állítanám meg velem az embereket, mikor dült arccal loholnak a haszon, vagy a falat kenyér után, hogy vigasztalást merítsenek a csodakútból.” (Kodály Zoltán, 1927.)

Az Érd Városi Művelődési Központ
és az Érdi Bukovinai Székely Népdalkör
BUKOVINAI SZÉKELY NÉPDALÉNEKLÉSI
ÉS MESEMONDÓ VERSENYT

hirdet. A verseny célja a rendkívül gazdag, értékes bukovinai székely népdal- és mesekincs népszerűsítése és széles körben való megismertetése. A versenyt korosztályi megkötés nélkül gyermek, ifjúsági és felnőtt kategóriában hirdetjük meg.

Az énekesek hangkazettán megadott, Kodály Zoltán, Kiss Lajos, Olsvai Imre, Kóka Rozália által gyűjtött eredeti anyagból választhatnak népdalokat, a mesemondók ajánlott irodalmat kapnak.

A verseny elődöntőjére 2000 januárjában kerül sor. Amennyiben a jelentkezők száma indokolja, a tavaszi hónapokban középöntőt is rendezünk. A döntő 2000. október elején, az Érdi Napok keretén belül zajlik. A verseny fődíja a Millennium tiszteletére készülő CD-n való szereplés és a 2001 májusában, Érden tartandó Bukovinai Székely Találkozó rendezvényeire való meghívás.

A verseny fővédnökei: Potápi Árpád, országgyűlési képviselő, a Bonyhádi Székely Szövetség elnöke; Kóka Rozália, előadóművész, a Népművészet Mestere; Fábíán Éva, népdalénekes, a Népművészet Ifjú Mestere.

A jelentkezés határideje: 1999. október 20.

Jelentkezni csak írásban lehet a következő címen:

Városi Művelődési Központ
2036 Érd, Alsó u. 9.

A jelentkezés után adatlapot és részletes tájékoztatást küldünk.

A borítékra írják rá: BUKOVINAI SZÉKELY NÉPDAL- ÉS MESEMONDÓ VERSENY.

Kaláka 30

Szinte hihetetlen, de idén harminc éves a Kaláka együttes. A jubileum öröme 1999. november 23-án ünnepi koncert lesz a Zeneakadémia Nagytermében. A program 19.30-kor kezdődik.

Az esten közreműködik: Becze Gábor, Dabasi Péter, Gryllus Dániel, Gryllus Vilmos, Huzella Péter, Mikó István és Radványi Balázs. A belépőjegyek az ismert jegyirodáknál vásárolhatók meg.

A koncertre új lemezzel jelentkeznek a Kaláka, a Zeneakadémián közreműködők, azaz a hét régi és új tag együtt játssza az új számokat. A cd már a helyszínen kapható lesz.

„TEDD KI A PONTOT!” 1999

A III. Nemzetközi Legényes Verseny
eredménye

I. díjat és közönségdíjat nyert: **Balla Zoltán**

II. díjat nyert: **Dudás Dániel**

III. díjat nyert: **Nagy Róbert**

Különdíjat nyert:

Francois Degimbe, Both József, Dobsa Tamás

Szent László napja

Berszán Lajos plébános, Gyimesfelsőlök, 1992.

(T. Asztalos Zoltán felvételei)

Szomszédolás

Erdélyben, Szlovákiában és Lengyelországban

A folkMAGazin olvasói több alkalommal olvashattak élménybeszámolót a százhalombattai Forrás Néptáncgyűttes külföldi utazásairól. Mivel az együttes az elmúlt években gyakran járt távoli, egzotikus országokban, sokan azt gondolhatják, hogy a Forrás csak az efféle utazásokra specializálta magát. Pedig ez nem így van: a távoli uticélok mellett ugyanilyen jelentőséggel bír a szomszédos országok fesztiváljain való részvétel. Így aztán magától értetődő, hogy ebben az évben is sorra látogattuk a környező országokat.

A sort az Ifjúforrás Táncgyűttes (a legidősebb korosztály „a forrásos gyerekhierarchiában”) kezdte. Júniusban Erdélyben, Erdőcsinádán töltöttük egy hetet. Úgy gondoltuk, hogy mindenféle nemzetközifesztivál-szereplésnél többet jelenthet egy kamaszközösség számára az első találkozás Erdéllyel. Erdőcsinád valóságos időutazást jelent: harmincöt kilométer és száz év Marosvásárhelytől. Micsoda gyönyörű tájakon jártunk, és micsoda nagyszerű emberekkel találkozhattunk! A faluban mintegy ötszáz ember él, egy 1678-ban épült református temploma van, valamint a „Kultúr”, ahol minden nap több alkalommal is próbát tartottunk. Székelyföldön kezdték táncosaink a székelyföldi táncanyaggal való ismerkedést, Lévai Péter – a Forrás Néptáncgyűttes társ művészeti vezetője – irányításával. Szállásunk a helyi vendégházban volt, ahol a tiszteletes asszony és két segítőtje viselte gondunkat. De micsoda ételkkel kényeztettek bennünket! A városi koszthoz szokott meglehetősen finnyás táncosok – tavaly Franciaországban szabályosan éheztek. (Jó, a tejszínespenótmártásos párolt lazac nekem sem jött be.) Erdőcsinádán egymás tányérjából is kiették a jobbnál jobb erdélyi ételeket: savanyú paszulyleves, csorba, székelykáposzta, kelt bukta, kemencében sült kalács... Természetesen kirándultunk is: Alsó- és Felső-Sófalva, Szováta, Korond, Makkfalva, Parajd, Farkaslaka, nem maradhattak ki. Több alkalommal jártunk Marosvásárhelyen, ahol különösen nagy szerencsénk volt. A marosvásárhelyi színházban olyan csodát láttunk, olyan gyönyörű színházi esténk volt, amelyet nem tudom, hány éve nem éltem meg a budapesti színházakban. Olyan színházat láttunk, ahol biztosak lehettünk abban hogy, a színész mindenét adta azon az estén. És külön öröm volt, hogy a darabot – Goldoni: Chioggiai csetepaté – Novák Eszter rendezte. Másnap – lévén Marosvásárhelyi Napok – volt alkalmunk látni a Maros Művészgyűttes műsorát. Az együttest jó pár évvel ezelőtt, meglehetősen „lepusztult” állapotban láttam, most azonban nem győztem betelni a táncosokkal. Jó koreográfiákat láthattunk nagyszerű táncosok előadásában.

Erdély elvarázsolta fiatal táncosainkat: már hazafelé a következő utat tervezték, így tehát biztosak voltunk abban, hogy a kirándulás betöltötte „pedagógiai célját”.

Június végén nagy várakozással indultunk a Nagyforrás Táncgyűttessel Szlovákiába, a Vychodnai Fesztiválra. A meghívás Juraj Hamartól, a szlovák CIOFF-os barátomtól érkezett, mintegy viszonzásul a pozsonyi Gymnik két évvel ezelőtti százhalombattai vendégszereplésére.

A fesztiválról annyit feltétlenül illik tudni, hogy a legrangosabb, a legnagyobb (és egyben a legrégebbi, hiszen ez volt a 45.) a szlovák nemzeti fesztiválok között. Júniusban három nagy nemzeti fesztivál követi egymást Szlovákiában: az első Miyavában, a második Vychod-

nán, a harmadik Gyetván kerül megrendezésre. A fesztiválokat egy, maximum két hét választja el, és valamennyin legalább negyven hazai együttes vesz részt. (Vychodnán 76 együttes szerepelt!) A négynapos rendezvény közben számtalanszor gondoltam arra, hogy vajon miért nem lehet nálunk ilyen fesztivált szervezni, mint a vychodnai? Négy csodálatos napot éltünk át, ahol legkevesebb kétszázezer néző volt! A Szlovák Állami Népi Együttes (SLUK) esti koncertje, annak kezdete engem sokkal inkább emlékeztetett a Népstadionbeli rockkoncertekre, mintsem egy népi együttes műsorára. Az együttest – vagy a szlovák folklórt – rajongásig szerető közel ötvenezer (!) tömeg nem mozdult a helyéről. A műsor minden percét végig sikongatták, tapsolták, ujjongták.

Számomra az egyébként kissé modoros és stilizált együttes fellépését megelőző gálaműsor volt a legek legie! Abban a két órában mindent láthattunk a színpadon, ami ma Szlovákiában néptánc és hagyományörzés kategóriában fellelhető. Micsoda hagyományörző csoportok, micsoda táncegyüttesek, micsoda énekesek! Micsoda gazdagság! Elképesztő volt a felhozatal!

Másnap a falut keresztül-kasul érintő délutáni menettánc után léptünk fel ezen a színpadon, amely a fesztivál fő helyszíne volt. Mire a műsor elkezdődött, a nézőtérben ismét legalább ötvenezer ember ült. Látva ezt az emberáradatot, felmérve, hogy végül is hol vagyunk, beleszámítva a két ország közötti hivatalos kapcsolatokat, kezdtem magam úgy érezni, mint gladiátor a római arénában, és egy kicsit szorongva vártam a műsor kezdetét. A délutáni menettánc, valamint az előző két nap némi bizakodásra adott okot, ugyanis bármerre jelent meg az együttes, hihetetlen szimpátiával és lelkesedéssel üdvözöltek bennünket az emberek. (A Csorba-tónál lévő gyönyörű szállodát – ahol az első előadásunk volt – magyar zászlókkal díszítették, óriási kokárdákkal ékesítették tiszteletünkre.)

Fellépéseink közeledtével egyre csak gyűltek a színpadok mögött a szlovák együttesek, kiváltképpen a fiúk, amikor hírt vették, hogy itt bizony „legínes” is lesz. A Forrásosok – látván a mögöttük lévő nem tudom mennyi, de legalább öt együttesnyi szlovák táncost, az előttük lévő ötvenezer völgykatlant – olyan „felszívott” állapotban léptek színpadra, mint Dobó katonái az egri vár falra. A hatás nem is maradt el: Lévai Péter legényese megtette a magáét: a közönség szabályszerűen tombolt, hullámozott, a táncos kollégák pedig lelkesen ünnepelték a magyarokat. Kár, hogy azok a politikusok nem voltak ott (szlovák és magyar oldalról egyaránt), akik úgy tudják hogy a két nép között „feszültségek” vannak. Szó sem volt itt ilyesmiről: a folklór ünnepén nem a határok számítottak, hanem a tradíciók!

Másnap este hazafelé határozottan úgy éreztük, hogy az aznap délelőtti TV-felvétel nem volt hiábavaló. A Szlovák Nemzeti Televízió ugyanis élőben – nem éjjel kettő és három között, nem több hónappal később. Nem, nem. Négy napon keresztül élőben sugározta a szlovákok számára ily módon is fontos nemzeti eseményt. A nézők pedig biztos, hogy figyelemmel kísérték a fesztivált, ugyanis bárhol is álltunk meg hazafelé, látva együttesi pólónkat, ami fennen hirdeti nevünket – mindenhol felismertek, megdicsértek bennünket. Ezek után ugye nem is lehet csodálni, ha Szlovákia a Forrás egyik kedvenc országa lesz a jövőben.

Rövid pihenő után újból útra keltünk, ezúttal Lengyelország, a wlodavai CIOFF Fesztivál volt az úti cél. Nem először jártunk Lengyelországban, szinte valamennyi gyermekcsoportunk első

nemzetközi szereplésének helyszíne ez az ország. Már a meghívás is rendkívül kedves volt: 1998-ban Brno-ban szerepeltünk, ahol a lengyel Jerzy Chmiel, a CIOFF alelnöke látta a Forrás Táncegyüttest, és ott helyben meg is hívta.

A fesztivál kimondottan barátságos hangulatban, és kellemes körülmények között zajlott. Folyamatosan éreztük a szervezők és a nézők megkülönböztetett figyelmességét, ami egyszerűen a több száz éves lengyel-magyar barátságnak volt tulajdonítható. Egészen másként éreztük magunkat, mint sok esetben Nyugat-Európában, ahol még nagyon sok helyütt a „na, ezek is itt vannak Kelet-Európából” fogadtatás jut osztályrészül. (Erről egyébként sokat beszélgettünk a lengyel együttesekkel, a tapasztalataik azonosak voltak a miénkkel. Tökéletesen értettük egymást.)

Wlodavában 10 együttes szerepelt, két lengyel és nyolc külföldi, többek között: Paraguay, Tajvan, Ukrajna, Argentína, Szlovákia képviseltette magát.

Műsorainkat mindig nagy érdeklődés kísérte, a lengyel Állami Televízió több alkalommal készített interjút velünk. A legemlékezetesebb az a riport volt, amelyet a folyóparton, egy erdei tisztáson vettek fel, mert egyrészt iszonyatosan sok volt a szűnyog, másrészt a partszakasz homokos volt. Így amikor minden lelkesedésünket latba véve csakazértis táncot akartunk színesíteni a riportot, (kicipeltük az összes hangszert és minden egyéb kelléket) nem kis derűtséget okozott, amikor a forgatók közben a női táncos (szegény Évike) a második forgatás után úgy tűnt el a homokban, mint egy fúrótorony a sivatagban, olajkeresés közben. A tévések persze nagyon akceptálták az igyekezetünket...

Az együttesek meglehetősen vegyes minőséget képviseltek: az argentinokat ismertük, sőt tavaly pont ők láttak minket vendégül Villa Marlábon, az ukránok a megszokott stílusban és színvonalon szerepeltek. A paraguayiak csak lányokat hoztak, akik nagyon de nagyon jól táncoltak. (Ja, és mellesleg gyönyörűek voltak.) A tajvaniak pedig elsősorban zenéltek, néha lengyel népdalokat próbáltak kínai hangszereléssel és mentalitással előadni. Ennek az lett a vége, hogy a dalokat még a lengyelek sem ismerték fel. A szlovák együttes nagyon jó volt.

Számunkra a záróceremónia volt a legkellemesebb emlék, már csak azért is, mert bár ez nem versenyfesztivál, de közönségdíjat mégis minden évben adnak. Így nem kis öröm és boldogság lett úrrá minden forrásoson, amikor közölték, hogy a közönségdíjat mi nyertük. A fesztivál történetében először kapta ezt a díjat európai együttes. (Ennek előtte: Új Zéland, Korea, Mexikó stb.)

Összességében úgy érzem, az idei nyár igen sok kellemes élményt szerzett a Forrás Együttes tagjai számára. Igaz, hogy ezúttal nem távoli tájakon jártunk, viszont számtalan esetben kerekedett el a szemünk a gyönyörűségtől, amilyen fantasztikus helyeken fordultunk meg. Mindenhol barátsággal és szeretettel fogadtak bennünket, így aztán a fellépések táncosaink számára felejthetetlen hangulatban zajlottak. Ez igazán azért jelentős, mert közvetlen szomszédainknál nem feltétlen erre számítottunk.

Minden együttesnek javasoljuk és ajánljuk, hogy minél gyakrabban forduljanak meg ezeken a fesztiválokon, mert biztosak vagyunk benne, hogy tartalmukban, körülményeikben, a nyújtott élményekben, képesek felülmúlni akármelyik világfesztivált.

Szigetvári József

Korondi fazekasok
Paál Magda kerámiát virágoz
Gyórfy Imre korongozik

T. Asztalos Zoltán
felvételei

A kalap szakadjon, a gazda maradjon

„Az úgynevezett zsvivány kalapok egyedül az illendőséget felülhaladó karimájukkal a gonoszságok elkövetésére rejtekül s titkolásul szolgálván, illeten kalapok készítése s áru-ra való kitétele elvételük s vesztesük fenyítése alatt szorosán megtiltatik” szabályozza az 1813-as Csongrád megyei Árszabás.

Nemigen volt foganatja a rendeletnek, mely máig fennmaradt. A balmazújvárosi Mihalkó család megőrizve a hagyományokat, napjainkban is ugyanúgy készíti a fejrevalót, mint valamikor az 1800-as években nagyapái. Mesterségüket megbecsülendő, a Magyar Néprajzi Lexikon fotósorozatán örökítette meg a kalapgyártás folyamatát, Mihalkó Zoltán keze munkáját.

A most 75 éves Mihalkó Zoltán, a Népművészet Mestere, gyermek-kora óta formálja a kalapokat. Ma is édesapja egykori műhelyében dolgozik, s az asztala alatt még mindig ott van az az ágy, amin gyermekkorában álomra hajthatta a fejét.

Az idős mesternek nem egyedül kell a kalapokat gyúrnia. Unokaöccsével, a szintén népművész Mihalkó Gyulával osztja meg az aprólékos, nehéz munkát. Őt is megbecsülték, idén a Pro

Renovanda Cultura Hungariae „Népművészetért” Szakalapítvány különdíját kapta.

Hosszú sora van annak, míg elkészül egy kalap – mondja az öreg mester. – De aztán ötven évet is kibír, s akkor sem kopik el, csak újra kell gőzölni és szolgálhat tovább. Olyan hosszadalmas és férfipróbáló a munka, hogy hat fejrevaló készülhet kézi erővel, napkeltétől napnyugtáig.

A régi mesterség fogásairól elmondják, hogy megnyírják bárányaikat, kimossák, megszáritják, kártolják és jól használható alapanyaggá dolgozzák fel a gyapjút. A kalapkészítés nem más, mint a gyapjú apró szálakra való szétszedése, majd tömörítése – foglalja össze röviden munkájukat, majd be is mutatják a műveletet. Az asztalra teszik a két centiméter hosszúra hagyott, tisztított

gyapjúcsomót, majd a mester kezébe fogja az íjfát – a mai leginkább egy óriási húros hangszerhez hasonlítható –, és elkezd verni a gyapjút. Egy szál kötélhúrját ütemesen pengeti mindaddig, amíg az asztalon óriási halom pihe nem lesz. Majd különböző eszközökkel veszik munkába a gyapjút: összehajtják, zsákba varrják és a forró platnira téve locsolgatják. Lángol a tűzhely torka, felcsap a gőz a locsolás nyomán, filcesedik az anyag. Nagy a meleg, megizzad a kalapos, mire többször is átgyúrja az anyagot. Utána savas vízben fürdeti a nemezt, majd ismét gyúrja. Amikor már eléggé összement, fejformára húzza, kinyomkodja belőle a vizet, szárítja, simítja, finomítja. Minél több erőt ad bele az ember, annál jobb lesz – mondja a mester, majd a fekete munkához kezdenek. Az udvari üst

viselőnek való, mindennapi kalapok között. A hortobágyihoz darutoll, a kunságihoz árvalányhaj járt. A nagy karimájút úgy az arcukba tudták húzni a pásztorok, hogy még a saját édesanyjuk sem ismerte fel őket. Az esőtől is védte viselőjét, mert a vállon túl erő széléről úgy folyt le a víz, hogy nem nedvesítette be a pásztoember szűrét sem. 8-12 pengőt, terményre átszámítva 50-60 kilogramm búza árát is megadtak érte. Vásárláskor még áldomást is ittak: „a kalap szakadjon, a gazda maradjon” – járt a ritmus hozzá. Minden férfiembernek dukált a kalap, akár gyerek volt, akár felnőtt. A fejrevalók jellegzetességéről meg lehetett állapítani, hogy viselője melyik vidékről érkezett, és mi a foglalkozása. Nem úgy, mint ma – veti közbe ifjabb Mihalkó. Láttam én már juhászt micisapkában. Nem is igazi juhász

volt az – veti közbe a mester. Azok nem tesznek fel olyat.

Az idős mester titokban még akkor is dolgozott, amikor nem lehetett. 1956-ban felszámoltatták vele az ipart, s ő a gyógynövény vállalatnál, a kamillaszárítóban dolgozott, de műszak után a műhelyében folytatta a munkát. Híres mester lett, az Amerikából küldött „Pásztorkalap készítő, Magyarország” címzésű levél is megérkezett hozzá. Nem csak fejre, hanem lábravalót

alá gyűjtanak, festéket tesznek a vízbe és főzve festik meg a fehér kalapokat. Amikor kész, már szinte áttetsző a víz, mind kiszívta belőle a festéket a filc. De még nincs vége a munkának. Tehát formázni, keményíteni kell. Majd körbevágni, vasalni, bevarni a bélést, a szegélyt, újra vasalni, álldozóval ellátni.

Nagy esemény volt a vásár. Minden hétfőn árultak. Már vasárnap este átvitte a megrakott szekeret a komp a Tiszán, hogy hétfőn reggel kitehessék Tiszatarjánban a „Mihalkó János kalapgyáros Balmazújváros” táblát. Nem is kellett más az embereknek, tudták, hogy jó portékát árulnak, már jöttek is a sátor elé, válogatni a hortobágyi csikós, juhász, gulyás, bojtár és a bihari juhász, kun csikóskalapok és juhászsüvegek, a

is gyártott. Szűrőszirmáit egykor henteslegények vették, akik a fütetlen boltban álldogálva melegítették vele lábukat. Bőrrel megtalpaltatták és odakinn, a hóban is viselték.

Szerszámai már-már múzeumi darabok, de ő ugyanúgy dolgozik a tompokkal, présformákkal, fakszitával, a csajkával, a formapotiokkal, mint ahogy édesapjától tanulta. Azt mondta, nincs annyi haja szála, mint amennyi kalapot már megcsinált életében.

Kívánom, hogy még sok maga készített kalapot elhordjon jó egészségben!

Fotó: Horváth Katalin

Szomorú padkaporos történet

A tekerőmuzsika kedvelői számára az idei nyár legszomorúbb eseménye a Tiszaalpári Nemzetközi Tekerőfesztivál elmaradása volt. Ennek oka – sajnos – egészen egyszerű: Tiszaalpár egyetlen (magánkézben lévő) üdülőjét nem foglalta le az önkormányzat.

Gondolom, máskor nem volt ilyesmivel probléma. Hiszen egy kis faluban mindenki ismer mindenkit. Ha szóltak, hogy szükség van az üdülőre, akkor az rendelkezésre állt. Ebben az esetben azonban csak szólni – ez kevésnek bizonyult. Ugyanerre az időpontra mások is bejelentkeztek, és nyilván annak rendje és módja szerint foglalót is fizettek. A tulajdonos (ez már kérem szépen kapitalizmus!) szó nélkül (értsd: az önkormányzat értesítése nélkül) kiadta az üdülőt. Aztán, hogy ennek mi lett a következménye, azt az olvasó képzeletére bízom.

A fesztivál hírére (személyes levelek és telefonok, folkMAGazin, Szentesi Élet, Magyar Rádió, Internet) itthonról és külföldről is sokan jelentkeztek. Készen állt a szakmai program, sőt pénz is lett volna a megvalósításhoz (NKA-pályázat, Tiszaalpári Önkormányzat, Csongrádi Zeneiskola, részvételi díjak). A plakátot, szórólapot, dalosfüzetet is majdnem kinyomtattuk már. Sok idő és energia ment veszendőbe. Utoljára még tettem egy kétségbeesett kísérletet, hogy a programot legalább egy napba besűrűthessük, de ennek sem volt igazából realitása.

Mindezek ellenére biztos, hogy jövőre lesz hasonló rendezvény, hiszen a május 7-én megtartott Tekerőtalálkozó

Memento: Bárony Mihály szülőháza, Tiszaalpár, 1999.

óriási sikere megmutatta ennek szükségességét. 2000-ben tehát két nagyobb tekerős esemény várható: május 13-án a II. Országos Tekerőtalálkozó Pomázon a Német Közösségi Házban, és augusztus elején a Nemzetközi Tekerőfesztivál.

Szerényi Béla

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS XIII. ORSZÁGOS NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Magyar Művelődési Intézet és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége a millennium alkalmából megrendezendő XIII. Országos Népművészeti Kiállításon való részvételre pályázatot hirdet a tárgyalkotó népművészet, népi kismesterségek következő ágaiban:

Történeti és paraszti hímzés, csipke, képfestő, viselet, népi ékszer, gyapjú- és vászonszövés, nemez, féművesség (használati tárgyak, szobrok, bútorok, játékok), csont- és szarufaragás, kovácsmesterség, fazekasság, bőrművesség, szalma-, csuhé-, gyékény-, és vesszőfonás, tojás, mézeskalács, gyerekjátékok.

A beküldött alkotások lehetnek egyedi tárgyak, funkcionálisan összetartozó tárgye gyűttesek, enteriőrök. A pályamunkák alkotói a hagyományos népművészetből merítsenek, alkotásaik reprezentálják a történeti fejlődést, a táji és tárgyi sokszínűséget és a továbbélés tendenciáit.

Pályázni lehet új művekkel, az 1996 óta megrendezett országos szakági pályázatok alkotásaival és a NIT zsűriszámával ellátott tárgyakkal is, de nem fogadjuk a korábbi ONK-n kiállított műveket. Ifjúsági kategóriában a Vándorlegény pályázat díjazottait állítjuk ki.

A pályázat lebonyolítása – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – kétlépcsős. Minden alkotó csak egy helyen pályázhat, kivétel a Békéscsabai Textil Konferencia. Megyei előzsűri válogatja ki azokat a tárgyakat, melyek Budapesten az országos zsűri elé kerülnek. Az így kiválasztott alkotások legjobbait állítjuk ki 2000 májusától a Néprajzi Múzeumban.

A pályázattal kapcsolatos további információ kérhető:
Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztálya
(tel.: 201-4492, 201-5164)

Népművészeti Egyesületek Szövetsége (tel.: 214-3523)
Megyei Művelődési Központok, Népművészeti Egyesületek

APRÁJA * APRÁJA * APRÁJA

„Húsvétől - Adventig” címmel az
V. ORSZÁGOS SZALMAFONÓ
népművészeti és iparművészeti pályázat kiállítása
volt látható augusztus 19-től szeptember 10-ig a
Törökszentmiklósi Városi Művelődési Központ
Pincegalériájában.

*

A „Minden Magyarok VI. Néptáncfesztiválja”
eseményt tartották meg augusztus 20-22. között Gyulán,
tizenhat magyarországi, tengerentúli és szomszéd
országokból érkezett magyar táncegyüttes részvételével.

*

Molnár István
táncos, koreográfus és szobrász
hagyatékából nyílt kiállítás az MTA
Zenetudományi Intézet Zenetörténeti Múzeumában.
(1014 Bp. Táncsics M. u. 7.)

*

Október 22-én pénteken
„Erdélyország sok szép vize...” címmel
Téka koncert lesz a Benczúr klubban.

*

Szvorák Kati és a „Kőfaragók”
szeptember 11. és október 5. között
15 koncertet ad az Egyesült Államokban.

*

A XIX. Országos Táncszínház Találkozó és Kirakodóvásár
időpontja: 2000. április 1-2.

„ÚJJÉ, A SZIGETEN NAGYSZERŰ...”

– Újjé, a Szigeten nagyszerű – énekelhetné több tucatnyi táncos, aki az idén nyáron fellépett a Margitszigeten. Mondhatná ugyanezt az ország „leg hazárdőrebb” zenekara, a Kolompos is, hiszen 1999 júniusától négy hónapon keresztül, hetente négyszer „játsszot” a margitszigeti Casinóban – persze nem rulettet vagy pókért, hanem magyar népzeneért.

Ha e történet első napjait hollywoodi „cellulózyárosok” filmre vitték volna, a forgatókönyv „zanzája” ekképpen festene: (A mozivászon vagy a képernyő bal alsó részén felirat):

*Budapest, Margitsziget
1999.06.01. 19:18*

A színpadon egy festett díszlet előtt a Kolompos együttes – egyelőre civilben. Hangolás, hangpróba. Egyszer csak táncosok érkeznek É-ÉK-i irányból és előzönlök a színpadot – most még ők is civilben. Ők a „kiscsepelek”, Varga Edit vezetésével. Hirtelen „Edit néni” határozott hangja belereccsen a langymeleg kora nyári alkonyatba – utasít, rendez, fegyelmel – és a (színpad)kép összeáll. Jó lesz! Nem volt tehát hiába az a sok próba, bemutató, szigeti főpróba. A kis csapat akcióra kész.

A „nagycsepelek” is megérkeznek, s Bodó-Bán Jancsi instrukciói alapján végzik el az utolsó simításokat és beállításokat.

A stáb is összeáll lassan. A szereplőkön kívül van öltöztető (néhány szülő személyében), hangmérnök, pirotechnikus, fotós, „show-woman” (na jó, háziasszony) idegenvezető, szakács, kukta, kézilány, pincérhad, természetesen van producer, alfőnök, főnök, nagyfőnök és „még nagyobb főnök”, van rendező és gyártásvezető, sőt még portás, biztonsági őr és vannak kutyák is. „Tiszta Amerika”! (A gépezet többnyire olajozottan működik, kivéve néhány olyan esetet, amikor évtizedek óta nem tapasztalt vihar szedi ízekre a produkciót, és kis híján a berendezést is...)

*Bp., Margitsziget
1999.06.01. 19:34*

A próbáknak vége, már csak a „műszak” szöszmötöl. „Beélesítik” a hangtechnikát, – több száz watt, komoly keverőpult, szuper mikrofonok... A pirotechnikus rakétákat telepít – nagy szeánsz lesz! Aztán csönd... Ezalatt a zenekar leteszeli a Casinó konyhaművészetét. Tíz pont! „Fél karomat egy kávéért” – nyögik többen a fenséges lakoma után. Aztán csönd... és egyszer csak...

*Bp., Margitsziget
1999.06.01. 20:01*

...a Dunán feltűnik egy hajó, vészesen közeleg, s percekben belül megkezdődik a „partraszállás”. Az őrszem jelt ad, a banda rázendít, s a fedélzeten elfogyasztott aperitifől jó hangulatban érkező vendégeket a Casinó bejáratánál Kolomposék fogadják zeneszóval – immár „harc díszben” – fekete-fehérben. A show tehát elkezdődött... Az est most következő részében a világ minden tájáról érkező vendégek ízelítőt kapnak a magyar gasztronómia remekeiből épp úgy, mint a történelmi Magyarország népzenejéből, táncaiból. Sőt, ez utóbbit ők maguk is kipróbálhatják, mert a program része

a „táncoltatás” is – üveges tánc a hölgyeknek, botos-seprűs az uraknak, legvégül csárdás mindenkinek.

Az előadás flottul pereg...

Először a zenekar muzsikál, énekel, megalapozván a hangulatot, aztán jön az ifjúsági vagy a gyermek csoport – kedvesek, bájosak, életvidámak. Kilenc óra után néhány perccel a „nagyok” kerülnek a színpadra. A fiúk délcegek, ügyesek (bár időnként repül egy-egy

bot, „ki tudja hol áll meg...”), a kalotaszegi legényes pedig nagy bravúr. A lányok szépek, üdék, mosolygósak, s az üveges tánc is bombasiker.

Ami a zenekarnak is édeni állapot: profi a hangtechnika, s ilyen körülmények között az a néhány tucat szűnyog sem szegi kedvüket, ami időnként kami-káze módra csap le rájuk...

*Bp., Margitsziget
1999.06.01. 22:10*

A fergeteges műsort záró „mini-tűzijáték” után még következik egy rövid táncoltatás, aztán a folklórprogramnak vége. Csilla a „hét nyelven beszélő” háziasszony elköszön a vendégektől, akik, miután kiürítették a kávé csészéiket, borospoharaikat, jóllakottan, jó hangulatban és elégedetten indulnak a sétahajó felé, ami visszaviszi őket a pesti oldalra.

A stáb fellélegzik, SIKER! A zenekar is felsóhajt: „már csak 71 előadás”. Szabolcs, a „hangos” elindít egy CD-t – „hadd szóljon”... – és a margitszigeti Casinó még jó néhány perccel népzenei hangos.

...És itt tessenek egy pillanatra elgondolkodni, Hölgyeim és Úraim! Mert végre ezt is megértük, hogy egy olyan patinás vendéglátóipari cég, mint a Taverna Szálloda és Étterem Rt., szakítva a zsinóros, mentés műmagyarkodással, újításként a régi magyar

szellemi, kulturális értékeket „tálalja” az ehét finomságok mellé. És igaz, hogy a Délvidéken dúló háború miatt sokkal kevesebb vendég látogatott el a Margitszigetre a „Magyar Estre”, mint amennyire a szervezők korábban számítottak, mégis megtörni látszik az évtizedek óta létező „tschikósch-goulásh-dzsipszimjuzik” hegemonia, s végre egyéb értékek is kerülhetnek az átlag turista színe elé.

Hála ezért a cég újító szellemű menedzsereinek (Erndt Péter, Tóth Kálmán) és a színvonalas produkciót nyújtó „kivitelezőknek”, a csepeli, isaszegi és gödöllői gyermek- és ifjúsági csoportnak, a Csepel Táncegyüttesnek, az angyalföldi Vadrózsa Táncegyüttesnek és a Kolompos zenekarnak, valamint a szerkesztő-koreográfus Bodó-Bán Jánosnak.

A szakmai sikerre jellemző – mind a szereplők, mind a vendéglátósok részéről – hogy már készül a 2000. év „Magyar Est” program forgatókönyve. Nyilván jövőre az Államalapítás 1000. évfordulóján még több látogatót keresi fel kis hazánkat, mint egyébként. Így a felkészülés már összeleg megkezdődik, hogy még az ideinél is jobb, színvonalasabb produkciót lásson, halljon a közönség. És igaz, hogy a szereplőknek, lebonyolítóknak jövőre sem lesz több nyári szünetük, mint az idén, heti négy előadás mellett, de, hogy azokat a már emlegetett hollywoodi „cellulózyárosokat” idézzem:

„The Show Must Go On...”

iTS

Fotó: Kovács Bernadett

Gyöngyöspárta és szalmakalap

A szegedi néptáncfesztivál anatómiája III.

A rendezés...

A fesztivál nyitó napjait a „rendezőbizottság” egy főből, a fesztiváligazgatóból áll. (Mellesleg e titulus „megszerzése” ön-előléptetés révén történt néhány évvel ezelőtt. Saját arculatunk megteremtésére fesztiváltitkárból igazgatóvá neveztük ki magunkat! Egy részt azért, hogy a gomba módra szaporodó kulturális rendezvények ifjú-titán ügyvezető igazgatóitól el ne maradjunk, másrészt azért, hogy a szponzorokkal való tárgyaláshoz ős hajunk mellé, az átnyújtott névkártyánkon írásban is láthatóan, tekintélyt is biztosítsunk magunknak.)

Visszatérve a rendezvény első napjára: igaz ugyan, hogy az előkészületek során konzultálunk sokakkal – például az igazgatóval, az igazival, aki annak a művelődési központnak a vezetője, amely felel a fesztiválért, a gazdasági vezetővel, aki szabályok közé szorítja esetleges pénzügyi szárnyalásainkat, a fesztivál megrendezésének támogatására létrejött alapítvány kuratóriumával, (annál is inkább, mert annak titkára is magunk vagyunk) a művészekkel, a társintézmények vezetőivel stb. – de mégis azt kell mondanunk eddig a napig tulajdonképpen egyedül vagyunk... Általában egy olyan időszakos rendezvénynek, mint a néptáncfesztivál nincs szüksége nagyobb létszámú, egész évben alkalmazott, állandó munkatársakra. Ezzel nagyon sok bérköltséget, egyéb bér- és közterheket, bérleti díjakat valamint közüzemi díjakat takaríthatunk meg! Az idők folyamán fesztiválunk is (mint intézmény) leépítette munkatársi létszámát, s lemondott a művészeti vezető, gazdasági ügyintéző és pénztárosi státuszairól. Bebizonyosodott, hogy más intézménybe integrálódva az egy fős létszám is elegendő az előkészítő-szervezői munka elvégzésére.

A lebonyolításra és rendezésre azonban komoly stábot kell szervezni, alkalmazni. A felelősség megjelölésével, a föladat- és munkakörök pontos meghatározásával megfelelő szellemi és anyagi érdekelttség mellett kell a munkatársakat kiválasztani! Ilyen formán csak alkalmi munkabért vagy tiszteletdíjat kell fizetnünk egy adott föladatra s csak egy meghatározott rövid időszakra! Így alkalmazzuk rendezvényünkön a tolmácsokat, a hostesseket, a szállítókat, a rakodókat, a műsorközlőt, az orvost, a közönségszervezőket, a hangosítókat, a világosítókat, a technikust, a fotóst, a sajtófelelőst stb. Tehát, közvetlenül a nyitás napja előtt összeáll az a stáb, amely 12 napig azon munkálkodik, hogy a rendezvény sikeres legyen. Föláll a fesztivál iroda: hat munkatársa, éjjel-nappali váltásban talpon

van. Segítenek az elszállásoltatásban, az étkeztetésben, az utaztatásban, az együttesek mozgatózásában, információkat gyűjtenek és adnak tovább. Innen az irodából irányítják a díszletépítést, a hangosítást, a dobogóállítást és mindenfajta szállítást is. Itt ügyel a fesztivál orvos, itt gépelik a műsorközlő szöveget, itt sokszorosítják a programokat stb. A technikai stáb is, amelyek a díszleteket építi az utcai dobogókat, a világító- és hangosító berendezéseket szállítja, itt pihen ki fáradságait. Ez a helye a művészeti stáb üléseinek is. Naponta itt tartja eligazító megbeszéléseit a szervező bizottság. Minden nap az együttes-vezetők és tolmácsok jelenlétében átbeszélik a napi programot, azért, hogy minden zökkenőmentesen menjen. Bármilyen késés, a programtól való eltérés – a dominóelv alapján – hatalmas galibát okozhat! Ezért fontos a programban az időpontok pontos és maradéktalan betartása!

A hangnem udvarias, a stílus visszafogott. Mindenki nyugodt, még akkor is, ha nem az! Semmi idegesség nem látszódhat az arcokon! Olyan helyzet nincs, amelyet ne tudnának megoldani! A csúcsidejében tehát – a fesztivál ideje alatt – legalább ötven munkatárs sűrű-forog, nyüzsög a rendezvény körül, hogy a végén, az utolsó vendég eltávozta után egy ültő helyében elaludjon, ahelyett, hogy hazamenne, s lefeküdjön puha ágyikójába...

Hát, ilyen egy szegedi nagyrendezvény!

Simoncsics János

TOBORZÓ

Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes

Az Utánpótlás csoportba várjuk táncos gyakorlattal rendelkező, vagy táncba járó fiúk és párok jelentkezését 14-16 éves kortól. A felvételi időpontja: 1999. szeptember 15. és 17. 17.00-18.30 óráig és szeptember 22. és 24. 17.00-18.30 óráig.

Próbák: hétfőn 17.30-21.30 óráig, szerdán 17.30-19.30 óráig
Budapesti Művelődési Központ, Bp., XI. Etele út 55. II. em.

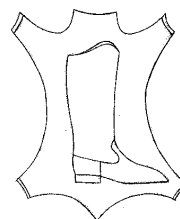
A Gyermekcsoportba várjuk 6 és 10 éves kortól minden gyermek érdeklődését.

Próbák: kedd, péntek 14.30-17.30 óráig
Andor Ilona Ének-zenei Általános Iskola és Gimnázium,
Bp. III. Mókus u. 2.

Tájékoztató: 203-4646 / Helbich Anna

Néptáncosok,
néptáncscsoportok,
figyelem!

Puha- és keményszárú csizmák,
karaktercipők,
közvetlenül a készítőtől!

Tanka Tamás
8300 Tapolca,
Sümegei út 20.
Tel.: 87/321-304

„Mi nem az ördög útját járjuk”

A címadó mondatot Fehér Márton, Külsőrekecsin legjobb hegedűse szájából hallhattuk az augusztus 1-8. között Moldvában megrendezett Csángó Táborban. Ha valaki arra gondolna, hogy a primás ezzel a moldvai csángó emberek igaz hitére, erkölcsi tisztaságára és az évszázados elzártág következtében megmaradt életmódjára – harmonikus együttélés a természettel – utalt, bizony téved. Az előbbi megállapítások teljesen igazak, azonban az ott élők számára annyira természetesek, hogy azokról egyáltalán nem is beszélnek. A mondatnak van egy rejtett értelme, de annak megértéséhez a román nyelvre is szükségünk van. Az erdélyi és magyarországi táncházakban is népszerű moldvai tánc a „Drumul dracului”, azaz „Az ördög útja”. Így tanulta ezt édesapjától, a kiváló furulyás Legedi Andrásztól, Legedi László István, aki Külsőrekecsinben kavalra és furulyára tanította a táborlakókat. „Klézsén így mondják, mivel a táncot járva nem a többi táncban megszokott egyenes utat követik lépéseikkel, hanem cikk-cakkban letérnek arról” – mondta tanítványainak. A külsőrekecsini Fehér Márton azonban másképp tudja: szerinte a tánc neve „Drumul dragului”, vagyis „A kedvesem útja”. Egy hang csupán a különbség, mégis mekkora az eltérés! „Az egyszerű hívő ember nem szívesen veszi szájára az ördög szót, tart annak démoni erejétől. A szeretőjéhez vezető, sok-sok kitérével tarkított útról azonban már szívesen beszél” – vélekedett a primás.

Hogy mit tegyen szegény táncázás, ha helyesen szeretné nevén nevezni az előbbi táncot? Az ördögbe is, egyszerű a válasz: ha klézseiesen járja, hívja „Az ördög útjának”, ha rekecsiesen, akkor meg „A kedvesem útjának”. És ne feledkezzen el arról, hogy a moldvai csángó táncok nagy része román és magyar hatások keveredéséből alakult ki.

Mi változott tavaly óta?

A tábori iroda falára egy üres lap is felkerült, arra kérte a táborozókat, írják fel, mit tartanak a legnagyobb változásnak az előző táborhoz képest. A válaszokat röviden össze lehet foglalni: a fejlődést. A kifestett kultúrházat, a beüvegezett ablakokat, a frissen ácsolt ülökés illemhelyeket, zuhanyozókat. Jó volt látni, ahogy Szarka Marica és táncosai már gyakorlottan mutatják városi vendégeiknek az egymást gyorsan követő lépéseket. A helybeliek vallásos érzületének és szemérmességének is tulajdonítható, hogy nem ritka, ha lány leánnyal, fiú fiúval táncol. A helyiek és a táborozók közti beszélgetések is sokkal könnyebben beindultak, az azonos neműek között. Tündik Tamás, a tábor főszervezője, már a bejelentkezéskor felhívta a figyelmet arra, hogy a hiányos öltözködéstől, a katolikus mise ideje alatti hangoskodástól, a tolakodó viselkedéstől mindenki tartózkodjon. A tábor hagyománytisztelő rendezvény, befogadóképessége korlátozott, a vendégfogadó családok felszereltsége, a szálláskörülmények szerények. Szerencsére az intelmeket mindenki komolyan vette és egyszer sem fordult elő olyan esemény – durvaság, megittasodás,

tárgyak eltűnése – ami a városokhoz közeli rendezvényeken sajnos gyakori.

Annak ellenére, hogy Sára Ferenc, a gyimesi és moldvai táncok elismert gyűjtője és oktatója nem tudta vállalni a táncok tanítását, a közel 50 moldvai táncból a helyi táncosok segítségével több mint harminccal megismerkedtek a tábor lakói. Az énekesek több, mint tíz moldvai népdalt tanulhattak meg, a haladó furulyások tíz dallamig jutottak, a kezdők ötöt sajátíthattak el a foglalkozásokon és az esztelenánál a „különórákon”. Mindnyájan büszkék lehetnek arra, hogy azokat eredeti forrásból tanulhatták és tudásukat ki is próbálhatták: együtt muzsikálhattak a helyiekkel és a marosvásárhelyi Öves együttesel, valamint Mandache Aurel hegedűssel, Paun Vasile kobzással és táncolhattak a rekecsiniekkel.

Találkozás nyelvünk és gondolkodásunk régi fordulataival

A táborlakók közül többen is elkezdték gyűjteni a „csángóul” mondott szavakat. Eleinte „nem erőst értették” a helyieket, vagyis „nem talált a beszédjük”, de aztán „gyetot” (nagyon) belejöttek. A Rózsa nénitől tanult ének is a feltételes módot nem a megszokott „volna” szóval fejezi ki:

„Két pár csizma mi lett lenne,
virágom, virágom,
Mik egymásé lettünk lenne,
virágom, virágom.”

„A vacsora nyolc órakortól kezd” – mondták régiesen a konyhásaink. „Táncolok veled az este” – szölt oda egy helyi fiú az egyik leánynak. „Mink sokat tréfálgodunk es nem szeretjük a rossz beszédet!” – mondta az egyik rekecsini asszony a szobájuk falán függő, az Utolsó vacsorát ábrázoló kép előtt. És nemcsak mondta, hanem tetteivel, mindennapi életével bizonyította is: egész nap serénykedett – etette a „pisleneket” (csirkéket), kézzel csépelte a zabot, gondozta apró gyermekét. Az esti mulatságra pedig annak rendje-módja szerint elkéredzkedett az urától. A kissé távolabb élő nagypatakiak inkább Szabófalvára és környékére jellemző eszesését is hamar megszoktuk: „Moszt az Iszten házába megyünk” – mondták az ottaniak mise előtt.

Katolikus sziget az ortodox tengerben

Az erősen istenhívó moldvaiak gondolkodására jellemző a nagypataki temető fatemploma előtt egy kőhalomra tett tábla román felirata: „Ha keresztény vagy, a köveket nem viszed el!”. És nem viszik el, pedig a temető kapuja éjjel-nappal tárva nyitva áll. „Neveznek velünk bozgornak, mert római kato-lirikok vagyunk” – mondta Legedi István a forrófalvi és klézsei kirándulás során. A „sajnálatos megnevezést” azonban a román katolikusokra is használják, s ez bizonyítja, hogy a „hazátlanság” elsősorban a nem-ortodox hitre utal. A papok a pápa és az ortodox pátriárka megegyezése értelmében csak románul misézhetnek az Erdélyen túli területeken – ez az „ára” annak, hogy az ortodox fennhatóságú részeken egyáltalán

fennmaradhat egy katolikus sziget. Camilli püspök 1824-ben kiadott parancsa még ma is érvényben van, a szomorú benne csak az, hogy akaratának legbuzgóbb végrehajtói éppen a sokszor szegény csángó magyar családokból kisgyerekként elszármazott és a Jászvásári Papképzőben janicsárként átnevelt páterek. Ennek tulajdonítható, hogy a rekecsini temetőben csak egy síron van magyar felirat: egy 1956-ban elhunyt egyéves gyermek sírkövén. Ezért „feledkeznek meg” szívesen a román történetírás szakemberei a moldvai települések, földrajzi egységek, folyók nevének magyar eredetéről (pl. a Szeret és a Tatros folyók esetében). Ennek a szemléletnek köszönhető az 1995-ös könyvégetés Klézsén, amikor a Moldvai Csángó Magyarok közgyűlése előtt valakik azt az álhírt terjesztették el, hogy a gyűlésre érkező magyarországiak el akarják venni a nagy áldozattal felépített templomokat. Az eredmény a magyar ábcécés könyvek elégetése lett – mielőtt a felheccelt egyszerű emberek egyáltalán megkérdezték volna a helyi szervezőket, miről is van szó. Ilyen egyszerűen és sajnos jól működik korunkban is a manipuláció és a rémhírterjesztés.

Az előbb említett egyházpolitikai megállapodásnak az ismeretében válik érthetővé, hogy a pápa miért nem reagált a csángók magyar nyelvű papokat és miserendelt kérelmező küldöttségének kéréseire. A magyar nyelv így válik fokozatosan egy vallásügyi probléma áldozatává. A Bákóban működő Moldvai Csángómagyarok Szövetsége, az RMDSZ társult tagjaként egyelőre nem tehet mást, mint továbbra is segíti az Erdélyben magyarul tanulni vágyó csángómagyar diákokat. Csángó Újságot szerkeszt és hivatalosan is képviseli a csángómagyarok érdekeit. Harcol a magyar nyelvű mise és iskolai osztály bevezetéséért Klézsén és Pusztinán, konferenciát rendez a csángók sorskérdéseiről, összefogja a csángó civil szervezetek munkáját. Tervet készít a csángómagyarság teljes nyelvi beolvasásának megakadályozására. Reméljük, hogy a magyarországi és nemzetközi szervezetek felfigyelnek a szervezett működésére és a jövőben komolyabban is támogatni fogják. Ne feledjük azonban, hogyha nincs a félhivatalos elzártág és ott élők makacs kitartása a nyelvörzés terén, akkor már nem tudnánk élőben megtalálni a magyar nyelv egy elfeledett, több mint kétszáz évvel ezelőtti változatát, ami sokat segíthet magyar kultúránk ősi értékeinek megismerésében, régi szokásaink és eredetünk megtalálásában, az Európai Unióba csatlakozásnál is fontosnak deklarált nemzeti értékeink és azonoságtudatunk megőrzésében. Bízunk benne, hogy egyszer a ma 250 000 lakosú moldvai Bákó megye (Románia részeként) bekerül az EU-ba. Reménykedjünk, hogy a magyarul írni és olvasni nem tudó, de magyarul beszélő 62 000 magyar csángó nyelve és szokásai, zenéje, táncai nem vesznek addig a feledés homályába. Legyünk optimisták: ha 50 évig sikerült a szóbeli továbbhagyományozás révén, miért ne sikerülhetne még vagy néhány évtizedig?

ZÁH

Ördögös virágfa Halason

Másodjára találkoztak az Ördögös Népzenei Tábor résztvevői és oktatói Kiskunhalason a Szilády Áron Református Gimnáziumban augusztus 15-21. között. Táborunk a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Civil Alap Közalapítvány és számos halasi vállalkozó anyagi és erkölcsi támogatásával valósulhatott meg, köszönet érte.

A gyerekek a meghirdetett tanszakok szerint hegedülni, brácsázni, bőgőzni, klarinézni, citerázni, furulyázni és énekelni tanulhattak.

A szervező Maruzsenszki család fontosnak tartotta, hogy minél több oktató foglalkozzon a kis táborlakókkal. Így valósulhatott meg az, hogy a gyerekek személyre szabott tananyagot tanultak saját ritmusuknak megfelelően.

A tábor egyedülálló a környéken, mert eddig nem szerveztek ennek a korosztálynak olyan nyári kikapcsolódási alkalmat, ahol lehetőségük nyílik zenei hagyományaink, gyermekjátékaink, népszokásaink megismerésére. Fontos szempont volt, hogy először szűkebb környezetük dallamvilágát tanulják meg (így kerültek sorra a halasi dalok), majd ezután tekintettünk ki az öt népzenei dialektus mindegyikére.

A tábor vendége volt Hodorog András klézsei furulyás, aki már másodszorra töltött el egy hetet velünk és az Ördögöscsemetékkal. András bácsi jövőre is Halason „nyaral”, s reményeink szerint harmadik táborunkban még több adatközlő és hagyományörző segíti majd munkánkat.

Az oktatás délelőtt három, délután pedig két órában zajlott. Bár ez első olvasatra nagyon megerőltetőnek tűnik, a gyerekek mindig fel tudtak frissülni egy kis szünet beiktatásával. Ilyenkor gyümölcsöt, süteményt csemegéztek, jókat kacarásztak, kipróbálták egymás hangszereit, együtt daloltak, vagy dajkálták a legkisebb ördögöset, a négyhónapos Újvári Marcit. Hogy egy kicsit mi is szusszanhassunk, segítségünkre voltak az ifik (Emőke és Andi), akik összerelték a kis palántákat, és együtt töltötték el az értékes szabadidőt.

Az oktatók (Hodorog András; Maruzsenszki Endre, Maruzsenszki Andor, Horvát István, Szabadi Tamás – az Ördögös zenekar tagjai, valamint Újvári Gábor, Navratil Andrea és Bakó Katalin) délutánonként nagy lelkesedéssel vettek részt a gyerekeknek szervezett szellemi és ügyességi vetélkedőkön.

Vendégeink is érkeztek, tavaly Kóka Rozália, idén Petrács Mária látogatott meg minket. Máriától moldvai csángó dalokat tanultunk, alkotásait fényképeken láthattuk, az esti táncban pedig együtt mulattunk.

Eljött hozzánk a budapesti Sültű zenekar is, akik moldvai táncbátort tartottak. Esténként közös zenélések folytak, a növendékek az oktatókkal együtt húzták a talpalávalót, egészen takarodóig – és még egy kicsit tovább...

Mindenki kedvence volt a virágfa, amelyet a tábor végére felöltöttünk a jól megtanult dalokért, dallamokért kapott bokréttákkal. Mindenki kedve szerint színezte a virágokat, leveleket, majd felragasztotta a fa egyik ágára.

A tábor koncerttel zártuk, itt mutattuk be a szülőknek és minden érdeklődő nézőnek a hét nap termését. Idén is a tábor dalával, egy halasi népdallal végződött a jól sikerült műsor, melyet mindenki énekelt. Utána a Szent István napi táncban folytatódott a mulatság.

Reméljük, jövőre is találkozunk a visszatérő és a leendő ördögösökkel.

Navratil Andrea és Bakó Katalin

TÉKA-TÁBOR, 1998.
T. Asztalos Zoltán felvétele

Felnőttként is gyermeknek maradni

A környező falvakban a jobbágytelkieket kalaposoknak csúfolják, mert Marosszéken ők kezdték el először a szalmafonást. Híres szalmakalapjaikat vásárokon ma is árúsítják. Őket nem zavarja a csúfolódás – jól megélik belőle többen is, és tudják: nem az a lényeg, hogy mit beszélnek az emberről, hanem az, hogy egyáltalán beszéljenek róla...

Jobbágytelke polgármestere, valamint Balla Antal, és hagyományörző csoportjának tagjai felismerték, hogy egy népművészeti tábor megszervezése, a 200 vendég ellátása nem csak egy hétre biztosít sok munkát és szórakozási lehetőséget a helyieknek. A Folk Center Alapítvány szervezőivel – Takács Zoltán és Mihály, Czerán Csaba, Puskás Attila – együttműködve magyarországi, ausztriai, németországi, szlovákiai, holland és amerikai vendégeket is fogadtak, akik majd sok helyen elmesélik jobbágytelki élményeiket. A bukaresti, a marosvásárhelyi televízió, az amerikai érdekltségű ProTV és a vásárhelyi rádió szinte naponta sugározott műsort a táborról és a vele egyidőben Marosvásárhelyen zajló Etno-Art Összművészeti Fesztivál eseményeiről és vitte jó híret az eddig inkább csak a népzenei- és néptáncfesztiválokon ismert Jobbágytelkének. Így a tánc és a zene nyelvén szólva a péterlaci zenészek és a jobbágytelki hagyományörző táncosok szinte „az egész világ” szeme elé varázsolták egy erdélyi magyar falu életét, táncait, régi szokásait.

Miért a Nyárad-mentén?

Nemcsak a szakemberek, de a tánc házasok között is járatlanságról árulkodik, ha általában mezősegiről beszél valaki. Falvakra bontva ismerik a virtuóz figurákat, a gyűjtők pedig Ördögösfüzes, Palatka, Magyaroszovát, Vajdakamarás és Válaszút kiemelkedő táncos egyéniségeinek a figuráit is megkülönböztetik. Bizony korunk egyre specializálódó világában már a néptáncból és a népzeneből is tudomány lett! A Maros-menti táncokkal más a helyzet, mint a legnépszerűbb erdélyi tánc, a „mezősegi” esetében. A zenei felvételek, táncgyűjtések ugyanúgy rendelkezésre állnak Budapesten, az MTA Zenetudományi Intézetében és a Néptáncosok Szakmai Házában, mint a kalotaszegi és mezősegi falvak esetében, azonban még a nagy példányszámban megjelenő nemrég kiadott zenei CD-k és kazetták borítóján is „székelyföldi” és „maroszeiki” énekekről és dallamokról olvashatunk. A Jobbágytelki Népzenei és Néptánc-tábor a pillanatnyilag még kevésbé közismert Nyárad-menti tánc- és zenei anyag tanításával és terjesztésével, új gyűjtések végzésével éppen a hasonló jegyeket mutató Nyárad-menti, sóvidéki és Maros-menti zenei és táncanyag különbözőségére kívánta felhívni a figyelmet. Vavrincez András irányítása alatt, együttese, a Bekecs – amely nevét stílszerűen a Nyáradsele mellett hegyről, a Bekecsről kapta (sőt, az egyik zenész kutyája is ezt a nevet viseli) – most is komoly munkát végzett, Csizsár Aladár zenekara és a helyi szakemberek segítségével.

Lehetőség a művelődésre

A hegedülni vágyók a péterlaci Csiszár Aladártól tanulhatták a népi játékmód finomságait. A jobbágytelki muzsikát a brácsán, bőgőn és cimbalmon tanuló ifjú zenészek remekül elsajátíthatták a hét folyamán – ezt a gálaműsorban bemutatott produkciójuk is bizonyítja. Az énektanítást Kerekes Boglárka (egy alkalommal a budapesti Ökrös együttes népszerű énekes, Berecz András) vezette. A sok jelentkező miatt a táncitanítás három csoportban zajlott: a gyerekekkel Füzesi Albert „Füzi” és Domokos Zsuzsa, a kezdőkkel Fazakas János „Fazi” és Tóth Melánia, a haladókkal László Csaba és Bartha Ildikó foglalkozott.

A hagyományörzőket is három csoport képviselte a táborban. A közeli Nyárádselye idősebb táncosainak mozgásán érződött, hogy mesterei a táncnak: nem kötött koreográfiát táncolnak a színpadon, hanem szabad improvizálással mutatják meg a közönségnek falujuk táncait. A produkción érződött, hogy primásuk – aki mozgásszervi zavarai ellenére nagy kitartással tanulta meg faluja zenei anyagát – ritkán kap meghívást bálókba és lakodalmakba. Ezért azt kívánjuk neki, hogy minél többször legyen része örömteli együttműködésben más zenészekkel. Sajnos a Magyarországon is jól ismert virtuóz gernyeszegi roma táncosok a gálán nem tudtak részt venni, így a táborlakók őket csak a csütörtök esti előadáson láthatták. A Jobbágytelki Hagyományörző Csoport már a megnyitón is megvillantotta tudását. Vasárnap műsoruk jelezte, hogy a nyárádselyeiektől eltérően nem a szabad táncot, hanem a koreográfiászerű megfogalmazást részesítik előnyben. A gálán aztán Balla Antal sok magyarországi fesztivált megjárt táncosai – a Bekecs együttes zenei kíséretében – önmagukat is felülmúlták.

A táborban érdekes előadások is elhangzottak. Vavrinecz András a népi hangszerekről, Szabó Éva a népi varrottasokról tartott izgalmas bemutatót. Jánosi András, együttesével a reformkor és a szabadságharc zenei emlékeit mutatta be a marosvásárhelyi Kultúrpalotában „Kossuth üzenete eljött” címmel, előtte azonban a jobbágytelki tábor lakóit is meglátogatta és előadást tartott a vonós zenei kíséret kialakulásáról a népzeneben. Jánosi, kutatásai során arra a megállapításra jutott, hogy a magyar népzene XVIII. századi dallamokon alapszik. A vonós zene falvakban történő megjelenéséről előadónk elmondta, hogy a XIX. században a nemesek divatot akartak csinálni a nekik nagyon tetsző paraszttáncokból. Városi táncmestereiket elküldték falura tanulni. Hozzá zenét azonban Nyugat-Európából hoztak: az eredetileg olaszok által kifejlesztett vonós zenét.

A parasztkok akkortájt „csak” furulyát, dudát használtak, ez a zenei kíséret azonban nem nagyon tetszett a finom hangzásokhoz szokott városi füleknek. Először az olasz iskolát követő udvari zenészek

adták a tánchoz a kíséretet. Ők a máig is fennmaradt klasszikus kottáik üres helyeire bejegyezték a népi dallamokat, hogy a legközelebbi multságig el ne felejtsek azokat. Ennek köszönhetjük, hogy a tánczenei gyűjteményekben egyáltalán fennmaradhatott néhány táncdallam. Rendszeres elfoglaltságaik miatt szerepüket később átvették a cigányok.

Az 1848-as szabadságharc leverése után a cigányság az osztrák elnyomás hatására visszaszorult a falusi multságokba és esküvőkre, mivel „magyar” jellege miatt megtiltották a városokban és az úri bállokban ezt a fajta „magyarkodó” táncot és zenét. A XX. század elejére az eredetileg népi eredetű udvari zene a vonós zenei kísérettel már teljesen visszakerült a falvakba. Erdélyben, messze Bécs vigyázó szeméitől jóval kevésbé érvényesült a cenzúra – a földrajzi, majd szellemi elzártság mellett ennek is köszönhető, hogy itt szinte teljességében fennmaradt régi tánc- és dallamvilágunk. Ezt sikerült Bartóknak, Kodálynak felgyűjtenie századunkban, nagy szerencsénkre.

A marosvásárhelyi Asztalos Enikő, akinek 1988-ban jelent meg könyve a marosszéki Székelykakasd népéletéről, a magyar népi hiedelemvilágról – babonákról, népmesékről, garabonciásokról, sámánokról, boszorkányokról, lidércekről – beszélt a táborlakóknak. Megemlítette, hogy az östörténeti tapasztalatok és emlékek megőrzőit, a „sámánhitűnek” tartott táltosokat a Szovjetunió megalakulása utáni időkben – a kereszténység felvétele utáni magyar példához hasonlóan – elűzték, bebörtönözték. Annak ellenére, hogy ők „csak” a mai papság és gyógyítók akkori megfelelői voltak. Igaz, nem holmi állami iskolákban végezve szerezték meg ismereteiket a „tudós emberek”, azaz táltosok, hanem nehéz próbatételeket kiállva lettek közösségük megbecsült segítői és irányítói. Táltosnak születni kellett és kell. Úgy, mint a régi idők szakrális vezetőinek. Azon megállapításával, hogy ma is elkelve belőlük néhány Közép-Európában a politikusaink között, a hallgatóság is teljesen egyetértett.

Vissza az örömteli gyermekkorba

Aki már egyszer eljutott ilyen néptáncos táborba, vagy bálba, az tudja, hogy a szabad páros tánc öröme pillanatok alatt elfeledteti velünk gondjainkat, bajainkat. A táncban a férfi vezet, a párja minden gondolatát követi. És máris megvalósult a harmónia. A táncosoknak csak annyi a dolguk, hogy gondtalanul figyeljenek párjaikra – a kívülről nézők meg csak gyönyörködhetnek az összehangolt szép mozdulatokban és irigyelhetik az arcokról sugárzó gyermeki boldogságot. Valódi időutazás ez, vissza a gyermekkor paradicsomába – se fénysebesség, se kábítószer nem kell hozzá.

Tisztelettel ajánlom kipróbálásra minden városlakónak, kocsmalátogatás és az orvos, pszichológus gyakori felkeresése helyett.

ZA

Balatonkenese és Baja után idén nyáron Tiszadob látta vendégül a moldvai csángó táncot. Napközben moldvai és gyimesi csángó táncok tanítása, hangszeroktatás, daltanítás és kézműves foglalkozás volt a program. Esténként táncban múltunk az időt, ahol olyan kitűnő zenészek muzsikáltak, mint Legedi László István és Hodorog András klézsei furulyások, a Tímár fivérek Hidegségből, valamint a budapesti Sültü zenekar. A tábor vendégei közt üdvözölhetjük a Bálint Erzsébet vezette klézsei énekeseket is, akikről ismét sok szép dalt hallhattunk. Aki a rekkenő hőségben egy kis hűsre vágyott, annak lehetősége nyílt fürdeni a Tisza holtágában, aki játszani, sportolni akart strandröplabdázhatott a helybeliekkel. A közeli kávézó és cukrászda is nyitott ajtóval hívogatott minket, így elég gyakran ott tartottuk a „szakmai megbeszéléseket”. Akinek erejét a nap nem szívta ki és aki még a hajnalig tartó tánc után is egy kis kikapcsolódásra vágyott, az nyakába vehette a kis falucskát, ahol

HÁNY
ÓRÁBÓL
ÁLL EGY
NAP?

éppen búcsú volt. Otlétünket még kellemesebbé tette, hogy szinte a nap 24 óráját együtt töltöttük, s így többek között megtudhattuk milyen fagyaltot szeret Legedi László István vagy melyik süteményt kedveli leginkább Hodorog András, de arra is fény derült, hogy Tímár Viktor hány cukorral issza a kávéját. A hét egyik várva-várt eseménye volt a helyi búcsún való fellépés. Még el sem kezdődött a koncert, amikor már mindenki érdeklődését felkeltette a zenével és énekszóval érkező népviseletbe öltözött csoport. A színes előadást a nagy sikerre való tekintettel rövid tánc után követte, amely később a táborban folytatódott. A végig rendkívül jó hangulat egyrészt a résztvevők lelkeségének, kitartásának és jókedvének, másrészt az időjárásnak és a szép, szinte érintetlen tájnak volt köszönhető. A tábor „lakói” nem csak szép élményekkel, hanem saját ügyességüknek megfelelően sok saját készítésű tárggyal térhettek haza.

Benkő András

Vajdaszentivány

1999. augusztus 15-22. között harmadik alkalommal találkoztak a vajdaszentiványi, a marossárpataki és mezőpaniti táncok szerelmesei a vajdaszentiványi népzenei és néptánc táborban.

A 645 „fűstből” (házból) álló nagy részben református falu a többi táborból eltérő módon szervezte meg a közel kétszáz vendég fogadását és ellátását: az étkezés, az elszállásolás, az adminisztráció és a pénzügyek intézése a helyiek feladata és felelőssége volt, míg a magyarországi előkészítő munka és reklámozás, az oktatás és a szakmai háttér biztosítása, valamint a műsor összeállítását a vajdaszentiványiakkal testvérvárosi kapcsolatban álló zalaegerszegi Zala Táncegyüttes tagjaira hárult. Ennek a munkamegosztásnak az eredménye meg is látszott a tábor hangulatán. A konyhások; a falu „dokija”; a polgármester; a vendégeket fogadó recepcionista; a kultúrház-igazgató Mező Palkó István és a zalaegerszegi táncmesterek – Varga János „Bokszos”; Hajdú Flórián; Fitos Dezső; Antal Áron és párjaik – is végig bírták energiával és türelemmel a több száz vendég és közreműködő kívánságainak teljesítését.

Külön dicséret illeti a környékbeli zenészeket: Horváth Eleket, akinek Elekes nevű kocsmáját idén zárva találtuk, így a tavalyi, hajnalig tartó énekelgetések sajnos elmaradtak, valamint Horváth Mihály primást; a tizenegy éves korától kontrázó péterlaki Lunka Albertet; Toni Árpádot, a virtuóz cimbalmost; Marton Lászlót, a Maros Művészegyüttes bőgőjét és Moldován H. Istvánt a Maros Együttesből, aki a hegedűsök oktatásába is besegített, valamint a Jurta együttes tagjait. A rendezők hozzáállásának komolyságát bizonyítja, hogy az iskolában falumúzeumot rendeztek be a tábor idejére, ahol többek között megcsodálhattuk a fából készült szövőszéket, a motollát, fonógépet, tekerőt és a „vetülőt” (vetélőt) is. Reméljük, hogy jövőre a népviseletekből is több kerül majd elő a padlások mélyéről és a bővített anyagú kiállítás tovább öregbíti a táncáról és zenéjéről ismert Vajdaszentivány hírnevét. Bartha Zoltán, Vajdaszentivány falumonográfijának elkészítője megígérte, hogy minden segítséget meg fog adni ehhez a bővítéshez.

A táncoktatás színvonalát tovább emelte, hogy az adatközlők – ez a szakmai berkekben használatos furcsa szó a helyi hagyományőrző táncosokat jelenti – végig jelen voltak az oktatásnál és bemutatójukkal, észrevételeikkel segítettek a vajdaszentiványi, mezőpaniti és marossárpataki táncok alaposabb elsajátítását. Külön köszönet érte Mező Palkó Istvánnak, Bartha Gergelynek, Székely Jánosnak és párjaiknak! A tábor végére már sokan megéreztek a három oktatott tánc jellegzetességeit, így a sárpatakiak kétszer visszafelé forgatását, a paniti táncnál a mezőségihez hasonló átvétőt és a lány balkezes forgatását, valamint a vajdaszentiványi táncrend egyedi forgatási sorozatait. Este

leginkább a házigazdák táncát járták a táborlakók, mivel csak a haladó csoportban jutott idő és energia a környező falvak táncával való megismerkedésre.

Engedtessek meg, hogy három apró hiányosságra is felhívjam a rendezők figyelmét. Reméljük, hogy jövőre az énektanításra nagyobb hangsúlyt sikerül fektetni, lesz legendó WC papír reggelente az illemhelyeken és az oktatást tizenöt percen belüli késéssel sikerül majd elkezdni. A precizitáshoz szokott amerikai és holland vendégek számára szokatlan dolognak számítottak az előbb említett problémák. Ezek azonban nem veszélyeztették a vajdaszentiványi táborról kialakult jó összképet: az Erdélyben megrendezett több mint tíz tánc tábor közül az egyik lehangulatósabb, szakmailag a legtöbbit nyújtó és az ellátás színvonalában is kiemelkedő táborban tölthettünk el egy hetet.

Remekül sikerült a Lopótök színtársulat „vajdaszentiványi cirkusza”: Boka Gábor egyéni ötleteit ötszáz ember tapsa jutalmazta. A táncprodukciók iránt érdeklődők igényeit a Maros Művészegyüttes és az Ordasok Táncegyüttes műsora elégítette ki magas színvonalon. A kiváló primás Zerkula János és felesége pedig igazi gyimesi zenét muzsikált a tábor vendégeinek. Jó ötletnek bizonyult, hogy szombat délutánra tették a hagyományörzők bemutatóját. Így este jutott idő a táborút körül megrendezett tombolahúzásra, melynek fődjia egy kétszemélyes részvétel a 2000-es tánc táborban; a táncversenyre, melynek győzteseit babérkoszorúval jutalmazták és székérrel vitték körbe a táborban, valamint a TÁNCOLÁSRA!

Végezetül álljon itt egy rövid összefoglaló a gálából a néptánc iránt komolyabban érdeklődők számára. A műsorból kiemelkedett a marossárpataki hargományörző csoport hét táncospárja, akik a verbunkot, a sebes fordulót, a csárdást, a korcsost és a cigánycsárdást is magas színvonalon mutatták be. Nagy kontrasztot jelentett az előbbihez képest az őket követő fiatal marosszentgyörgyi táncosok táncbéli „összeszokatlansága” és táncaik egységisége. Reméljük, hogy a jövő évi fesztiválon való részvétel lehetősége további munkára sarkallja majd az Arany Kalász együttest. A nyárádmagyarósi lányok ügyes cséphadarós tánc a zenei kíséretet feldobó klarinét hangjára nagy elismerést váltott ki a közönségtől – ezt az élményt még a kellemesen hamis hegedűjáték sem tudta csökkenteni. A kisfülpösi négy magyar táncospár magnózenére mutatta be „emlékkereső” táncát – programjuk végére szerencsére belejötték és a fokozatosan eszükbe jutó figuráknak megőrülve még mosolyra is fakadtak. Román táncostársaik viszont kiemelkedőt produkáltak: szakítva a román együtteseknél megszokott kötött koreográfiai szerkezettel, élvezettel improvizálták végig műsorukat. A Kolozs megyei Mocsról érkezett három román táncospár – az akasztásra és a magyar mezőségi csárdásra erősen emlékeztető – tánc, valamint a balkezes primás zeneke profi zenekar még az inyenek igényeit is teljes mértékben kielégítette.

Blága Károly »Kicsi Kóta« és felesége Gyimesi Táncház-tábor, 1998. Tündik Tamás felvétele

A mezőbándi fiataloknak azt kívánjuk, hogy jövőre sikerüljön dinamikusabbá tenni táncuk előadásmódját. Viszont csak dicsérettel lehet beszélni énekesük izés hangjáról.

A mezőrücsi román népdalkórus virágcsokor lengetéssel színesített éneke és táncuk túl hosszúra sikeredett. Figyelemre méltó volt viszont az az udvariassági gesztus, hogy szólóénekesük egy magyarnótát is elénekelt, méghozzá magyarul. Többen megjegyezték, hogy a „Szépasszonyok urizálok...” nem sorolható egyik falu népdaljai közé sem, a cikk szerzője azonban velük szemben inkább a közlekedés és tiszteletadás tisztá szándékát vélte felfedezni ebben.

A nyárádselyeiek improvizatív táncuk is külön dicséretet érdemel. Feltűnő volt, hogy körtáncukban nem tulajdonítanak jelentőséget annak, hogy belső vagy külső lábban kezdjék el a táncot.

A többségükben cigány gornyeszegi fiatalok Küküllő-menti hangulatot idéző virtuóz táncuk is nagy tapsot váltott ki, különösen a négyéves szólójátékuk produkciója ragadta magával a közönséget. Kár, hogy nem a táborban koncertező százcshívású zenekar, hanem egy orgona-szaxofon-nagybőgő összeállítású csapat húzta nekik a talpalávalót.

A német táncokat bemutató marosvásárhelyi Nyitott szívek együttes színes viseletei és akrobatikus körhinta-figurái zárták az estig eltartott programot. Vacsora utánra már csak a helyi hagyományörzők bemutatója maradt, ami alatt a kezdő és középhaszadók táncosok még egyszer átismételhetők, mit is tanultak 1999-ben a vajdaszentiványi tánc táborban. Reméljük, hogy otthon is gyakorolni fogják és 2000-ben majd a haladó csoportban ismerkednek tovább a táncok finomságaival. Ehhez kíván minden jót a cikk írója:

Záhonyi András

TÁBORRÓL-TÁBORRA

1.

1. Közös muzsikálás a jurtában (Tordas)

2. Aprók tánca a Téka-táborban
3. Moldvai tánc a Téka-csűrben (Nagykálló-Harangod)

4. Lovas íjászat (Kaposmérő)

2.

T. Asztalos Zoltán
fotói

3.

4.

Nyolc éve, minden nyáron arra várt, hogy elkezdődjön végre a Méta tábor. Mint egy mágikus varázsszót, úgy mondogatta magában: „Július 3-tól július 11-ig, Köveskál.” Sátor, hálózásák, konzervek, és persze a hangszer. Haverok, tanárok, – akik mellesleg haverok – éjszakába nyúló dumálgatások, táncok, muzsika. Azon a bizonyos szombati napon (július 3.), bepattant lepattant Trabantjába, és meg sem állt a Káli-medencéig. A sátorveréssel nem bajlódott sokat, inkább megkereste Almási Zsuzsit, és befizette a 8.000.- forintos tábordíjat. A „mocskos anyagiakon” jobb minél előbb túl lenni. Majd letelepedett a büfében egy pohár Meggy Márkával, – gyermekkora óta nem látta ezt az üdítőt – és várta a régi cimborákat. Sorra jöttek az ismerősök, mindenki dumált, dumált, és dumált. Lassan előkerültek a hangszeresek, és mire besötétedett, azt vették észre, hogy már órák óta együtt zenélnek.

A reggel az keserves volt. Kicsit zúgott a feje, hiszen a Meggy Márkát egy idő után felváltották a nemesebb italok. Erőt vett magán, és

Csak pár nap a világ

elindult Salamon Bea (Beja) órájára, ahol egész héten ördöngösfüzesi muzsikát tanult. Beja foglalkozásain néha feltűnt egy vagány kiscickó is, aki nyolc hónapos kora ellenére imádta a mezőségi táncokat. Amikor meghallotta, hogy húsz primás húzza, azonnal álomba szenderült.

Muzikális gyerek. Nem csoda, a Beja fija. A szomszéd teremben Vavrincez András primás csapata – ők is voltak vagy húszan – péterlaci táncokat tanult. Mohácsy Albert bőgősei,

Koncz Gergő és Nagy Zsolt brácsásai is keményen dolgoztak. Muszáj volt tartani a tempót, hiszen 40 primásra jutott 10 bőgős és 20 kontrás. Zsolinak „tanársegéde” is volt. kétéves kislánya, műanyag brácsával a kezében segített a papának. Este pedig, amikor az egész tábor együtt muzsikált, (általában kilenctől fél egyig) akkor olyan szép volt minden, hogy az már szinte giccses. Éjjel egykor jött el a táncosok – Palkovics Zoltán és Papp Anikó – ideje. Szállingóztak a környékbeli táncosportok tagjai is. A legjobb az egészben mégis az volt, ahogy a zenészek táncolni tanultak. A bonchidai román forogtós nehéz részét először szóban, „titítázva” jegyezték meg, azután ment minden, mint a karikacsapás.

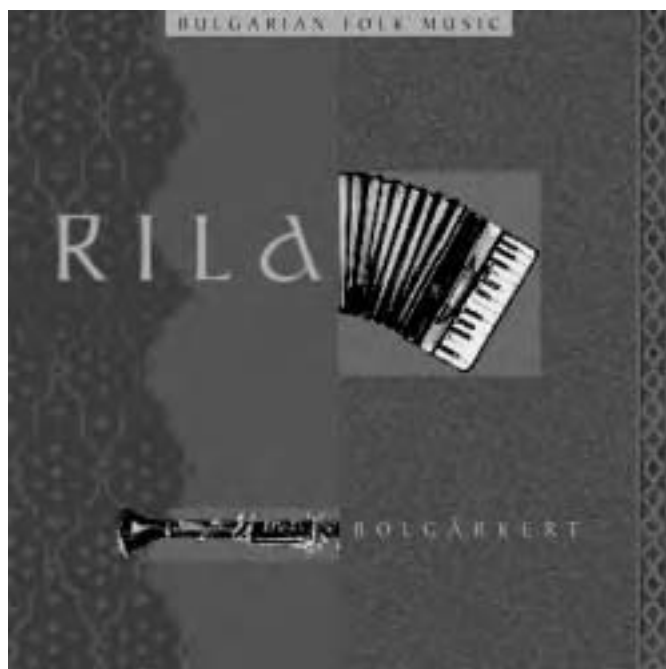
A negyedik nap eleredt az eső. Rutinos Méta táborlakó nem csodálkozott. Ez minden évben így van. Mint ahogy minden évben itt ünnepli Csipike, a fehérvári bőgős a születését. Direkt ekkorra tetette a születését, mert tudta, hogy ilyenkor jár neki egy nóta. Idén is kihívta egy meccsre a helyi vagányokat Nagy Zsoli és csocsó-csapata. Természetesen ők nyertek. Hiába, a tradíció az tradíció!

Aztán vége lett ennek a tábornak is. Lebontotta a sátrát, bevágta a csomagtartóba a hálózásákat, gondosan elpakolta a hangszerét, bekászálódott a Trabantba és hazafelé mint egy mágikus varázsszót, úgy mondogatta magában: „2000. július 3-tól július 11-ig Méta tábor. Már csak háromszázhatvanégyet kell aludni.”

Csontos Gabriella

Fotó: Salamon Beáta

A FONÓ RECORDS ÚJDONSÁGAI

Rila: Bolgárkert (Bolgár népzene)

A több esztendeje sikeres és népszerű zenekar első lemezét prezentálja a kiadó. Keresztmetszetét adja a ma is élő bolgár népzenei kultúrának, megmutatja sokszínűségét, a különleges ritmusokat, az egzotikus dallamokat, és a népdalok líraiságát. Énekesnőjük, a bolgár Róza Banceva különleges énekstílusa, jellegzetes hangja és utánozhatatlan temperamentuma nagyszerű élményt nyújt.

Balogh Kálmán és a Romano Kokalo: Gipsy colours

Amit Angliának a Transglobal Underground, New Yorknak a Klezomatics vagy a volt Jugoszláviának Bregovic, minden bizonnyal ugyanazt fogja jelenteni Magyarországnak is Balogh Kálmán új zenekara a Romano Kokalo. A megújulást. A különböző stílusú muzsikák úgy kerülnek egymás mellé, olyan interakciót indítanak el, úgy jelölik ki egymás új találkozási pontjait, hogy bár megtartják eredetiségüket, de új helyzetet teremtenek. Játékosat, ironikusot, fordulatosat. Szóval örömet okoznak. A Romano Kokalo zenéjével lefűjja a port a romafolk loomtárba került, unalmas kacatjairól.

Lovász Irén – Hortobágyi László: Világfa

„Ez egy virtuális zenei utazás térben és időben.(...) A lemez anyaga azt is megmutatja, hogy a magyar népzene eredeti gazdagsága, univerzalitása, olyan tulajdonság, amely lehetővé teszi, hogy beágyazódhasson más kultúrák korabeli és a mai zenei nyelvezetébe, napjaink világzenei gyakorlatába és a jövő elektronikus világába.” (Lovász Irén)

Kedves Smirgli!

Olvastam írásodat a folkMAGazin hasábjain és az jutott eszembe, hogy jó zenei kritikát írni, pontosabban zenei kritikát jól írni legalább oly áldásos, de nehéz feladat, mint egy jó hanghordozót készíteni, illetve egy hanghordozót jól elkészíteni. Furcsa dolog, amikor a hóhért akasztják, de megbocsáss, most – érdemeid elismerése mellett szeretném ezt tenni... néhány gondolatot, kritikát fűzni a kritikáidhoz.

Mindenek előtt a pozitívumokról kívánnék szólni és nem csak azért, mert feltételezem, Te is „közülünk” való vagy és talán ismerjük is egymást (még ha „többen is vagy”), vagyis jól ismered a

A kritika kritikája

lemez- és kazetta készítés fáradságos munkáját. Hanem azért is, mert több mint két évtizede jelennek meg rendszeresen népzenei hanghordozók magyar táncmuzika zenekaroktól, s míg a 70-es, 80-as években örülhettünk ha évente a boltokba kerülhetett 4-5 új kiadvány, addig mára – hála a piac liberalizálásának – ez a szám megsokszorozódott. Akár egy tematika köré csoportosítva is megjelenhet annyi, mint régebben a „Hungaroton-érában” egy szűk esztendő alatt. Mindezzel együtt – ahogy az elemzésed utáni szerkesztői hozzászólásban is olvashattuk – megváltozott mind a hallgatók igénye,

mind az előadók igényessége, ezért valóban szükség van a „vájtfülű”, éles szemű, mindenre odafigyelő kritikai elemzésekre, hogy ki-ki a maga ízlése, elvárásai szerint válogathasson a kiadványok közül.

De vigyázat! Itt valami nem egészen kerek! Érzésem szerint ez a valóban szakszerű – de néhol már „vitriolos”, néhol pedig gúnyos felsőbbrendűséggel írt és a személyeskedés határait súroló – kritika a zenei sznobizmusba csap át, s nem tudom eldönteni, hogy a népzenekedvelő nagyközönségnek, avagy a Hozzád/Veled hasonzóru („hasonfűlű”) keveseknek írod gondolataidat.

Olybá tűnik nekem ez a „smirglis”

hangvétele, mint amikor az eminens, fölényes tanuló a történelem dolgozatában rendre, számszerű pontossággal leírja, hogy hány ló, hány ágyú és hány tüzér vett részt egy adott csatában, sőt még azt is tudni véli, hogy a nemtudomhanyadik ló megbokrosodott, a nemtudomhanyadik ágyú pedig csütörtököt mondott, ugyanakkor nem derül ki, miért is folyt az ütközet, hogy mi lett a kimenetele, s volt-e történelmi, politikai jelentősége? Tudod, Kedves Smirgli, pont az a lényeges momentum vész el az írásodban, ami a zenészi, zenetudósi képességekkel fel nem ruházott átlag hallgatót a legjobban érdekelné: a muzsika, a muzsika lelke, a muzsikus lelke, üzenete... Felrémlik egy, az életből vett másik példa is, amikor a serdülő fiúkhöz-lányokhoz a rendhagyó osztályfőnöki óra keretén belül beesik az iskolaorvos, és félig latin nyelven, de nagyrészt érzelemmentesen a lényegre szorítkozva, felvilágosító előadást tart a nagybetűs ÉLETről. Jobb esetben röhög az osztály vagy oda sem figyel. De talán akad jó néhány kamasz aki megretten: „ez lenne hát a 'szexualitás'...?” Vagy talán akad egyvalaki, mint hajdan az én osztályomban, aki megkérdézi: „És a doktornő volt már szerelmes az életben?” (A fennköltebb stílus elérése érdekében ajánlom szíves figyelmedbe Szabolcsi Bence műveit, aki oly áhítattal tudott írni a zenéről, és azok szerzőiről, előadóiról) Őszintén szólva én is egy kicsit megrettentem: ha Jánosi Andris és Lányi Gyuri „iskolásan” játszik, és Havasréti Pali is alul intonálja a H hangot, akkor bizony nyakunkon a magyar népzene apokalipszisa! És akkor jaj neked Icsán és jaj neked Puki Marci és jaj neked Gergely András,

hogy csak néhány példát említsek, és jaj neked minden „adatközlő”, aki nem tudsz minden hangot az iskolai skálák tisztasága szerint intonálni, mert „csak” szívből és lélekből muzsikálsz, énekelysz...

...és akkor inkább jöjjön a „techno”, a szintetikus zene, égessük el behangolhatatlan „szárazfáinkat”, s irány a számítógépekkel agyonkozmetikázott hangok világa.

Az is megfordult a fejemben, minő szerencse, hogy ezekről, az 1998-ban kiadott hanghordozókról csak 1999 nyarán jelent meg a kritikád, mert így az elmarasztalt zenekaroknak maradt több mint egy évük és valami kis esélyük, úgy árusítani a CD-ket, kazettákat, hogy nem került rájuk a „billog”, a hibalajstrom, amit kíméletlen részletességgel sorolsz. Mert, ha én is „vajtűlű” zenei sznob lennék, és a kritikáid alapján vásárolnék, bizony a szóban forgó kiadványok közül talán kettőt, ha megvettem volna, vagy ha mégis mind a négyet, unalmas óráimban hosszasan „csámcsognék” a hibákon. De mi van azokkal, akik kevésbé éleslátók, élehallók? Talán önmagukat és csökkent hallásukat okolják, hogy bizony ők ezt vagy azt az „ordító” hibát észre sem vették, ők csak élvezték a muzsikát és átérezték a mondanivalóját, hangulatát... És mi van azokkal, akik időt-pénzt-fáradságot nem sajnálva, talán lelküket is beleadva hosszas felkészülés és kutatómunka után megalkották a szóban forgó hanghordozókat? Talán többet nem tesznek ilyet, talán az optimistábbak újra próbálkoznak, hogy a legközelebbi ennél jobb legyen, vagy ha nem, megmaradnak „hétvégi” zenekaroknak, „zugzenészeknek”, akik csak hébe-hóba

merészkednek a publikum színe elé, de felvételt azt nem csinálnak, nehogy nyoma maradjon „tisztátalanságuknak”, mert a hang elszáll, a hanghordozó azonban megmarad.

Azért én meg reménykedek abban, hogy akik igazán szeretik a népzénet, megbocsátják a mostani táncmuzsika zenekaroknak a hibákat és azt, hogy ők már másod-harmadkézből adják át az utánuk jövőeknek ezt az egyedülálló örökséget, és nem csak a Te mérmőkien precíz kritikáid alapján fognak majd CD-t, kazettát vásárolni, hanem mert szeretik a zenét.

Mellesleg – ez csak egy ötlet, de talán hasznát veszed, éppúgy, mint az olvasók – örömmel üdvözlém, ha a jövőbeni kritikáidban (amit továbbra is őszinte érdeklődéssel fogadnék), vagy az elemzések legvégén helyet kapna egy táblázatszerű összefoglaló értékelés, amiben pontoznád a zenei összeállítások minőségét, az eredetiséget, stílushűséget, ha feldolgozásról van szó, annak a milyenségét, a kivitelezést, borítót stb., s legvégül mindezeket összevonva értékelhetnéd a CD-ket, kazettákat a „fertelmes”-től az „azonnal vedd meg” kategóriáig.

Meglehet, Kedves Smirgli, hogy a jövőben egyszer majd én is ott leszek kritikáid keresztútjében, s vagy felmagasztalsz, vagy „le húzol”, de egyet sosem szabad elfelejteni: senki sem tökéletes - sem az előadó sem a hallgató, sem a kritikus...

1999.09.08.
Őszinte üdvözléssel:
„egy zenész”

Búélesztő szellő

»A Karikás együttes 1978-ban alakult. Az együttes 20 éves fennállása alatt számtalan alkalommal lépett fel koncerteken és fesztiválokon, Magyarországon és külföldön egyaránt. Zenéjük alapja az eredeti parasztmuzsika. Gyűjtöttek népzénet Erdélyben, Moldvában, Baranyában, természetesen szűkebb hazájukban, a Hajdúságban is. Céljuk az eredeti népzenei gyűjtések feldolgozása. Újszerű hangzásokra, ritmikára, kontraszthatásokra törekszenek, tiszteletben tartva a dallam fontosságát, jelentőségét. Keresik a ritka, szép szövegváltozatokat, mert úgy érzik, hogy a népdalok szövegei a mai világ számára is örökérvényű igazságokat közvetítenek. 1987-ben jelent meg nagylemezük „Éz a világ olyan világ” címmel. Az együttes 20 éves jubileuma alkalmából a lemez anyagát átdolgozott, illetve bővített formájában CD-n jelenteti meg.«

Periferic Records - Stereo Kft.
1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
Tel/Fax: 385-6343, 466-9674
E-mail: StereoPeriferic@mail.datanet.hu

TABLE OF CONTENTS

Page 3-4	Tímár Sándor's thoughts on the importance of folk dance and children's folk games as a tool in education, and the need for conscious preservation of cultural heritage; especially in the face of the effects of world globalization and an increasingly commercial world. (An underlying theme here is that one can better face the greater world if one first knows and is proud of who they are. S.F.) As heard at the Válaszút Dance Camp in [Rasruci] Transylvania on August 17th, 1999.	Page 30	Part three of an Anatomy of the Folkdance Festival in Szeged. Here Simoncsics János discusses the financial and organizational/direction aspects of this festival.
Page 5	Mrs. Holecz István Kanyó Margit recieved the state awarded honour of Master of Folk Arts on August 19th, 1999. This extraordinarily talented woman performs traditional dancers and songs of her native village of Rimóc in Hungary's Nográd County where she also leads a local singing group and has provided many years of inspiration and a host of information to a whole country of ethnographers and folk dancers and singers. By Kóka Rozália	Page 31	Thoughts after attending the II. folk dance camp in Kűs-sőrekecsin, Moldva. By Záhonyi András At this camp, on beyond the Carpathian Mountains, held in one of the ethnically Hungarian villages in Romanian Moldavia, the participants stay in the homes of families and have the opportunity to peek into the traditional village lifestyle of this remote group of Hungarians. Dances were taught by local dance group leader, Szarka Mária and her dancers. Flute and singing classes were led by local residents, musicians had the opportunity to play with local traditional musicians. The 65,000 so-called "Moldavai Csángó" people of these villages form an island of devout Catholics amongst the otherwise orthodox catholic Romanians; their masses are held in Romanian. Their Hungarian ethnicity is today only upheld as an oral tradition, given that their geographic location to the east of Transylvania affords them fewer rights in Romania than Hungarians in Transylvania have.
Page 8-9	On May 28th, 1999 an all afternoon meeting was held at the Almássy Tér recreation center in Budapest to discuss the present and future of the táncház movement. Directors of various sponsoring cultural institutions, leaders of dance houses and musicians got together to talk about ways to best continue this more than twenty-five year old social entertainment phenomenon (which itself is based on a centuries old rural social tradition). Afterwards of course, from seven in the evening til dawn, a ball was held which presented the whole spectrum of dance houses in Budapest and beyond.	Page 32	A report on the Ördögös Folk Music Camp in Kiskunhalas, Hungary. This was the second time this children's music camp has been held. They were fortunate to be able to invite Hodorog András, traditional flute player from the Hungarian village of Klézse in Moldavia, to add to their staff of folk music instructors and celebrated guests. By Navratil Andrea and Bakó Katalin
Page 10-12	An in-depth article about the musician family dynasties and the various bands who have played the "Gypsy - Sokac (Slavonian) flavoured" tambura music characteristic of the southern Hungarian town of Mohács. By Avar Anna	Page 32-34	Záhonyi András' thoughts on two camps that were held this summer in the Szekelyföld region of Transylvania: the first Folkarts Camp in Jobbágytelke [Simbrias] and the dance camp in Vajdaszentivány [Voivodeni] (1999 Aug. 15-22).
Page 12	Basket weaver Baji Imre of Debrecen, Hungary recently won the title of "Young Master of Folk Arts". Report by Császi Erzsébet	Page 35	A few nostalgic words about the 8th Méta Camp in the village of Köveskál, Hungary. Between July 3rd and July 11th, this year 40 fiddlers, 10 bass players and 20 viola players were there to study traditional Hungarian music, dance, talk, hang out and have some fun with members of the Méta Ensemble and their friends. By Csontos Gabriella
Page 13	Recalling the final Festival of Folk Arts of the century, the grand showcase and market of Hungarian folk arts and harvest celebration which was held in the Castle Hill area in Buda and lasted from August 19th - 22nd, 1999. By Szántai Eszter	Page 39	A list of the Hungarian State honours awarded on August 20th, 1999. The Tree of Life award, Cultural Award, Master of Folk Arts and Young Master of Folk Arts. See the list in Hungarian for names of those who recieved these awards
Page 14-15	Where is Eastern Slavonia today? Szabó Zoltán offers some historical and geographical information and statistics on ethnic distribution as clarification of the area along the southern border of Hungary and between the Danube, Drava, and Sava Rivers which, he says, is often times too loosely referred as Slavonia.	Page 40	The memory of the Hungarian Martyrs of Arad How our history is reflected in folklore, part IX. October 6th will be 150th anniversary of the cruel executions of 13 Hungarian Army officers by the Habsburg Army during the war for independence of 1849. Szabó Zoltán lists some examples of how this tragic and famous event in Hungarian history has been reflected in folklore, song, painting, graphic arts by Hungarians and other ethnic groups living in the region as well.
Page 17-24	INFORMATION, ANNOUNCEMENTS		
Page 20-21	Táncház-es and folk clubs		
Page 27	The 75 year old Mihalkó Zoltán is a master hatmaker who is still making felt hats by the old traditional methods that he learned from his family. Article by Császi Erzsébet		

Sue Foy

ÁLLAMI KITÜNTETÉSEK AUGUSZTUS 20-ÁN

Életfa-díjas

dr. Bánszky Pál művészettörténész
Ertl Pálné néptáncpedagógus
dr. Füzes Endre nyugalmazott főigazgató
dr. Kálmán Lajos népzenekutató, karnagy

Holecz Istvánné a Budapest Sportcsarnok színpadán
Kanyó Béla felvétele

A Népművészet Mestere

Botás Pál táncos
Csorba János énekes
Gosztonyi Zoltán fafaragó
Holecz Istvánné énekes, táncos
dr. Sági Lajosné szövő
Schneider Imréné hímző
Tímár Zsuzsanna fazekas

A Népművészet Ifjú Mestere

Baji Imre kosárfonó
Berezki László bőrműves
Farkas Gábor fazekas
Gyebnár László néptáncos
Harasztovics Róbert fafaragó
Horváti Kata népdalénekes
Kádár Ignác néptáncos
Katona Gábor és Endrődi Anna néptáncos
Kékedi László fafaragó
Pál István hegedűs
Poczók Jolán gyékényszövő
Romhádi Krisztián tekerőlantos
Szűcsné Urbán Mária néptáncos
Vida Lidia lószőrészer-készítő
Vasi Népdalstúdió Énekcsoportja

Népművelésért díjat kapott:

Demarcsek György népművelő
Halász Péter közművelődési főszervező

A magyar nyelvterület keleti határán élő székelyföldi magyarság és peremvidéki szomszédai ünnepi események alkalmával máig felölti hagyományos ünneplő öltözetét, ezeket a századfordulós formákat idéző, nemzedékről nemzedékre folyamatosan őrzött vagy megújított együtteseket... Haáz Sándor „divatlapnak” számta művét mindazok számára, akik identitásukat az öltözetrel szeretnék kifejezni...
Ára: 3500 Ft

Megrendelés:
Planétás Kiadó
1165 Budapest,
Koronafürt u. 44.

...Kósa László könyve tudományosan vizsgálja azt a korszakot, amelyben a társadalom és benne a művészek figyelme legerősebben fordult a népi kultúra felé. Méltán, mert történelme során az 1880 és 1920 közé eső években volt a legszebb és leggazdagabb. Ekkor alakultak ki és virágoztak jellegzetes táji változatai. Egyidejűleg azonban ez a korszak volt a magyar társadalom polgári átalakulásának kora ...
Ára: 2900 Ft

Az aradi vértanúk emlékezete Történelmünk tükröződése a folklórban IX.

A Habsburg uralkodóház képviseletében a Bresciában már kipróbált „hiéna”, Julius Haynau tábornoszernagy a világosi fegyverletét követően azonnal megkezdte a megtorlásokat. 1849 október 6-án a szabadságharc dicsőséges főtisztjeit, mint valami gonosztevőket kötél általi (Pöltenberg Ernő, Török Ignác, Lahner György, Knézich Károly, Nagy-Sándor József, Leiningen-Westenburg Károly, Aulich Lajos, Damjanich János, Vécsey Károly), illetve négy főtisztet (Dessewfy Arisztid, Lázár Vilmos, Schweidel József, Kiss Ernő) „kegyelemből” golyó általi halálra ítélték és végezték ki Aradon.

A véres kivégzések a magyar nemzetre, de bátran kijelenthetjük, hogy az európai közvéleményre is sokkolóan hatottak és előrevetítették az önkényuralom hosszú évtizedeit. Aki figyelemmel kíséri az utóbbi évtizedek társadalmi-politikai változásait, az tanúsíthatja, hogy az aradi vértanúk kivégzésének emléke máig kitapintható, mély nyomokat hagyott népünk emlékezetében, s 150 év múltán is élő történelmi hagyományként kezelhetjük.

Az aradi vértanúk kultuszának történetét mindjárt magával a gyászos nappal kell kezdenünk, hiszen – a szemtanúk elbeszélése alapján – már egy-két órával a kivégzéseket követően a nép roppant tömegekben zarándokolt arra a helyre, amelyet a zsarnokság „Golgotává avatott”. Mindenki sírt, imádkozott, és ezen a napon minden boltot, nyilvános helyiséget bezártak. »Az aradi vértanúk« című ponyvafüzet szerint már a kivégzés napján kezdetét vette az áldozatok tárgyi hagyatékának gyűjtése. Az egyre szélesebbre dagadó országos kegyelet hihetetlen bőségben termelte a másodlagos emlékeztetőket, amelyek terjesztésénél már az üzleti szempontok sem hiányoztak. Sokszorosított formában számtalan kő- és olajnyomat került a piacokra, vásárokra, amelyekből még napjainkban is találunk jó néhányat a lakószobák falain. Például Thoma János: »Az aradi vértanúk« című festményét a nagyközönség előbb ismerhette meg sokszorosított olajnyomatos formában, mint eredetiben, hiszen politikai okokból csak 1905-ben állították ki. A nyomomatok közül Gerhart Henrik: »Az aradi vértanúk« című nyomata vált

a legnépszerűbbé, amit természetesen Bécsben nyomtattak. A nyomtatott emléklapok hatására a népművészetben is fellelhetők a vértanúhalált halt tábornokok ábrázolásai. Ezek közül külön is kiemelkednek a pásztorfaragások hagyományos technikájával, a könyvmatos képek másolásával több változatban készített dísz- és sétabotok Veszprém megyében.

A szájhagyományban rengeteg apró mozzanat maradt meg, különösen a kivégzésekkel kapcsolatban. 1948-ban a 82 éves Halász János úgy mesélte el, hogy „Kiss Ernőt vállon találta a golyó, hát térdre bukott, aztán egy katona odarohant és egészen a fülébe dugta a puskát, úgy lütte le”.

A szerb – vagy ahogyan a kortársak nevezték: rác – származású Damjanich János, akit lábtörése miatt parasztszekéren vittek a veszthelyre, a kocsin végig szivarozott. Utolsó előttinek végezték ki, s Balogh Mihály kertai lakos (Veszprém megye) úgy mondta el 1947-ben, hogy „... a hóhérját külön figyelmeztette: – Vigyázz fattyú föl ne borzold a szakállamat! – Aztán megölelte a fát. Vers is van rula:

Odalip az akasztófa közelébe,
Megöleli, megcsókolja keservibe,
Isten hozzád szabadságom keresztfája.
Érted halok, meg hazámért, nem hiába!”

Az elmondások szerint az utolsónak maradt Vécsey Károly, aki Damjanich Jánossal köztudottan haragban volt, odament kihülőfélben lévő tábornoktársához és kezét csókolt neki.

AZ ARADI VÉRTANUK – THOMA JÁNOS FESTMÉNYÉNEK OLAJNYOMATA

A fenti szövegrészlettel kapcsolatban egyértelmű, hogy az »Az aradi vértanúk nótája« egyik versszaka. (A népi kéziratok verseskönyvekben szép számmal található olyan dal, amely az aradi vértanúkról szól, hiszen rengeteg költemény terjedt ebben a formában a szabadságharc leverése után.) Sándor István, Ujváry Zoltán és Mándoki László kutatásaiból tudjuk, hogy különböző változatokban az egész országban ismerték a valószínűleg műköltői eredetű népies dalt. A gyűjtők azt is feljegyezték, hogy az ország különböző helyein – Zala megyében, Szabolcs-Szatmárban és a Bács-Kiskun megyei Mélykúton is –, a lakodalmakban éjfélkor tamburazenekari kísérettel közösen énekeltek a dalt.

A Csepel-szigeti Tökölön az 1930-as években egy újonnan épült háromszobás lakóház udvarra néző tornácára – másik három kép társaságában – az aradi 13 vértanút is megrendelték a vidéket járó vándorfestőtől a horvát nemzetiségű lakók. A mester több hónapon keresztül bentlakásosan végezte a munkát, ami már akkor is komoly kiadást jelentett. Tökölön főként katolikus vallású rác (horvát) népesség él. A két világháború között alakult egy kiváló férfikórus, ami napjainkig működik a faluban. A rác kórus tagjai az 1930-as, 1940-es években október 6-án az említett lakóház udvarán a falfestmény előtt énekeltek el az aradi vértanúk nótáját, természetesen magyar nyelven.

Szabó Zoltán